

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2010

Bc. Jiří MYŠKA

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Výchovná opatření určená mladistvým delikventům
ve světle zákona o soudnictví ve věcech mládeže**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
prof. JUDr. Helena VÁLKOVÁ, CSc.

Vypracoval:
Bc. Jiří MYŠKA

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Výchovná opatření určená mladistvým delikventům ve světle zákona o soudnictví ve věcech mládeže“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu použité literatury.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Brno 26. března 2010

.....
Bc. Jiří MYŠKA

Poděkování

Děkuji paní prof. JUDr. Heleně VÁLKOVÉ, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytovala při mém studiu a zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Bc. Jiří MYŠKA

OBSAH

Úvod	1
1. Kriminalita mladistvých jako sociální jev	3
1.1 Stav, struktura a dynamika kriminality mladistvých v České republice	3
1.2 Vybrané poznatky z kriminologických výzkumů	8
2. Právní úprava odpovědnosti mladistvých za trestnou činnost	21
2.1 Z historie vzniku soudnictví nad mládeží na území českých zemí	21
2.2 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže z roku 2003	23
2.2.1 Všeobecná a společná ustanovení	25
2.2.2 Hlava druhá – Mladiství	30
3. Výchovní opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže	37
3.1 Dohled probačního úředníka	40
3.2 Probační program	44
3.3 Výchovní povinnosti	48
3.4 Výchovní omezení	54
3.5 Napomenutí s výstrahou	56
3.6 Aktuální stav výchovných opatření v ČR	60
4. Výchovní sankce určené delikventní mládeži v novém slovenském trestním zákoně z roku 2005 – srovnání s ČR	65
5. Možnosti prevence kriminality mladistvých	70
5.1 Postupy a opatření, které se osvědčily v zahraničí	70
5.2 Situace v České republice	77
6. Shrnutí, závěry a doporučení	82
Resumé	84
Anotace	85

Klíčová slova	85
Seznam použité literatury	86
Seznam použitých symbolů a zkratk	88
Seznam příloh	89

Úvod

Kriminalita jako taková je závažným celospolečenským problémem, který obtěžuje většinu populace dodržující jak morální, tak právní normy. Nedílnou součástí kriminality jako takové je i kriminalita mladistvých. Přestože kriminalita mladistvých v posledních letech výrazně klesá, některé její agresivnější projevy vyžadují pozornost jak ze strany výzkumu a teorie, tak, a to zejména ze strany odborníků působících na tomto úseku v oblasti prevence i aplikační praxe. Nejedná se totiž často již jen o drobné výtržnosti, poškozování cizího majetku, drobné krádeže a ublížení na zdraví v rámci her, „zabíjení“ volného času – nudy, ale v některých případech i o promyšlené, řádně naplánované a připravené delikty – provinění.

Řešení problému kriminality mladistvých je, dle mého názoru, velice závažný a celou společností vnímaný problém, a to především z hlediska prevence a předcházení této kriminalitě. Pojmy dítě a mladistvý jsou v právu definovány různými způsoby, ve vztahu ke kriminalitě je nejlépe vystihuje definice provedená zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen ZSM). v rámci tohoto zákona se za dítě považuje ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnácti let věku, oproti tomu za mladistvého se považuje ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Tato věková hranice však není dogmatická, a to vzhledem k tomu, že mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný¹. Z hlediska trestní odpovědnosti je významné i ustanovení § 25 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, které stanoví: „kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný“. Zde mi připadá důležité připomenout nejednotnost názorů ve společnosti, a to jak laické, tak i odborné, kdy nedávné snahy zákonodárců ČR vedly nejprve ke snížení věkové hranice mladistvých z 15-ti let na 14, avšak tato změna byla ještě před nabytím účinnosti 1. ledna 2010 opět novelizována a věková hranice byla vrácena na původních 15 let, a to s účinností rovněž od 1. ledna 2010.

Cílem mé diplomové práce je poukázat ve světle současných kriminologických poznatků a rozličných statistických údajů na ty nedostatky a výchovné problémy výchovného prostředí mladistvých, které se podařilo prokázat jako relevantní z hlediska budoucího delikventního chování a zjistit, jaký je současný vývoj této kriminality mladistvých za poslední období ve srovnání se stavy v minulosti.

Diplomová práce vychází z analýzy statistických údajů o stavu, struktuře a dynamice kriminality mladistvých a ze souvisejících kriminologických poznatků o problémech výchovného prostředí mladistvých.

---

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1248 s., ISBN 978-80-7179-375-5, s. 47 a násl.

Klíčová část diplomové práce je věnována rozboru výchovných opatření, která přinesl relativně nový zákon o soudnictví ve věcech mládeže z roku 2003, včetně hodnocení jejich účinnosti na základě dostupných poznatků ze statistik a výzkumů.

Základním cílem mé diplomové práce je analyzovat a vyhodnotit existující stav – poznatky a na jejich základě pak navrhnout případné změny a nové postupy zvyšující efektivitu současného systému zacházení s delikventní mládeží, především pak v oblasti výchovných opatření.

1. Kriminalita mladistvých jako sociální jev

1.1 Stav, struktura a dynamika kriminality mladistvých v České republice

Pro potřebu posouzení stavu, struktury a dynamiky kriminality mladistvých, ale i dětské kriminality, se dosud zdají být nejobsáhlejší a nejkompexnější statistiky zpracované Policií České republiky, a to vzhledem k tomu, že u dalších orgánů činných v trestním řízení nebyly v minulosti (do 1. ledna 2004, začátek účinnosti ZSM) delikty nezletilých a mladistvých evidovány dostatečně přesně.

O objektivnosti všech těchto statistik se ale dá polemizovat, a to vzhledem k tomu, že dokumentují pouze objasněné trestné činy, objasněná provinění a objasněné činy jinak trestné. Objasněností se rozumí počet zjištěných (registrovaných) trestných činů, provinění a činů jinak trestných, u kterých byl policií odhalen pachatel, případně pachatelé, bez ohledu na to, zda byl poté trestně stíhán, případně zda se dítě dostalo před soud pro mládež.¹ Problémem všech těchto statistik je, že nedokáží postihnout latentní kriminalitu. Stanovením rozsahu této latentní kriminality se zabývají různé výzkumy a studie, avšak ani zde se nejedná o přesné údaje.

Se statistickými údaji Policie České republiky je možné seznámit se v různém rozsahu, např. v ročence nazvané „*Statistika kriminality na území České republiky*“, v „*Kapesní ročence kriminality ČR*“ či na internetové adrese: <http://www.mvcr.cz/statistiky/>.

Pro potřebu zadokumentování četnosti kriminality mladistvých jsem prezentované statistické údaje přepracoval do následující tabulky a dále jsou uvedené statistické údaje pro větší názornost zpracovány do grafu č. 1 – 1b, viz. přílohy.

---

¹ Srovnej KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, 568 s., ISBN 80-7179-813-4, s. 130.

Tabulka č. 1 Kriminální delikty spáchané dětmi a mladistvými v ČR v letech 1989 – 2009 na pozadí celkové kriminality v ČR (absolutní počty a %)¹

Rok	Kriminalita celkem	Celkem objasněno	Objasněno v %	Z toho činy dětí do 15 let	Činy dětí % z objasněno	Z toho činy mladistvých	Činy mladistvých % z objasněno	Z toho činy dětí + mladistvých	Činy dětí + mladistvých % z objasněno
1989	120 768	93 542	77,5	4 188	4,5	9 805	10,5	13 993	15,0
1990	216 852	83 237	38,4	4 091	4,9	11 167	13,4	15 258	18,3
1991	282 998	94 115	33,3	5 805	6,1	15 573	16,5	21 378	22,7
1992	345 140	108 380	31,4	6 911	6,3	18 258	16,8	25 169	23,2
1993	398 505	126 442	37,7	8 280	6,5	21 074	16,7	29 354	23,2
1994	372 427	136 935	36,8	8 053	5,9	22 160	16,2	30 213	22,1
1995	375 630	151 842	40,4	10 322	6,8	22 310	14,7	32 632	21,5
1996	394 267	162 929	41,3	12 059	7,4	22 719	13,9	34 778	21,3
1997	403 654	169 177	41,9	12 086	7,1	19 139	11,3	31 225	18,5
1998	425 930	185 093	43,5	11 999	6,5	16 730	9	28 729	15,5
1999	426 626	193 354	45,3	12 464	6,4	14 920	7,7	27 384	14,1
2000	391 469	172 245	44,0	10 216	5,9	13 507	7,8	23 723	13,8
2001	358 577	166 827	46,5	9 926	5,9	12 913	11,9	22 839	13,7
2002	372 341	151 492	40,7	5 541	3,6	10 901	7,2	16 442	10,9
2003	357 740	135 581	37,9	4 692	3,5	9 779	7,2	14 471	10,7
2004	351 692	134 444	38,2	3 319	2,4	7 886	5,9	11 205	8,3
2005	344 060	135 281	39,3	3 086	2,3	7 614	5,6	10 700	7,9
2006	336 446	133 695	39,7	3 090	2,3	7 605	5,7	10 272	7,7
2007	357 391	138 852	38,8	2 710	1,9	8 079	5,8	10 419	7,5
2008	343 799	127 906	37,2	2 783	2,2	7 728	6	10 049	7,8
2009	332 892	127 604	38,3	2 333	1,8	7 123	5,6	9 061	7,1

Od změny režimu v roce 1989 byl celkový nápad trestné činnosti evidovaný Policií České republiky nejvyšší v roce 1999. v tomto roce se oproti roku 1989 zvýšil 3,5x a dosáhl úrovně 426 626 trestných činů. Osoby do 18 let věku se na celkovém objasněném nápadu trestné (či jinak trestné) činnosti podílely v rozsahu 15 – 23,2 %, z toho osoby do 15 let věku v rozsahu 4,5 – 7,4 % a osoby od 15 do 18 let věku v rozsahu 10,5 – 16,8 % u těchto dvou kategorií osob docházelo k pravidelnému nárůstu celkového počtu spáchaných deliktů až do roku 1996. Jednalo se o více jak 100% nárůst.² v tomto roce nastala kulminace a klesající trend pokračuje do dnešní doby s drobnou výjimkou v letech 2007 a 2008. v roce 2003 byl dokonce poprvé počet

¹ Použité statistické údaje, zdroj: <http://www.mvcr.cz/statistiky/>, 5. 2. 2007 a 12. 2. 2010.

² VEČERKA, K. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, 139 s., ISBN 80-7338-033-1, s. 7.

deliktů spáchaných oběma kategoriemi osob (děti do 15 let věku i mladiství do 18 let věku) nižší, než v roce 1989 a dá se říci, že neustále klesá.

Zde je však třeba poukázat na úpravu trestního práva, která v roce 2002 zákonem č. 265/2001 Sb. zvýšila částky určující výši škody u majetkových trestných činů z 2.000,- Kč na současných 5.000,- Kč, odlišující trestné činy od přestupků a vzhledem k tomu řada skutků, které by před rokem 2002 byly vzhledem k výši škody činy jinak trestnými, jsou po tomto roce 2002 pouze přestupky, které ve zveřejňovaných statistikách PČR nejsou uváděny. Na druhou stranu je pravdou, že podle údajů zveřejňovaných Ministerstvem financí inflace a mzdy neustále rostou a vzhledem k tomu byla změna právní úpravy v roce 2002 nutná a žádoucí.

Tabulka č. 2 Celkové počty vybraných zjištěných trestných činů a počty těchto deliktů spáchaných dětmi do 15 let a mladistvými za období 1993 - 2009¹

Rok	Vraždy			Násilné činy			Mravnostní činy		
	Celkem	Děti do 15 let	Mlad.	Celkem	Děti do 15 let	Mlad.	Celkem	Děti do 15 let	Mlad.
1993	278	1	14	19 820	577	1 243	2 048	70	300
1994	286	3	21	20 177	754	1 416	2 240	122	308
1995	277	1	15	21 712	939	1 443	2 457	232	280
1996	267	1	9	22 825	1 334	1 640	2 484	138	350
1997	291	3	8	23 223	1 339	1 497	2 000	149	193
1998	313	2	16	23 464	1 276	1 334	2 771	133	221
1999	265	4	6	23 228	1 486	1 233	2 239	168	196
2000	279	0	5	21 996	1 083	1 111	1 856	171	204
2001	234	3	8	21 709	1 285	1 141	1 955	141	181
2002	234	0	5	23 555	982	1 241	2 046	119	229
2003	232	0	5	22 358	873	1 235	1 898	120	194
2004	227	4	12	23 579	705	1 341	1 909	92	161
2005	186	1	2	21 684	581	1 149	1 849	104	190
2006	231	1	4	19 171	544	990	1 615	74	175
2007	196	2	6	19 551	498	1 082	1 689	86	184
2008	202	3	6	17 875	499	958	1 680	93	155
2009	181	0	5	16 887	455	969	1 730	100	174

¹ Použité statistické údaje, zdroj: <http://www.mvcr.cz/statistiky/>, 6. 2. 2007 a 12. 2. 2010.

Tabulka č. 2 Pokračování

Rok	Majetkové činy			Zbývající činy			Hospodářské činy		
	Celkem	Děti do 15 let	Mlad.	Celkem	Děti do 15 let	Mlad.	Celkem	Děti do 15 let	Mlad.
1993	327 183	7 256	18 037	22 096	138	421	18 431	17	348
1994	300 352	6 743	18 926	18 867	158	426	18 440	9	278
1995	289 002	8 460	18 520	21 379	192	461	25 431	33	221
1996	301 727	9 207	17 703	22 720	223	399	25 539	54	373
1997	304 039	9 320	14 992	24 251	323	474	30 156	22	202
1998	314 249	9 312	13 165	24 415	307	370	36 031	35	271
1999	306 351	9 409	11 450	24 749	259	364	42 907	89	237
2000	284 295	7 762	10 260	23 031	212	329	37 632	165	199
2001	255 897	7 214	9 650	22 005	238	296	35 262	70	253
2002	256 308	3 419	7 294	25 328	175	280	40 213	94	320
2003	253 372	2 731	6 229	23 455	150	249	31 451	120	260
2004	243 808	1 953	4 701	24 039	100	213	33 464	110	221
2005	229 279	1 786	4 643	22 585	81	187	43 882	100	248
2006	221 707	1 820	4 159	33 541	144	858	39 473	101	280
2007	228 266	1 457	3 966	51 061	226	1 653	37 981	57	212
2008	219 347	1 409	3 844	53 524	217	1 535	32 474	65	153
2009	212 168	1 145	3 472	53 056	130	1 049	29 774	67	221

Z tabulky č. 2 je zřejmé, že ve struktuře kriminality mladistvých jsou se značnou převahou nejpočetněji zastoupeny majetkové delikty. Ze statistik vedených policií to jsou především krádeže prosté a krádeže vloupáním. S velkým odstupem následují násilné delikty, jako např. ublížení na zdraví a poté mravnostní a hospodářské delikty, a nakonec přicházejí ojedinělé případy vražd. Údaje před rokem 1993 policie vedla společně pro kategorii dětí do 15 let i mladistvých a vzhledem k zaměření této práce tyto údaje plně nevyhovují. Policie statistiky aktualizuje každý měsíc.

Pro větší názornost jsou tyto statistické údaje dále zpracovány do grafu č. 2, viz. přílohy.

Ministerstvo spravedlnosti každoročně zpracovává ročenky nazvané „*Statistická ročenka kriminality*“ a „*Statistický přehled soudních agend*“, které vycházejí z podkladů státních zastupitelství a soudů a jsou zveřejňovány na internetové adrese: <http://portal.justice.cz/>. Nevýhodou těchto statistických výstupů je, že nezohledňují dobu spáchání skutku a dobu odsouzení, kdy především u skutků spáchaných ke konci

roku jsou tyto statisticky vykazovány v daném roce spáchání, ale jejich odsouzení je statisticky vykazováno až v následujícím roce. Dané údaje se navíc liší od údajů uváděných ve statistikách policejních. Toto vyplývá z rozdílně použité metodiky, kdy v policejních statistikách jsou uváděny jednotlivé skutky, kdy jeden pachatel může spáchat i více skutků a ve statistikách zpracovávaných Ministerstvem spravedlnosti jsou uváděny počty pachatelů bez uvedení, kolika skutků se dopustili.

Tabulka č. 3 Trestná činnost – (provinění) mladistvých osob (absolutní počty osob) dle Ministerstva spravedlnosti¹

Rok	Stíháno	Obžalováno		Odsouzeno		Ochranná výchova	Výchovná opatření	Dohled probačního úředníka	Probační program	Výchovné povinnosti	Výchovná omezení	Napomenutí s výstrahou
		Celkem	Z toho dívek	Celkem	Z toho dívek							
1989				5 378								
1990				2 256								
1991				3 500								
1992				4 169								
1993				5 200								
1994	10 992	8 759	463	6 034	405	47						
1995	14 385	11 213	441	6 283	339	27						
1996	13 985	10 930	624	6 311	402	41						
1997	12 868	9 980	534	6 438	403	27						
1998	10 262	6 228	317	4 605	241	29						
1999	8 733	6 584	453	4 612	306	38						
2000	8 558	6 270	483	4 155	306	39						
2001	8 722	6 207	502	3 805	300	32						
2002	6 790	5 256	389	3 854	253	27						
2003	6 718	5 393	400	3 512	258	32						
2004	5 878	4 512	364	3 235	259	37						
2005	5 108	4 059	305	3 080	239	32	434	132	8	198	64	32
2006	5 084	5 222	391	2 751	242	26	441	130	19	200	55	37
2007	5 795	4 917	343	2 939	220	41	432	119	37	192	43	41
2008	7 969	6 375	377	2 906	218	36		597	139			

Údaje z této tabulky jsou pro větší názornost zpracovány do grafu č. 3 – 3a, viz. přílohy.

¹ Použité statistické údaje, zdroj: <http://portal.justice.cz/>, 8. 2. 2007 a 14. 2. 2010.

Po změně režimu v roce 1989 Ministerstvo spravedlnosti statisticky vykazovalo ještě čtyři následující roky podle zastaralých metodik, kdy nerozlišovalo skutečné počty stíhaných, obžalovaných a následně odsouzených a ani nerozlišovalo, zda se protiprávního jednání dopustil mladistvý chlapec, případně mladistvá dívka. Ke změně statistického vykazování došlo až v roce 1994. Značné početní rozdíly mezi stíhanými a následně skutečně odsouzenými osobami jsou zapříčiněny skutečností, že řadu protiprávního jednání se konkrétní osobě nepodaří prokázat, nebo že se provedeným dokazováním zjistí, že se nejedná o trestný čin, provinění či čin jinak trestný, případně, že se zjistí, že jednání je přestupkem. K další změně statistického vykazování došlo až v souvislosti s účinností nového ZSM, kdy statistiky začaly uvádět kromě uložené ochranné výchovy i jednotlivá výchovná opatření a výchovné povinnosti. v roce 2008 však došlo ke zjednodušení statistického vykazování těchto výchovných opatření a výchovných povinností, kdy z nové metodiky nelze posoudit, jaká konkrétní opatření, případně povinnosti byly mladistvým uloženy. Ministerstvo spravedlnosti navíc statistiky zveřejňuje jednou ročně a vzhledem k tomu budou statistiky z roku 2009 zveřejněny až v průběhu roku 2010.

1.2 Vybrané poznatky z kriminologických výzkumů

V České republice je pod Ministerstvo spravedlnosti začleněn i Institut pro kriminologii a sociální prevenci (dále jen IKSP), který je teoretickým, analytickým a výzkumným pracovištěm mezioborového zaměření. Činnost IKSP je zaměřena na vytváření, udržování a aktualizaci poznatkové základny o stavu a vývoji kriminality, sociálně patologických jevů a trestní politiky ČR, na zpřístupňování aktuálních, relevantních, empirických i teoretických poznatků ze zahraničí a na rozvoj oboru kriminologie.

V roce 2004 byla v České republice kolektivem autorů IKSP PhDr. Kazimírem VEČERKOU, CSc., Mgr. Jakubem HOLASEM, PhDr. Markétou ŠTĚCHOVOU, JUDr. Simonou DIBLÍKOVOU a PhDr. Ing. Janem NEUMANNEM, CSc. zpracována studie „Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí“, která si kladla za cíl seznámit veřejnost se stavem kriminality mladistvých pachatelů na přelomu tisíciletí, tj. před platností nového zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve vztahu k celkové kriminalitě. Kolektiv autorů si zvolil období od roku 1989 do roku 2002 a toto zpracoval do statistických přehledů.

Tato studie vycházela ze statistických podkladů a materiálů vedených Ministerstvem vnitra – Policií České republiky a dále Ministerstvem spravedlnosti,

zastoupeným jak státními zastupitelstvími, soudy i vězeňskou službou a dále vycházela z jednotlivých kazuistik zpracovaných dle konkrétních případů vedených na vybraných státních zastupitelstvích.

Závěry této studie ukazují, že nové legislativní změny jsou vysoce potřebnými k odbornějšímu a věcně správnému zacházení s mládeží. Nová právní úprava totiž směřuje – v souladu s moderními kriminologickými teoriemi – k individualizaci prevence i represe a k přesnějšímu zaměření reakce společnosti na neadekvátní vývoj konkrétních jedinců v jejich sociálním poli. Do budoucna lze předpokládat, že se v rámci přípravného řízení přesune, výrazněji, než je tomu doposud, zájem kompetentních orgánů na získání informací o osobnostních a sociálních determinantách života pachatelů, bude se více zkoumat výpovědní hodnota a kompetentnost těchto zpráv a odborných posudků, zlepší se celková koncepce zacházení s pachateli a bude vyváženěji poskytována pomoc a dozor.

Analýza vývoje kriminality v ČR v posledních letech ukázala, že je nepravdivě traktovaným mýtem, že „kriminalita dětí a mladistvých dramaticky stoupá“. Studie ukázala, že kriminalita je přinejmenším stabilizována. Registrovaná kriminalita mladých lidí v ČR se v drtivé většině případů týká kriminality majetkové. Tento druh kriminality je sice jednoznačně dominantní, ale v médiu zprostředkovaném podvědomí běžných občanů se tento fakt odráží pouze zanedbatelně. Kriminalita mladých je líčena spíše jako fyzicky ohrožující, než jako kriminalita s primárně zjištěným cílem. Jak ukázaly provedené výzkumy, násilná kriminalita proti životu a zdraví je kriminalitou nejen málo četnou, ale i v převažující míře případů ne příliš závažnou i z hlediska provedení a následků.

Kolektiv výzkumníků provedl v letech 2002 – 2003 rozsáhlé šetření k trestné činnosti mladistvých, kdy bylo analyzováno 235 dozorových spisů vybraných okresních (obvodních) státních zastupitelství (vybrány byly státní zastupitelství s průměrným nápadem trestné činnosti mladistvých), které napadly za období od 1. července 2000 do 3. června 2001. z těchto spisů byl celkový počet žalovaných skutků 886, kterých se dopustilo 484 mladistvých, z toho pouze 39 žen (8,1 %), což znamená, že na jednoho obžalovaného delikventa připadlo průměrně 1,83 deliktu. v době spáchání deliktu bylo 152 klientů (32 %) mladších 16 let, 168 klientů (35,4 %) mladších 17 let a 155 klientů (32,6 %) bylo před dosažením zletilosti, tedy před 18 rokem svého věku. Jeden skutek mělo v obžalobě uvedeno 362 mladistvých, tj. tři čtvrtiny všech obžalovaných, zbylí měli dva až pět skutků. Výsledky skladby trestné činnosti jsou pro přehlednost zpracovány do následující tabulky.

Tabulka č. 4 Trestná činnost mladistvých z vybraného vzorku spisů podle jednotlivých ustanovení trestního zákona¹

Ozn. paragrafu	Znění paragrafu	Suma obžal.	% obžal.
247	Krádež	296	61,2
257	Poškození cizí věci	88	18,2
221 – 224	Ublížení na zdraví	62	12,8
238	Porušování domovní svobody	52	10,7
234	Loupež	48	9,9
202	Výtržnictví	42	8,7
249	Neoprávněné užívání cizí věci	37	7,6
251	Podílnictví	27	5,6
235	Vydírání	17	3,5
187, 188	Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek	15	3,1
250	Podvod	10	2,1
242	Pohlavní zneužívání	6	1,2
178a	Pytláctví	5	1,0
248	Zpronevěra	4	0,8
167	Nepřekážení trestného činu	3	0,6
175b	Padělání a vystavení nepravdivých lékařských zpráv, posudků a nálezů	3	0,6
199	Šíření poplašné zprávy	3	0,6
171	Maření výkonu úředního rozhodnutí	2	0,4
174	Křivé obvinění	2	0,4
254	Zatajení věci	2	0,4
155	Útok na veřejného činitele	1	0,2
176	Padělání a pozměňování veřejné listiny	1	0,2
241	Znásilnění	1	0,2
152	Porušování autorského práva, práv souvisejících s autorským právem a práv k databázi	1	0,2
197a	Vyhrožování	1	0,2
198	Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení	1	0,2
207	Neposkytnutí pomoci	1	0,2
209	Poškození cizích práv	1	0,2
225	Rvačka	1	0,2
231	Omezování osobní svobody	1	0,2
261	Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka	1	0,2

Z uvedeného je skutečně zřejmé, že majetkové trestné činnosti se dopustilo 377, tj. 77,9 % obžalovaných mladistvých, při započítání trestného činu Loupež pak 412, tj. 85,1 %. Oproti tomu násilné trestné činnosti se dopustilo 53, tj. 11 % obžalovaných mladistvých, při započítání trestného činu Loupež pak 98, tj. 20,2 % obžalovaných

¹ Statistické údaje převzaty z VEČERKA, K. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, 139 s., ISBN 80-7338-033-1.

mladistvých. Trestný čin Loupež (v současné době provinění Loupež) je v podání mladistvých pachatelů specifický tím, že ve většině případů byl záměr mladistvého spáchat pouze nenásilnou majetkovou trestnou činnost, např. prostou krádež, případně vloupání, kdy až v průběhu samotného kriminálního jednání v důsledku např. neovladnutí situace pachatelem, nepředvídané reakce poškozeného, případně okolí, pachatel v důsledku své emoční nevyzrálosti přistoupí k násilí, které si zkratkovitě vyhodnotí jako jediné možné řešení.

Údaje z této tabulky jsou pro větší názornost zpracovány do grafu č. 4 – 4a, viz. přílohy. Pro zajímavost je v grafu č. 5, viz. přílohy, uvedena celková způsobená škoda ze všech 886 analyzovaných skutků, kdy největší počet skutků je zastoupen škodou v rozsahu 2 001,- až 5 000,- Kč.

Z výsledků provedené studie, rozboru kriminality mladistvých vyplývá, že hlavní socializační a edukační úsilí ve vztahu k nové generaci (a nejen k ní) by se mělo zaměřit primárně na vštípení zásady „nepokradeš“, neboť zde jsou základní kořeny a rezervoár asociality převážné části populace kriminální mládeže. Anamnestické rozhovory s delikventní mládeží ukázaly, že jejich osobnost je neovladnutelně zatížena potřebou odvíjející se od hodnoty „mít“.

Výzkumné sondy shodně ukázaly, že mezi mýty naší současnosti patří představa, že kriminalita mladistvých zasahuje téměř shodně všechny společenské vrstvy. Lze jednoznačně tvrdit, že mladí pachatelé pocházejí z nepodnětného a nestabilního rodinného zázemí, jsou v rodinách formováni (či často deformováni) vychovateli bez etických a mravních předpokladů k dobré výchově, osobami bez vzdělání a kvalifikace se špatným vztahem k práci, s nezodpovědným nakládáním s vlastním životem, životem svých partnerů a dětí. Rodinné prostředí je často poznamenáno různými druhy reálně existujících poruch (alkoholismus, kriminální zátěž, neschopnost hospodařit s finančními zdroji, hádky apod.) a různě zjevných či skrytých animozit. Rodina se tak stává „inspirátorem“ pro zahájení kriminální dráhy mladých delikventů, kteří mnohdy pouze poněkud pozmění, doplní či umocní „rodinnou tradici“.

Nelze se divit, že z tohoto prostředí uniká řada ohrožených jedinců do party stejně determinovaných jedinců. Majetkové činy bývají často páčány s cílem, „aby bylo na zábavu“ ve volném čase. Tato kriminalita je proto nejednou páčána z potřeby zahnat nudu, nestrukturovaný čas naplnit „něčím“, co by překročilo nezábavnou šedou každodennost, bylo to dobrodružné, vzrušující, vyvolávající příjemné emoce. Kriminalita se tak stává náplní života, aktivitou, která stmeluje skupinu a dává jí vnitřní dynamiku.

Analýzy konkrétních případů ukázaly, že by v budoucnu neškodilo více se zabývat okolnostmi, které umožnily spáchaní konkrétních kriminálních skutků. Mnohé

věci, které ze spisů či posudků vplynuly, svědčí o natolik patologické situaci v rodinném, školním a širěji pojatém sociálním zázemí, že by bylo vhodné blíže je analyzovat.¹

V letech 2006 – 2009 byla v České republice kolektivem autorů IKSP PhDr. Kazimírem VEČERKOU, CSc., Mgr. Jakubem HOLASEM, PhDr. Janem TOMÁŠKEM, Ph.D., JUDr. Simonou DIBLÍKOVOU a PhDr. Šárkou BLATNÍKOVOU, zpracována studie „Mládež v kriminologické perspektivě“, která se zaměřila na čtyři oblasti problematiky mládeže, konkrétně na analýzu zpráv o mladistvém, vyžadovaných podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, vztah mladých lidí k některým mravním a právním normám, na viktimizaci učitelů a kriminální kariéru dětí.

Pro potřebu této práce jsou zajímavé výstupy z části týkající se vztahu mladých lidí k některým mravním a právním normám a částečně i z analýzy zpráv o mladistvém, vyžadovaných podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, kdy došlo ke sběru dat – analýze spisů vedených na Okresních (Obvodních) státních zastupitelstvích (dále jen OSZ), který měl zachytit měsíční nápad všech známých pachatelů provinění či jinak trestné činnosti osob mladších 18-ti let. Náhodně bylo vybráno 24 OSZ, vždy po třech okresech ze sedmi krajů před územněsprávní reformou a tři obvody v Praze. Bylo vybráno období od 1. října 2005 do 31. října 2005. Takto se podařilo shromáždit 86 spisů pachatelů do 18 let. Vyhodnocování spisů bylo zaměřeno především na veškeré zprávy, materiály a podklady zpracované Probační a mediační službou, Organem sociálně právní ochrany dětí a dalšími orgány, ale jeho součástí bylo i zaměření se na skutky, za které byl klient – mladistvý delikvent – ve sledovaném období stíhán. Tyto údaje obsahovalo 80 spisů.

Vyhodnocením údajů bylo zjištěno, že podle očekávání naprosto dominovalo provinění krádeže podle § 247 TZ, kdy z jeho spáchání bylo podezřelých 44 mladistvých nebo nezletilých, tedy 55 % vzorku, s velkým odstupem, konkrétně po 12 případech, následovaly další dva majetkové trestné činy, a to nedovolené užívání cizí věci dle § 249 TZ a poškozování cizí věci dle § 257 TZ. Dá se říci, že jde o „typické mládežnické delikty“; nejčastěji se jednalo o projížďku cizím motorovým vozidlem a poškozování fasád domů či jiných předmětů sprejováním. Desetinu prohřešků tvořilo výtržnictví, které zahrnovalo poměrně pestrou škálu různých konání, obvykle pod vlivem alkoholu. Šest případů vykazovalo znaky vydírání podle § 235 TZ; zde bylo mimo jiné i několik případů školní šikany. Po čtyřech případech představovalo provinění kvalifikované jako loupež dle § 234 TZ a pohlavní zneužívání dle § 242 TZ, kdy však ve všech případech šlo o souhlasné sexuální aktivity, přičemž vždy jednomu z aktérů bylo méně jak 15 let. Další skutkové podstaty, jako např. ublížení na zdraví dle § 221 TZ, se objevovaly sporadicky. Celkem obsahovaly analyzované spisy informace

---

¹ VEČERKA, K. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, 139 s., ISBN 80-7338-033-1.

o 107 proviněních, kdy jednoho provinění se dopustilo 54 klientů, dvou provinění 24 klientů a tří provinění pak 3 klienti. Uvedené statistické údaje jsou pro názornost zpracovány do následující tabulky.¹

Tabulka č. 5 Nejčastější provinění, pro která bylo vedeno vyšetřování

Ozn. paragrafu	Znění paragrafu	Abs. četnost	%
247	Krádež	44	55
249	Neoprávněné užívání cizí věci	12	15
257	Poškozování cizí věci	12	15
202	Výtržnictví	8	10
235	Vydírání	6	7,5
234	Loupež	4	5
242	Pohlavní zneužívání	4	5
221	Ublížení na zdraví	2	2,5

Pro větší přehlednost jsou údaje z této tabulky zpracovány do grafu č. 6, viz. přílohy.

Výzkumná studie v části týkající se vztahu mladých lidí k některým mravním a právním normám, která byla provedena v roce 2006, navázala na totožnou studii provedenou v roce 1991. Tato první studie proběhla poměrně brzy po změně politického systému v naší zemi, kdy motivem této výzkumné aktivity byla snaha zorientovat se v rozporuplných názorech tehdejší doby na mladou generaci, která byla jedněmi vykreslována jako oběť totalitního režimu s dvojí morálkou a druhými byla glorifikována jako jediná čistá naděje tehdejší porevoluční doby, nezátížená kolaborací s komunistickým režimem.

V této situaci byl učiněn pokus „otestovat“ názory mladých lidí. Za tím účelem byla vytvořena baterie deseti konkrétních podnětových situací či povídkových příběhů. Tyto materiály svým obsahem a vyzněním navozovaly různé mravní právní otázky. Takto vytvořené podnětové příběhy pak byly předloženy vzorku mladých lidí různých vzdělanostních kategorií. Výzkumu se zúčastnilo 655 chlapců a dívek ve středoškolském věku, ze 6-ti velkých měst (Praha, Hradec Králové, Brno, Olomouc, Bratislava a Košice), kdy se jednalo o studenty a učně škol rozdílných obtížností, počínaje gymnázii a průmyslovými školami a konče málo náročnými učitelskými obory. Povídky byly studentům předkládány postupně na samostatných arších, v případě potřeby byla navíc příslušná povídka přečtena nahlas. Respondenti byli vyzváni, aby zhodnotili každý předložený příběh, aby písemně sdělili názor na předloženou situaci, vyjádřili se k počinání aktérů jednotlivých příběhů, a aby případně sdělili, jak by se v nastolených modelových situacích zachovali sami. Odpovědi respondentů byly zcela volné, nebyly dopředu nijak kategorizovány a umožňovaly mladým lidem spontaneitu

¹ VEČERKA, K. a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 129 s., ISBN 978-80-7338-079-3, str. 17 a 27.

ve volbě vyjadřovacích prostředků. Sběr dat probíhal v rámci vyučovacích hodin, ve třídách však nebyli žádní vyučující a respondentům byla zaručena plná anonymita.¹

V roce 2006 proběhla skoro totožná výzkumná aktivita, která se po více jak 15-ti letech zaměřila na studenty již nezatížené minulým režimem, na studenty, kteří celý svůj život prožili v nových podmínkách demokratického státu, kteří o minulém režimu mají informace z doslechu nebo ze školních osnov. Metodika současného výzkumu byla do značné míry limitována metodikou použitou v roce 1991. Stejně jako v původním výzkumu probíhal výzkum ve větších městech (Brno, Hradec Králové, Olomouc a Praha), pokud to bylo možné, tak i ve stejných školách. Opět byly zvoleny typy škol s různou obtížností a výzkumu se zúčastnily vždy celé třídy druhých nebo třetích ročníků vybrané namátkou. Výzkumu se zúčastnilo 464 respondentů, z nichž bylo 260 dívek, tj. 56 %. Ve výzkumném vzorku bylo zařazeno 102 gymnazistů, tj. 22 %, 92 studentů průmyslových škol, tj. 20 %, 102 žáků jiných středních škol, tj. 22 % a zbylých 168 studentů bylo z různých SOU, tj. 36 %. Oproti prvnímu výzkumu, kde bylo respondentům předkládáno 10 podnětových povídek, byly předkládány navíc 3 nové podnětové povídky, reagující na současné aktuální problémové okruhy právního a mravního profilu současné mládeže a z původní sady byly vyřazeny 4 neaktuální podnětové povídky, a to z důvodů posunu životní úrovně a změnám na poli technologií, kdy některé tehdy luxusní či nedostatkové věci, které v původních povídkách figurovaly, se staly běžnými až okrajovými a tudíž v příbězích působily anachronicky. Došlo tedy k určité modernizaci podnětových příběhů, kdy však cílem této modernizace nebyla změna vyznění příběhu, ale pouze „rekvizit“.²

Baterie testových podnětových povídek byla sestavena následovně:

- 1) **Počítačové hry**, zaměření bylo na posouzení jednání mladíků, kteří se rozhodli vniknout do cizího objektu, aby zpět získali svůj majetek, problematika trestného činu porušování domovní svobody dle § 238 TZ.
- 2) **Paroží a brokovnice**, zaměření bylo na exces při obraně vlastního majetku, kdy poškozenému krádeží by za neoprávněné použití zbraně hrozil trestný čin ublížení na zdraví dle § 221 TZ.
- 3) **Kolo**, zaměření na nedotknutelnost majetku, kdy pachatelé hrozil trestný čin krádeže dle § 247/1 a) TZ.
- 4) **Láska na vodě**, zaměřeno na problematiku milostných a partnerských vztahů osob před dovršením 15 let věku, podezření z pohlavního zneužívání dle § 242 TZ.
- 5) **Konopí**, problematika pěstování a konzumace marihuany, podezření z trestného činu nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle §§ 187, 187a TZ.
- 6) **Bratr**, problematika fyzického násilí a odvety, podezření z možného trestného činu ublížení na zdraví dle § 221 TZ.

¹ VEČERKA, K. a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 129 s., ISBN 978-80-7338-079-3, str. 36 – 37.

² VEČERKA, K. a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 129 s., ISBN 978-80-7338-079-3, str. 38 – 39.

- 7) **Pavlova pomsta**, zaměřeno na pomstu žáka učiteli, který si na něj zasedl, poničením jeho soukromých věcí, možné poškozování cizí věci dle § 257 TZ.
- 8) **Diskotéka**, problematika celkového zákazu vstupu Romů na diskotéku z důvodu nevhodného chování několika jedinců, v důsledku čehož byl odepřen vstup i Romovi, který se ničeho nedopustil.
- 9) **Taneční striptýz**, problematika znásilnění poté, co dívka „zavdala“ prvotní impulz, trestný čin znásilnění dle § 241 TZ.

Pro dokreslení situace uvádím podrobnější vyhodnocení u některých podnětových povídek, včetně jejich znění.¹

ad 1) Počítačové hry

Bratrance Jirka a Jára byli učňové učiliště a všechen volný čas věnovali hraní nových počítačových her zajištěných proti vypalování, které jim přivezl jejich strýc ze služební cesty do Spojených Států. Časem však je přestávaly bavit a chtěli je vyměnit za jiné. v počítačové herně se seznámili s René Holanem, který měl ve své vile velkou sbírku počítačových her, vyměňoval je, vypaloval a též s nimi obchodoval. Navštívili ho, a byli šokováni jeho majetkem. Přinesli mu své hry, a on jim přislíbil výhodnou výměnu. Slib však nedodržel a i vrácení jejich cédéček s hrami pod různými záminkami stále odkládal. To je oba patřičně naštvalo a rozhodli se ke svému majetku dostat třeba násilím. Zjistili si, kdy je byt prázdný; Jára hlídal před vilou a Jirka se obratně dostal do bytu pootevřeným oknem. Vzal pouze jejich vlastní hry, v bytě nic nepoškodil a záhy oba zmizeli. Věřili, že Holan nebude věc hlásit na policii, protože vzali pouze svůj majetek, který jim patřil. Co soudíte o jejich jednání? A proč?

Tabulka č. 6 Celkové hodnocení jednání pachatelů (v %)

	1991	2006
Nejednali správně	19	28
Nejednali správně, ale nic jiného jim nezbývalo	4	5
Nejednali správně, měli postupovat jinak	50	35
Jednali správně	10	11
Jednali správně, co jiného mohli dělat	4	4
Jednali správně, ale měli se předtím pokusit řešit situaci jinak	10	3
Rozhodně jednali správně – měli se mu ještě pomstít	1	2
Neuvedeno - nezjištěno	2	6

¹ Údaje převzaty z: VEČERKA, K. a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 129 s., ISBN 978-80-7338-079-3, str. 45 – 81.

Tabulka č. 7 Srovnání navrhovaných řešení v roce 1991 a 2006 (v %)

	1991	2006
Informovat policii	32	19
Konzultovat situaci s dospělým - autoritou	22	11
Snažit se dohodnout (neagresivní řešení)	12	10
Agresivní řešení – zbit ho	2	2

ad 5) Konopí

Tomáš začal spolu s několika kamarády z průmyslovky v necelých šestnácti kouřit marihuanu. Zpočátku celou spotřebu party pokrýval sám Tomáš tím, že pěstoval „trávu“ na poličku ukrytém za městem. Setkávali se většinou v parku nebo v altánku na zahradě u jednoho z členů party a Tomáš dával marihuanu zdarma k dispozici. Postupně však jejich spotřeba i náročnost stoupla a začali marihuanu také kupovat od Ivoše, dvacetiletého barmana z jejich oblíbeného klubu. Školní prospěch členů party se zhoršoval, jinak vše probíhalo bez problémů. Jednou však byli dva kluci z party přistiženi policejní hlídkou při kouření marihuany a podrobeni výsledku na policejní stanici. Od jednoho z nich se policisté dozvěděli, jak jim Tomáš dával „trávu“, i to, že další kupovali od Ivoše. Policie okamžitě udělala u Tomáše domovní prohlídku a našla zásobu vypěstované marihuany. Ivoš i Tomáš byli obviněni z trestného činu a Tomáše navíc vedení školy za tento přestupek okamžitě vyloučilo ze studia.

Tabulka č. 8 Hodnocení chování celé party (v %)

	1991	2006
Je to jejich věc, jejich rozhodnutí	---	34
Měli být opatrnější, nekouřit na veřejnosti	---	21
Neměli kouřit vůbec, nebo mnohem méně	---	46

Tabulka č. 9 Postoj k vyloučení Tomáše ze školy (v %)

	1991	2006
Zásadní nesouhlas	---	3
Nesouhlas, netýkalo se chodu školy	---	16
Měl být potrestán mírněji	---	26
Spíše souhlas – právo školy	---	25
Souhlas bez výhrad	---	30

ad 7) Pavlova pomsta

Pavel byl student, který svým prospěchem patřil na střední škole k průměrným žákům. Jeho situace se však změnila, když ve třetím ročníku přišel nový matikář. Hned první písemná práce, kterou třídě zadal, se Pavlovi na rozdíl od většiny jeho spolužáků vůbec nepovedla. v očích nového učitele byl tak rázem ze nejhoupějšího žáka ve třídě. Na Pavla si od té chvíle dokonale zasedl, a ačkoli se Pavel snažil špatný dojem napravit

sebevíc, matikář s ním jednal jako s absolutně nechápavým a beznadějným studentem. Pavla to velmi znervózňovalo, tím spíše, že si z něj dokonce matikář před celou třídou opakovaně tropil legraci. Jeho výsledky v matematice se tak zákonitě zhoršovaly. Těsně před Vánocemi učinil poslední pokus situaci změnit. Naučil se pracně všechnu látku a nechal se vyzkoušet, aby si před pololetím známku přeci jen vylepšil. Učitel mu však dal naschvál tři velmi záluďné příklady, které byly naprosto odlišné do všech, jaké kdy v hodinách probírali. Nebylo proto žádným překvapením, že od tabule odešel s další pětkou. Cítil se velmi ponížený a měl chuť se učiteli nějak pomstít. Když pak odpoledne vyšel ze školy a uviděl za rohem zaparkované matikářovo auto, neubráníl se vzteku, vzal klíče od domu a vyryl jimi do kapoty několik hlubokých škrábanců.

Tabulka č. 10 Posouzení činu (v %)

	1991	2006
Odsouzení, nesouhlas s Pavlovým činem	---	54
Odsouzení, ale s vyjádřením pochopení, omlouvá čin	---	24
Nejednoznačná odpověď, váhání, jak čin posoudit	---	10
Schvalování činu	---	7
Nejen schvalování, ale pomsta měla být tvrdší	---	3
Neuvedeno	---	2

Tabulka č. 11 Jak by respondenti řešili problém s učitelem (v %)

	1991	2006
Obrátili by se na někoho dalšího z pedagogického sboru (třídního učitele, ředitele, ...)	---	52
Obrátili by se na vlastní rodiče	---	15
Osobní konfrontace s učitelem, vyříkat si to	---	11
Stěžovali by si na učitele (bez sdělení komu)	---	2
Nechali by se přeradit do jiné třídy nebo školy	---	1
Strpěli by učitelovo chování, nepodnikli by nic	---	1
Neuvedeno	---	18

ad 8) Diskotéka

Téměř vždy, když se místní diskotéky zúčastnila skupina Romů z blízké ubytovny, došlo k nějakému incidentu. Místní mladíci je slovně provokovali, „bílé“ dívky s nimi odmítaly tancovat. Romové na to reagovali většinou dle svého temperamentu a docházelo ke rvačkám a ničení zařízení podniku. Majitelé objektu proto rozhodli, že žádní Romové nebudou mít na diskotéky přístup. Když přišel na diskotéku Rom ze slušné rodiny se svoji dívkou, pořadatelé mu odmítli vstup.

Tabulka č. 12 Zákaz vstupu Romů na diskotéku (v %)

	1991	2006
Nesprávný, vůbec neměl být vyhlášen	31	47
Nesprávný, nic jiného se však nedalo dělat	6	6
V zásadě správný, slušní Romové však měli být vpuštěni	34	17
Správný, žádné výjimky nedělat	26	22
Neuvedeno	3	8

Tabulka č. 13 Vyjádření postoje respondentů k Romům (v %)

	1991	2006
Rasistický postoj	19	20
Diferencující postoj	25	24
Protirasistický postoj	12	43
Neuvedl	44	13

ad 9) Taneční striptýz

18letý Mirek a 16letá Lenka spolu chodili už několik týdnů. Jednou v létě je pozval Mirkův starší kamarád na mejdan, kde se promítaly erotické filmy a popíjel se alkohol. Lenka se přitom dost nudila. Mirek se ale bavil výborně a nevěšmal si jí. Lenku to mrzelo, proto se rozhodla, že ho nějak vytrestá. Když ji pozdě večer doprovodil před jejich vilku, začala Lenka v zahradě před domem s jakýmsi tanečním striptýzem, který viděla v jednom z promítaných filmů. Ve chvíli, kdy byl Mirek vzrušením bez sebe, Lenka naráz skončila svoji taneční kreaci, sebrala svoje oblečení a chtěla rychle zmizet domů. To už Mirek situaci nezvládl, vrhl se na ni a přes její fyzický odpor ji znásilnil. Lenka poté utekla domů a s pláčem vyprávěla o tom, co se jí stalo, svému bratrovi Pavlovi.

Tabulka č. 14 Chování dívky vůči pachateli (v %)

	1991	2006
Neměla to dělat, ne zvolila dobrý postup	52	37
Měla právo ho potrestat, ale jinak	13	8
Měla se s ním rozejít	2	1
Měla si s ním o tom promluvit	6	9
Souhlas s chováním dívky, jednala dobře	3	6
Pochopení pro chování dívky, nemohl tušit, že to tak dopadne	4	3
Neuvedeno	21	37

Tabulka č. 15 Hodnocení chování pachatele (v %)

	1991	2006
Odsuzuje jednání pachatele, ale omlouvá jej	5	9
Odsuzuje (neschvaluje) jednání pachatele	45	69
Schvaluje jednání pachatele (reakce hodnocena jako přiměřená situaci, neodpovídal za své chování)	---	46

Tabulka č. 16 Kdo nese hlavní vinu (v %)

	1991	2006
Pachatel	1	16
Oběť	15	11
Oba	3	7
Neuvedeno	81	66

Tabulka č. 17 Aktivity ve vztahu k pachateli tr. činu znásilnění (v %)

	1991	2006
Fyzický útok, agresivní řešení, zbit ho	31	30
Verbální agrese, vynadat mu	3	2
Promluvit si s ním, konstruktivní řešení	10	7
Říct to rodičům	0,1	0,6
Jednat s ním dle přání poškozené	3	2
Nekontaktovat ho	---	0,2
Neuvedeno	53	58

Vyhodnocením podnětových povídek bylo konstatováno, že respondenti jednoznačně odsuzují jednání pachatelů majetkových deliktů, oproti prvotnímu výzkumu stoupl počet takto smýšlejících respondentů. Respondenti ale nejsou spokojeni s tím, jaké má okradený člověk prostředky, jak se domoci spravedlnosti.

V oblasti sexuálního života platí, že dobrovolný pohlavní styk mezi mladistvými a nezletilými není v současnosti až takovou zvláštností, norma toto zakazující je akceptována omezeně. Respondenty, ale i některými odborníky, je doporučováno snížit věkovou hranici počátku povoleného sexuálního života na 14 let. Oproti tomu je sexuální násilí odsuzováno razantněji, než na počátku devadesátých let.

Marihuanu berou mladí lidé jako samozřejmou součást kultury svých vrstevníků a její užívání vesměs považují za osobní věc. Zároveň jsou celkem srozuměni s riziky, které sebou toto chování nese. Velká část respondentů souhlasí s vyloučením ze školy za marihuanové prohřešky.

Potrestat agresora za použití individuálního fyzického násilí není pro velkou část respondentů ničím nepřijatelným. Vesměs si přitom uvědomují nelegálnost a riskantnost násilné odvety, považují však toto řešení za efektivnější než zapojení státní moci.

U mladých lidí se poněkud zlepšuje pozitivní vnímání etnické odlišnosti na základě občanského principu. Na druhé straně však jsou především u respondentů z učňovské mládeže, silně zakořeněny protiromské předsudky a je schvalován princip kolektivní viny.

Obecně platí, že jedná-li se o normy s nízkou mírou akceptace (např. sexuální styky mezi nezletilými, kouření marihuany, ...), hlavním prohřeškem je v očích vrstevníků neopatrnost – „nechat se chytit“ při protiprávním jednání. Od případných svědků podobných deliktů je v rámci vrstevnických vztahů očekávána mlčenlivost. Ubylo (oproti předešlému výzkumu) osob, které by požádaly o pomoc „autoritu“ (policii nebo dospělou osobu). Podobnou tendenci (řešit záležitost na vlastní pěst) je možno vysledovat v různých typech problémových situací; v případě fyzického napadení, podvedení nebo šikanování ze strany učitele.¹

---

¹ VEČERKA, K. a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 129 s., ISBN 978-80-7338-079-3, str. 82 – 83.

2. Právní úprava odpovědnosti mladistvých za trestnou činnost

2.1 z historie vzniku soudnictví nad mládeží na území českých zemí

Současná právní úprava ve své podstatě navazuje na snahy bývalého Rakousko-Uherska, jehož byly české země po staletí součástí. Až do roku 1931 se na trestní věci mládeže v českých zemích vztahoval tehdy stále ještě platný rakousko-uherský trestní zákon z roku 1852, který na našem území platil ohledně dospělých až do roku 1950. v rámci habsburské monarchie se zákonodárce pokusil několikrát o reformu zastaralého zákoníku z roku 1852 v oblasti trestního práva mládeže. Podařily se pouze dílčí úpravy, kdy např. v rámci tehdejšího Rakousko-Uherska došlo v českých zemích u okresních soudů ke sloučení pravomoci poručnické a pravomoci v trestních věcech a u ostatních soudů k příkazování trestních věcí mladistvých jednomu specializovanému soudci nebo senátu. Na Slovensku platilo bývalé právo uherské, které bylo pro mladistvé pachatele příznivější. Zde byly v roce 1908 a následně v roce 1913 položeny základy trestního práva mládeže, které zahrnovaly hmotněprávní ustanovení, ale byly zřízeny i nové organizační soustavy soudů mládeže a stanoveny způsoby řízení vedeného proti mladistvým pachatelům.¹

Již v ustanovení § 16 odst. 1 uherského zákonného článku XXXVI/1908, o změně a doplnění trestních zákoníků a trestního řádu (trestní novela), který pro zajímavost platil na území Slovenska v době bývalého Československa až do roku 1950, se přičetnost mladistvého posuzovala podle stupně jeho rozumového a mravního vývoje. Byl-li rozumově a mravně zaostalý, nemohl být odsouzen, ale trestní soud se postaral o vhodné opatření podobně jako u dítěte. Tato právní úprava stanovila hranici mezi věkem dítěte a mladistvého na dvanáct let a horní hranici věku mladistvého shodně se současnou naší právní úpravou na osmnáct let. v ustanovení § 34 cit. trestní novely byla dána povinnost soudcům, v každém případě tuto přičetnost zkoumat.²

Obdobně formuloval myšlenku podmíněné nebo pochybné přičetnosti, závislé na stupni vývoje mladistvého, i zákon ze dne 11. března 1931, č. 48/1931 Sb. z. a n.,

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. XI – XII a KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s. ISBN 978-80-7400-042-3, str. 684.

² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 42.

o trestním soudnictví nad mládeží (dále jen zákon o trestním soudnictví nad mládeží), který nabyl účinnosti dnem 1. října 1931. Tento zákon v ustanovení § 2 odst. 2 stanovil, že: „*Mladistvý není však trestný také, nemohl-li pro značnou zaostalost v době činu rozpoznat jeho bezprávnost nebo řídit své jednání podle správného rozpoznání.*“ v odst. 1 citovaného ustanovení byla stanovena dolní a horní hranice věku mladistvého: „*Osoby, které v době spáchaného činu dovršily čtrnáctý, ale nedokonalý osmnáctého roku svého věku (mladiství), jsou, ačli tento zákon nestanoví odchylek, trestné podle zákonů trestních.*“ Tento zákon o trestním soudnictví nad mládeží v ustanovení § 1 odst. 1 stanovil trestní neodpovědnost horní věkovou hranicí čtrnáct let, konkrétně: „*Osoby, které v době spáchaného činu nedovršily čtrnáctého roku svého věku (nedospělí), nejsou odpovědné podle trestních zákonů.*“ v dalších odstavcích citovaného ustanovení zákonodárce stanovil, že v případě, dopustil-li se nedospělý činu jinak trestného, učiní poručenský soud výchovná nebo léčebná opatření, jichž vidí potřebu. Soudu byla dána možnost, vyžádat si odborný posudek především z hlediska lékařského nebo pedagogického. Soudu dále byla dána možnost nedospělého pokárat (nikoliv však tělesně) nebo přenechat jeho potrestání rodině nebo škole. Dále soud mohl nařídít, umístění nedospělého v jiné rodině, nebo aby byl dán do léčebného nebo jiného výchovného ústavu a v neposlední řadě mohl soud nařídít ochranný dozor nebo ochrannou výchovu, jevilo-li se to nezbytné k zamezení hrozícího zpustnutí nebo k nápravě nedospělého. v neposlední řadě bylo stanoveno, že kromě shora uvedeného, může poručnický soud udělit i napomenutí osobám, kterým náleželo pečovat o nedospělého.¹

Ustanovením § 57 zákona o trestním soudnictví nad mládeží byly dány podmínky výslechu osob nedospělých a mladistvých, kdy konkrétně bylo stanoveno, že: „*K výslechu osoby nedospělé nebo mladistvé může soud přibrat jejího otce nebo matku nebo jinou způsobilou osobu, dá-li se očekávat, že se tím výslech usnadní, nebo jde-li o výslech svědecký, že to přispěje ke zjištění pravdy.*“

Již v tomto zákoně o trestním soudnictví nad mládeží bylo zakotveno ustanovení týkající se „*Neoprávněného uveřejnění*“ dle § 60, kde v odst. 1 bylo stanoveno: „*Kdo uveřejní zprávu o trestném činu spáchaném osobou mladistvou nebo zprávu z trestního řízení proti mladistvému provinilci, uvede jeho jméno nebo jiné okolnosti, z nichž lze usuzovat na jeho osobu, nebo kdo uveřejní podobiznu mladistvého provinilce, budiž potrestán pro přečin peněžitým trestem od 100 Kč do 5.000 Kč nebo vězením od tří dnů do jednoho měsíce.*“ a v odst. 2 cit. ustanovení: „*Čin není trestný, stalo-li se uveřejnění toliko k účelům trestního řízení nebo se svolením soudu nebo státního zastupitelství.*“ Jedná se o obdobný institut zakotvený i v současně platném zákoně o soudnictví ve věcech mládeže v šestém oddílu.²

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 684 – 685. Srov. ustanovení § 1 zákona o trestním soudnictví nad mládeží.

² Srov. ustanovení § 52 a násl. ZSM.

Dvě posledně citovaná ustanovení zákona o trestním soudnictví nad mládeží se mi zdají být ustanoveními moderními. Jednalo se na tu dobu o velice progresivní normu, prostřednictvím které zákonodárce jasně vyjádřil svou vůli upřednostnit výchovu před represí. Tuto vůli vyjádřil i v ustanovení upravujícím výběr soudců, kde jedním z předních hledisek pro ustanovení do funkce soudce bylo odborné pedagogické vzdělání, blíže viz. ustanovení Soudcové mládeže a přísedící dle § 33 zákona o trestním soudnictví nad mládeží, kde bylo v odst. 1 stanoveno: „*Soudci mládeže budtež ustanovováni ti, kdož svými vlastnostmi a svou povahou se pro tento úřad zvláště hodí. Při jejich ustanovování budiž přihlédnuto také k jejich vzdělání odbornému, zejména pedagogickému, a k jejich dosavadní činnosti.*“ Toto ustanovení rovněž platilo i u přísedících.

Platnost tohoto moderně koncipovaného zákona o trestním soudnictví nad mládeží neměla dlouhého trvání, neboť po únorovém komunistickém převratu v roce 1948 byly zahájeny práce na novém trestním zákonu v duchu sovětského trestního zákonodárství, kde již nebylo místo pro samostatné trestní právo mládeže. Novým trestním zákonem č. 86/1950 Sb., byl moderně koncipovaný, progresivní zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931 bez adekvátní náhrady k 1. srpnu 1950 zrušen.¹

Po dobu 72 let neexistovalo v České republice samostatné trestní právo mládeže. Několik samostatných ustanovení převzatých ze zákona o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931 bylo zapracováno do trestních kodexů z let 1950, 1956 a 1961 a zohledňovalo jen torzovitě specifika věkové kategorie mládeže.²

2.2 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže z roku 2003

V České republice od 1. ledna 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ZSM), který byl projednán a schválen Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky dne 21. května 2003 a Senát Parlamentu České republiky tento zákon schválil na své schůzi dne 25. června 2003. Po podpisu prezidentem České republiky byl pak tento zákon uveřejněn ve Sbírce zákonů, částce 79, která byla rozeslaná dne 31. července 2003.

---

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 685.

² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. XIII.

Proces vzniku tohoto zákona započal již v roce 1997, kdy na něm začala pracovat skupina odborníků v rámci Komise pro rekonstrukci trestního práva hmotného a procesního, ustanovená při Ministerstvu spravedlnosti České republiky. Práce této skupiny byla úspěšná a podpořena přijetím usnesení vlády č. 687/1999, kterým bylo uloženo ministru spravedlnosti připravit návrh nového zákona upravujícího samostatně problematiku trestního práva mládeže. Na základě práce této skupiny byla v roce 2000 vypracována první neoficiální osnova nového zákona o trestním soudnictví nad mládeží.

V roce 2000 byl vládou schválen věcný záměr nového zákona a pracovní skupině bylo uloženo, aby do konce roku vypracovala a předložila paragrafové znění. Toto paragrafové znění bylo pod pozměněným názvem „Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže“ počátkem roku 2001 vládě předloženo a v prosinci roku 2001 byl návrh zákona v prvním čtení projednán Poslaneckou sněmovnou. Dále zřejmě nebyla politická vůle na projednání předmětného návrhu zákona.

Příznivější situace k projednání tohoto zákona nastala až po červnových volbách v roce 2002, kdy se nově vzniklá vláda rozhodla návrh tohoto zákona projednat ještě do konce tohoto roku 2002. z předloženého návrhu zákona byly především na základě připomínek resortu školství a národní obrany vypuštěny dvě pasáže, z čehož jedna se týkala nově navrhovaného institutu ochranné rodinné výchovy a dále byla z působnosti zákona vyňata navrhovaná věková kategorie mladých dospělých, tj. osob ve věku od osmnácti do dovršení dvaceti jedna let. Tato změna – vypuštění kategorie mladých dospělých – podstatně zasáhla do původní koncepce – záměru, kdy předkládaný návrh zákona byl zamýšlen jako komplexní právní norma určená pro mládež, u které ještě nebyl zakončen proces sociálního dospívání a je tedy naděje, že vhodnými, věku odpovídajícími opatřeními, lze účinněji než prostřednictvím klasického trestního práva určeného především pro dospělé, zabránit recidivě trestné činnosti této mládeže. Toto navrhované zařazení věkové kategorie mladých dospělých od počátku projednávání návrhu nového zákona naráželo na nejtvrďší kritiku směřující proti „příliš mírnému“ zacházení s mladými pachateli trestných činů. Vzhledem k tomu se vláda rozhodla celou tuto pasáž týkající se mladých dospělých ze zákona vyřadit. Pouze v rámci novelizovaného trestního zákona byla ponechána soudům možnost v určitých případech (s výjimkou zvláště závažných trestných činů) u osoby blízké věku mladistvých, uložit trest odnětí svobody snížený o jednu čtvrtinu a dále možnost u těchto mladých pachatelů uložit některá výchovná opatření uvedená v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.¹

V laické, ale i odborné veřejnosti, nejednotný názor na věkovou hranici trestní odpovědnosti za provinění nebo čin jinak trestný, kterého se dopustí „pachatel – dítě – mladistvý“, ve věku 14 nebo 15 let, vyústil ve změnu ZSM provedenou zákonem

---

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. XII a násl.

č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, kdy věková hranice „15“ let stanovená v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, byla snížena na „14“ let, a to s účinností od 1. ledna 2010. Nemalou měrou k této změně přispěla i masmédiá, která neustále veřejnost informují o brutalitě a násilí páchaném mladistvými a dětmi, kdy se však ve skutečnosti jedná často o opakování jednoho a toho samého případu (v době poté, co vyšel najevo, v době, kdy jsou zjištěny „nové a závažné“ skutečnosti, ale následně i několikrát při soudním projednávání). Ještě před nabytím účinnosti nového trestního zákoníku však na základě bouřlivých diskuzí a polemik na toto ve společnosti citlivé téma, došlo k navrácení do původního stavu, a to zákonem č. 306/2009 Sb., změna trestního zákoníku a změna některých dalších zákonů, kdy s účinností od 1. ledna 2010 byla dolní věková hranice trestní odpovědnosti posunuta znovu na „15“ let.¹ Dle mého názoru pro tento stav hovoří i mnou výše prezentované statistické údaje a provedené kriminologické výzkumy.

2.2.1 Všeobecná a společná ustanovení

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, stanoví podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, které jsou upraveny v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustily děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páchání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. Toto řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchání protiprávních činů.² Toto ustanovení, ale i celý zákon o soudnictví ve věcech mládeže je tak plně v souladu s Listinou základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.; dále jen LZPS), zejména pak ustanovením čl. 32 o tom, že zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.

V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je deklarována věcná působnost zákona, který se vztahuje na věkovou kategorii mládeže bez výslovného vymezení dolní hranice, s horním věkovým limitem do dovršení 18 let. Přesně je pojem mládeže vymezen v ustanovení § 2 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, kde je uvedeno, že není-li zákonem stanoveno jinak, pak se rozumí:

¹ VÁLKOVÁ, H. 15-14-15=dolní věková hranice trestní odpovědnosti v České republice v roce 2009. Právní rozhledy, 2009, č. 15, str. II.

² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 413 a násl. Srovnej § 1 ZSM.

písm. a) mládeží děti a mladiství,

písm. b) dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku,

písm. c) mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.

K pojmu „dítětem mladším patnácti let“ je třeba upřesnit, že z dikce „nedovršil patnáctý rok věku“ by se mohlo zdát, že takovou osobou je dítě pouze do dne, který předchází dni, ve kterém dítě dovršilo patnáct let. Ve smyslu ZSM je však takovým dítětem i osoba ještě v den svých patnáctých narozenin, neboť patnáctý rok věku je dovršen až uplynutím dvacáté čtvrté hodiny takového dne. Stejně je tomu u pojmu „mladistvým“, kdy se musí přihlížet k ustanovení § 139 trestního zákoníku, o počítání času: „*Kde tento zákon spojuje s uplynutím určité doby nějaký účinek, nezapočítává se do ní den, kdy nastala událost určující její začátek.*“¹ Za mladistvého je proto možno považovat pachatele až dnem, který následuje po dni, kdy pachatel dovršil patnáctý rok věku. Proto osoba, která se dopustila činu naplňujícího jinak znaky některého trestného činu v den svých patnáctých narozenin, není pro nedostatek věku trestně odpovědná. Za mladistvého se pak považuje ještě i pachatel, který spáchal provinění v den svých osmnáctých narozenin.²

České zákonodárství upravuje zletilost před dovršením osmnáctého roku věku i podle jiných právních předpisů, např. ustanovení § 8 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen občanský zákoník, OZ), kde je uvedeno, že: „*Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku. Před dosažením tohoto věku se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství. Takto nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství ani prohlášením manželství za neplatné.*“ a ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen zákon o rodině, ZOR), kde je uvedeno, že: „*Manželství nemůže uzavřít nezletilý. Výjimečně, jestliže to je v souladu se společenským účelem manželství, může soud z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než šestnáct let. Bez tohoto povolení je manželství neplatné a soud vysloví neplatnost i bez návrhu.*“ Pro obor trestního práva se však takto získaná zletilost pachatele, který spáchal provinění před dovršením 18. roku věku nebere v potaz a takováto osoba se i nadále posuzuje jako osoba mladistvá.

Dalšími důležitými pojmy tohoto zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou pojmy určující protiprávní čin, především pak pojmy čin jinak trestný a provinění, uvedené v ustanovení § 2 odst. 2 písm. a). Činem jinak trestným má v tomto konkrétním ustanovení zákonodárce na mysli čin v zákonem požadovaném stupni společenské

¹ Srov. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář. I. díl.*, 6. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 742 s., ISBN 80-7179-896-7, komentář k ustanovení § 89 odst. 15 trestního zákona, str. 678 a násl. a dále ust. § 139 trestního zákoníku.

² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 10.

škodlivosti¹, naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu, který z důvodu nedostatku věku, přičetnosti nebo nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti, není trestným činem. Provinění je pouze jiné označení – terminologie – pro trestný čin spáchaný mladistvým. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže sám žádná provinění a činy jinak trestné nevymezuje, tyto jsou stanoveny ve zvláštní části trestního zákoníku.²

Jedny ze základních zásad zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou zásady stanovené v ustanovení § 3 odst. 3, kde je stanoveno, že: „*Opatření uložené podle tohoto zákona musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku a rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu. Politické, národní, sociální nebo náboženské smýšlení mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let, jeho rodiny nebo rodiny, v níž žije, anebo způsob výchovy mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let nemůže být důvodem k uložení opatření podle tohoto zákona.*“ a v ustanovení § 3 odst. 4, kde je stanoveno, že: „*V řízení podle tohoto zákona je třeba postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se vede, aby její další vývoj byl co nejméně ohrožen a aby projednávané činy a jejich příčiny i okolnosti, které je umožnily, byly náležitě objasněny a za jejich spáchání byla vyvozena odpovědnost podle tohoto zákona. Řízení je přitom třeba vést tak, aby působilo k předcházení dalším protiprávním činům. Orgány činné podle tohoto zákona přitom spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí.*“³

Společně s ustanovením § 5 Odpovědnost mladistvého, kde v odst. 1 je uvedeno, že: „*Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný*“ a v odst. 2: „*Dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít vedle ochranných opatření (§ 21) obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.*“, se jedná o průlomová ustanovení mající na zřeteli skutečný stav pachatele v době spáchání provinění či činu jinak trestného. Zákon tímto reflektuje na skutečnost, že stupeň rozumové a mravní vyspělosti, zejména okolo patnácti let věku, je u jednotlivých dětí a mladistvých velmi rozdílný, a proto stanoví, že mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost - nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.⁴ Tato koncepce trestní odpovědnosti navazuje na úpravu čs. zákona o trestním soudnictví nad

¹ Srovnej § 12 trestního zákoníku.

² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 417 a násl.

³ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 415.

⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 421,

mládeží z roku 1931, která obdobně vycházela z tzv. podmíněné přičetnosti, závislé na dosaženém stupni intelektuálního a mravního vývoje v době činu. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže tu vychází z toho, že za mládež, na níž se vztahuje, se považují děti mladší patnácti let a mladiství. Za osobu spadající do této kategorie lze tedy považovat dítě, které nepřekročilo osmnáctý rok svého věku, neboť do té doby není jeho tělesný a duševní vývoj ukončen a z toho důvodu zásadně není schopno zralé úvahy, podmíněné dostatečnou inteligencí a životní zkušeností. Rozdíly fyziologické a psychologické mezi dítětem a člověkem dospělým, pozvolná přeměna povahy tělesné a duševní v době dospívání, vyžadují pak rozdělení doby mládí na časové úseky:¹

a) období úplné trestní neodpovědnosti, v němž se předpokládá naprostá nezpůsobilost rozpoznávací a určovací, v našem případě věk dítěte mladšího patnácti let,

b) období relativní trestní neodpovědnosti, v němž je trestní odpovědnost podmíněna dosažením potřebného stupně rozumové a mravní vyspělosti (tzv. podmíněná přičetnost), kdy se předpokládá, že mladistvý ve svém vývoji tak postoupil, že za své činy zpravidla trestně odpovídá, ale v případě konkrétních pochybností je možno na základě znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, dospět k závěru, že jeho trestní odpovědnost není dána, a pak lze vůči němu použít jen obdobně postupů a opatření jako u dětí mladších patnácti let,

c) období plné trestní odpovědnosti, které nastává překročením osmnáctého roku věku.

S ohledem na rozumovou a mravní způsobilost nebo zralost je stanovena i mravní vyspělost uvedená v ustanovení § 5 odst. 1 ZSM, která však v případě, že jedinec není rozumově a mravně vyspělý, není projevem choroby, ale důsledkem toho, že proces dospívání dítěte neprobíhá u každého dítěte stejně, ve stejném časovém úseku. Některé dítě může být vývojově opožděno, avšak bez chorobné povahy, a vzhledem k tomu se musí individuálně posuzovat všeobecně stanovená patnáctiletá hranice rozumové a mravní vyspělosti.²

Další z důležitých zásad stanovených v tomto ZSM je zásada uvedená v ustanovení § 3 odst. 8, kdy je stanoveno, že: „*Soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci Probační a mediační služby působící v trestních věcech mládeže musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží.*“. Podle tohoto ustanovení mají být jmenované osoby vybírány z osob, které mají dostatek životních zkušeností a musí splňovat zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. Toto speciální vzdělávání jmenovaných subjektů zajišťuje Justiční akademie zřízená Ministerstvem spravedlnosti České republiky, kdy jde převážně o zprostředkování vědomostí z oborů speciální pedagogiky, vývojové psychologie, dětské psychiatrie, sociální práce, ale

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 41 – 42.

² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 424.

i kriminologie, které následně těmto subjektům umožňují lepší vyhodnocení skutečností zjištěných v průběhu řízení o osobnosti dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého a jejich dosaženého stupně vývoje.¹

Samozřejmě i další ze základních zásad stanovených v ustanovení § 3 ZSM jsou zásadami důležitými. Zásada zákazu retroaktivity uvedená v odst. 1, je zásadou, kterou nacházíme i v dalších právních normách a je zásadou všeobecně známou: „*Nikdo nemůže být podle tohoto zákona postižen za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán, ...*“. Stejně tak zásada uvedená v odst. 6, zásada rychlého a včasného projednání věci, je nepochybně jednou ze základních zásad právního státu. Požadavek na co nejrychlejší projednání navazuje na čl. 38 odst. 2 LZSP, kde je mimo jiné uvedeno, že každý má právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů. Zde však v důsledku neukončeného mravního, sociálního a rozumového vývoje dětí nabývá tato zásada rychlého a včasného projednání věci zvláště na významu, neboť rychlá a spravedlivá reakce na jejich protiprávní čin bude pravděpodobně nejlepší prevencí před jejich případnou další delikventní činností. Zásady stanovené v odstavcích 2 a 5, jsou zásady chránící zájmy dětí a mladistvých, kteří se dopustili protiprávních činů (činů jinak trestných a provinění), kdy zásada uvedená v odst. 2 preferuje alternativní postupy a opatření zaměřené na sociální integraci a prevenci před trestními opatřeními a zásada uvedená v odst. 5 chrání osobní údaje a soukromí osoby, proti níž se řízení vede, aby byla chráněna před případnými škodlivými vlivy při dodržení zásady, že je považována za nevinou, dokud jí vina nebyla prokázána zákonným způsobem. Zde je osobou, proti níž se řízení vede mladistvý nebo dítě mladší patnácti let. Tato zásada je dále rozvedena v ustanoveních §§ 52, 53, 54, 64, 92 a 94 ZSM.

Oproti těmto zásadám chránícím zájmy dětí mladších patnácti let a mladistvých, kteří se dopustili provinění a činů jinak trestných (chránících zájmy delikventů), je neméně důležitou a pro majoritní společnost prioritní zásadou zásada uvedená v odst. 7 citovaného ustanovení § 3 ZSM, kde je uvedeno, že: „*Řízení podle tohoto zákona musí směřovat k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody způsobené protiprávním činem, nebo se mu dostalo jiného přiměřeného zadostiučinění.*“ Tato zásada by se měla uplatňovat přednostně a zákonodárce zde požaduje, aby protiprávním činem způsobená škoda byla poškozenému buď nahrazena, nebo byl jiným přiměřeným způsobem odškodněn. Tímto zákonodárce vyzdvihl význam uspokojení potřeb oběti protiprávního činu, které pokládá za podmínku naplnění spravedlivého projednání věci soudem mládeže. Institut náhrady škody je právní praxí běžně používaný a všeobecně známý, avšak institut přiměřeného zadostiučinění je v právu poměrně nový a až praxe ukáže, jak jej budou soudy aplikovat na konkrétních případech. Tento institut přiměřeného zadostiučinění se vši pravděpodobností bude přicházet v úvahu, kdy provinilec nebude mít dostatečné finanční prostředky na náhradu způsobené škody, ale bude ochoten ve

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 33 – 34.

svém volném čase ve prospěch poškozeného odčinit svůj protiprávní čin. Zde však bude na soudu, aby náležitě zvážil přiměřenost poskytnutého zadostiučinění, aby na jedné straně nedošlo k ohrožení dalšího vývoje provinilce, ale na straně druhé, aby si jasně uvědomil svoji zodpovědnost za to, co jinému způsobil a z toho vyplývající závazek odstranit následky svého jednání.¹

2.2.2 Hlava druhá – Mladiství

Hlava druhá ZSM, nazvaná Mladiství, se zabývá případy posuzování provinění mladistvými, způsoby jejich projednávání a okruhy opatření uplatnitelných v reakci na jejich spáchání. Termín provinění² je v podstatě označení trestného činu spáchaného mladistvým. Nevhodnost termínu trestný čin u kategorie mladistvých pachatelů vyplývá z toho, že nevyjadřuje přesně podstatu jednání mladistvého, když společnost je za takové jeho jednání přinejmenším spoluodpovědná, poněvadž se jí nepodařilo vytvořit vhodné náhradní výchovné prostředí, a to zejména v takovém případě, že mladistvý musel v důsledku své nefunkční rodiny vyrůstat v ústavním zařízení, což bohužel často přispělo k jeho delikventnímu chování. Ze strany mladistvého se proto jedná (skutečně více než o trestný čin) o pouhé provinění, které v sobě neobsahuje tak výrazné odsouzení, a tím i stigmatizující prvky jako je tomu u termínu trestný čin.³

Zánik trestnosti je možný v případě, jestliže mladistvý po spáchání činu dobrovolně odstraní nebo napraví způsobený následek nebo se o to pokusí, svým chováním projeví účinnou snahu po nápravě a jeho čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost. Dále trestní zákoník nesmí za tento čin stanovit trest odnětí svobody, jehož horní sazba převyšuje pět let.⁴ v podstatě se jedná o zvláštní účinnou lítost. Půjde o případy, kdy mladistvý svou vlastní činností, např. péčí o zraněného poškozeného, svou osobní péčí a starostlivostí, se snaží přispět k odstranění nebo napravení způsobeného následku. Musí se však jednat o dobrovolné jednání z vlastní vůle mladistvého.⁵

Ve **třetím dílu druhé hlavy** ZSM je pojednáno o opatřeních ukládaných mladistvým, kdy tato jednotlivá opatření jsou rozvedena ve čtvrtém, pátém a šestém díle

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 34 – 35.

² Srovnej § 6 ZSM.

³ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 417 a násl. a 570 a násl.

⁴ Srovnej § 7 ZSM.

⁵ Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, komentář k ustanovení § 7, str. 72 a 74 a dále KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 427 a násl.

této hlavy, kdy čtvrtý díl pojednává o výchovných opatřeních, na které je zaměřena tato diplomová práce a pátý a šestý díl upravuje ochranná a trestní opatření.

Nová filozofie řešení trestné činnosti – provinění – mladistvých se odráží i v odlišné terminologii používané zákonem o soudnictví ve věcech mládeže – namísto vžitého termínu trest, v jehož podstatě a názvu je zdůrazněn především prvek újmy a odplaty za minulý čin, nastupuje neutrálnější označení „opatření“, které lépe vystihuje specifickou povahu společenské reakce na protiprávní čin (provinění) spáchaný mladistvým. Opatření samozřejmě zahrnují nebo mohou zahrnovat komponent újmy, ale jejich hlavní obsah spočívá v aktivním působení na chování mladistvých a na jejich sociální okolí. Dominantní charakteristikou je působení ve směru odstranění příčin stíhané trestné činnosti a vybudování kvalitního sociálního zázemí. Jde tedy nejen o reakci na stíhaný čin, ale i na konkrétní osobní, rodinné a sociální poměry mladistvého, a to tak, aby byla minimalizována pravděpodobnost recidivy.¹

Celý systém opatření uplatnitelných v trestních věcech mladistvých je nastaven tak, že při vhodném využití všech jeho výhod umožňuje potřebnou diferenciaci přístupu k řešení jednotlivých případů. Již v průběhu před rozhodnutím soudu o vině, lze totiž se souhlasem mladistvého použít vhodná výchovná opatření a velice široké jsou i možnosti skončit trestní stíhání různými odklony od standardního soudního řízení, bez provedení často stigmatizujícího hlavního líčení, možnosti upuštění od potrestání a možnosti ukládání trestních opatření nespojených s bezprostředním odnětím svobody, a to jak samostatně, tak ve spojení s výchovnými a ochrannými opatřeními. Zásadní předností těchto opatření oproti uvěznění mladistvého je to, že nedochází k jeho vytržení ze společnosti, přičemž vhodně volenými výchovnými a ochrannými opatřeními lze zároveň podle potřeby docílit řešení jeho aktuálních problémů a eliminovat příčiny a podmínky páchaní provinění. Tyto postupy mají v zásadě přednost před postupy a opatřeními represivní povahy. Důležité je to, že ve srovnání s předchozí právní úpravou ZSM počítá s daleko systematičtějším působením na mladistvého, a to i v období následujícím po vynesení meritorního rozhodnutí, neboť výchovná opatření lze uložit i v řadě rozhodnutí, jimiž se definitivně nebo podmíněně končí trestní stíhání. To vytváří prostor pro dlouhodobou práci s mladistvými i v případech, v nichž byla recidiva v minulosti logickým důsledkem absence jakéhokoliv výchovného vedení, tj. kontroly, dohledu a pomoci.²

Posloupnost zákonem upravených opatření a forem řešení trestné činnosti s nimi spojených lze rámcově shrnout takto:³

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, komentář k ustanovení § 9, str. 86 – 87.

² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, komentář k ustanovení § 9, str. 88 – 90.

³ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 568 – 569.

- a) řešení trestní věci odklonem od trestního stíhání (po splnění zákonem nebo rozhodnutím soudu stanovených podmínek) – tento postup s využitím specifických mediačních metod by měl směřovat především k urovnání proviněním narušených právních a společenských vztahů, kdy konečné rozhodnutí by v sobě mělo obsahovat i řešení aktuální životní situace mladistvého, motivující ho určitým způsobem do budoucna;
- b) výchovná a ochranná opatření – zde je třeba důsledně respektovat zásadu proporcionality ve vztahu k závažnosti spáchaného činu a osobě mladistvého provinilce a sledovat jeho další sociální a duševní rozvoj, se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, rodinné výchově a k prostředí, z něhož pochází;
- c) ukládání alternativních trestních opatření nespojených s bezprostředním odnětím svobody s probačními prvky – preferovány by měly být sankce vykonávané ve společenství za aktivního působení blízkého sociálního okolí mladistvého a sankce spojené se specifickou péčí probačního úředníka;
- d) trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody, ukládané podle závažnosti činu jako ultima ratio trestněprávního postihu – zákon umožňuje uložit mladistvému toto trestní opatření výrazně kratšího trvání než u dospělých a počítá s tím, že nařízení jeho výkonu bude doprovázeno širokou nabídkou integračních opatření a vzdělávacích programů, které mu napomohou začlenit se znovu do společnosti; zároveň zákon předpokládá, že výchovná pomoc a podpora mladistvému nebudou končit jejich propuštěním na svobodu, nýbrž že bude poskytována i po skončení výkonu trestního opatření.¹

ZSM v ustanovení § 10 odst. 1 taxativně stanovuje druhy opatření, a to konkrétně: výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření a v následujících ustanoveních §§ 11, 12, 13 a 14 jsou stanoveny podmínky, za kterých je možno upustit od uložení trestního opatření.²

Výchovná opatření

Výchovná opatření uvedená ve **čtvrtém dílu** ZSM jsou podrobněji rozebrána v následující třetí kapitole této práce.

---

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, komentář k ustanovení § 9, str. 90 – 91.

² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 566.

Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou uvedena v **pátém dílu ZSM**, konkrétně v ustanovení §§ 21 – 23. Ochrannými opatřeními jsou: ochranné léčení¹, zabezpečovací detence², zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty³ a ochranná výchova. Jedná se o prostředky k dosažení účelu zákona. Jsou jedním z druhů trestněprávních sankcí, které je možné uložit nejen trestně odpovědným mladistvým, ale také mladistvým, kteří nejsou trestně odpovědní (buď pro nepřičetnost, nebo pro nedostatek věku). Jsou určitou újmou a omezením osobní svobody a práv toho, komu jsou ukládána, avšak tato újma není jejich funkční složkou, ale jen nevyhnutelným účinkem. Ochranná opatření jsou ukládána soudem pro mládež a jsou vynutitelná státní mocí. Jejich účelem je kladné ovlivnění duševního, mravního a sociálního vývoje mladistvého a ochrana společnosti před pácháním provinění mladistvými. Jejich ukládáním a výkonem se sleduje především prevence, a proto do popředí vystupuje jejich složka terapeutická, výchovná, zabezpečovací a sociální. Konečným účelem je odstranění nebo alespoň snížení nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů společnosti, ale také léčba a izolace mladistvých nepřičetných, zmenšeně přičetných anebo těch, kteří se dopustili provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou nebo spáchali provinění pod vlivem návykové látky. Potřeba uložení ochranných opatření a jejich intenzita není určována zásadně stupněm nebezpečnosti činu pro společnost, ale zejména potřebou léčení, výchovy a izolace. Délka jejich trvání není určována soudem pro mládež v rozhodnutí, závisí na výsledcích jejich působení. Potřeba jejich trvání je kontrolována soudem pro mládež. Ochranná opatření mohou být uložena samostatně nebo vedle trestního opatření (např. uložení ochranného léčení vedle trestního opatření odnětí svobody). Výkon ochranných opatření se nepromlčuje, tato opatření se nezahlazují, ani nemohou být prominuta cestou milosti.⁴

Ochranné léčení, zabezpečovací detence a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty se ve věcech mladistvých delikventů a jejich provinění ukládají podle trestního zákoníku,⁵ ochranná výchova se jim ukládá podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.⁶

Ochranné léčení⁷

Ochranné léčení je právním následkem trestného činu nebo činu jinak trestného a poskytuje ochranu společnosti před nebezpečnými duševně chorými osobami (postíženými duševní chorobou) nebo osobami závislými na návykových látkách jejich umístěním nebo ambulantní péčí v zdravotnickém zařízení, a to s cílem jejich

---

¹ Srovnej § 99 trestního zákoníku.

² Srovnej § 100 trestního zákoníku.

³ Srovnej § 101 až 104 trestního zákoníku.

⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 604 a násl.

⁵ Srov. § 21 odst. 2 ZSM a §§ 99 – 104 trestního zákoníku.

⁶ Srov. § 22 ZSM.

⁷ Srov. § 99 trestního zákoníku.

opětovného zařazení do běžného života. Účelem ochranného léčení je terapeutické působení na pachatele trestného činu nebo činu jinak trestného.¹

Ochranné léčení se nenařizuje předem na určitou dobu, trvá tak dlouho, pokud to vyžaduje jeho účel, avšak trestní zákoník stanoví, že může trvat nejdéle dva roky a umožňuje rozhodnout v některých případech i o jeho prodloužení, a to i opakovaně.²

Zabezpečovací detence³

Zabezpečovací detence je právním následkem trestného činu nebo činu jinak trestného, který poskytuje ochranu společnosti před nebezpečnými duševně chorými osobami (postiženými duševní chorobou) nebo osobami závislými na návykových látkách, u nichž nemůže splnit svůj účel ochranné léčení, jejich izolací v detenčním ústavu se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními činnostními programy, a to zejména s cílem jejich přeřazení do ústavního ochranného léčení.⁴

Mladistvému lze ve smyslu § 21 odst. 1 ZSM také uložit při splnění podmínek § 100 odst. 1 trestního zákoníku zabezpečovací detenci. Zabezpečovací detence se nenařizuje na určitou dobu, ale trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Současně je však soudu uložena povinnost jednou za 12 měsíců a u mladistvých jednou za 6 měsíců přezkoumat, zda důvody zabezpečovací detence nadále trvají.⁵

Uložení zabezpečovací detence by však u mladistvého prakticky nemělo přicházet v úvahu, neboť jedním z hlavních předpokladů jejího uložení je negativní prognóza jiného působení na pachatele, s ohledem na věk mladistvých pachatelů však shora uvedené podmínky nebudou moci být téměř nikdy naplněny, neboť jiné formy možného působení nemohly být s ohledem na relativně nízký věk v praxi dostatečně spolehlivě vyzkoušeny.⁶

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty⁷

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty je právním následkem trestného činu nebo činu jinak trestného, které poskytuje ochranu společnosti tím, že odnímá pachatelům, ale i jiným osobám, obecně nebezpečné věci (např. jedy, narkotika, výbušniny, zbraně, střelivo) nebo jiné věci sloužící k páčání trestných činů (např. padělatelské náčiní, kasařské nebo jiné zločinecké nástroje, peníze určené k financování

¹ Srov. NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M. a kol. *Trestní právo hmotné. I. Obecná část*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2007, str. 483.

² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 – 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1303 s., ISBN 978-80-7400-199-3, str. 1026 – 1037.

³ Srov. § 100 trestního zákoníku.

⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 609 – 610.

⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 – 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1303 s., ISBN 978-80-7400-199-3, str. 1053 – 1058.

⁶ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 609.

⁷ Srov. § 101 trestního zákoníku.

terorizmu atd.) anebo odčerpává výnosy z trestné činnosti (např. věci či jiné majetkové hodnoty pocházející z trestné činnosti, peníze nebo jiné hodnoty pocházející z organizovaného zločinu), s cílem odstraňovat prostředky sloužící k páčání nebo podporování trestné činnosti. Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty je druhem ochranného opatření, jehož podstatou je, že se výrokem soudu (pravomocného rozsudku nebo usnesení) odnímá vlastnické nebo podobné právo pachatele nebo jiné osoby k věcem nebo jiným majetkovým hodnotám, které jsou v určitém vztahu, byť zprostředkovaném, k jím spáchanému trestnému činu, a toto vlastnické či obdobné právo přechází na stát. O zabrání může rozhodnout toliko jen soud, i když např. trestní stíhání zastavil státní zástupce.¹

Ochranná výchova²

Účelem ochranné výchovy je vhodnou výchovou odstranit, popř. omezit možnost vzniku dalších, pro společnost nebezpečných následků zanedbané výchovy a zároveň umožnit jednotlivci jeho další rozvoj, aby se mohl stát řádným členem společnosti. Ochranná výchova by měla být základním ochranným opatřením soudu pro mládež vůči mladistvým v závažnějších věcech, neboť uložení ochranné výchovy může ve vhodných případech nahradit i funkci nepodmíněného trestního opatření odnětí svobody. Uložení ochranné výchovy je subsidiární k uložení výchovných opatření, což vyplývá z dovětky ustanovení § 22 odst. 1 ZSM, čímž zákon dává přednost uložení výchovných opatření, která by měla být méně zasahující a omezující ve vztahu k osobní svobodě mladistvého³.

Uložení ochranné výchovy mladistvému znamená odnětí nezletilce z výchovy rodičů a jeho zařazení do kolektivní výchovy s přísnějším režimem. Ježto jde o hluboký zásah do práv mladistvého, lze ochrannou výchovu uložit teprve tehdy, když méně intenzivní prostředky výchovy již nemají naději na úspěch. Ochranná výchova se vykonává ve speciálních školských zařízeních pro výkon ochranné výchovy v resortu Ministerstva školství.⁴ Uvedená školská zařízení se dělí na: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.⁵

Trestní opatření

Trestní opatření jsou uvedena v **šestém dílu** ZSM, konkrétně v ustanovení §§ 24 – 35. Trestními opatřeními jsou: obecně prospěšné práce⁶, peněžité opatření⁷, peněžité

¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 – 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1303 s., ISBN 978-80-7400-199-3, str. 1060 a násl. a KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 610.

² Srov. § 22 ZSM.

³ Srov. § 22 odst. 1 ZSM.

⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 610 – 615.

⁵ Srov. § 2 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

⁶ Srov. § 26 ZSM.

⁷ Srov. § 27 ZSM.

opatření s podmíněným odkladem výkonu¹, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty², zákaz činnosti³, vyhoštění⁴, domácí vězení⁵, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce⁶, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení)⁷, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem⁸ a odnětí svobody nepodmíněně.⁹ Trestní opatření patří mezi trestněprávní následky provinění mladistvých. Charakteristické pro ně je, že jsou stanovena zákonem a jsou vynutitelná státem. Na rozdíl od výchovných a ochranných opatření v sobě obsahují negativní hodnocení spáchaného činu (provinění) a jeho pachatele (mladistvého), a působí mu určitou újmu, jejímž prostřednictvím se sleduje splnění účelu stanoveného zákonem. Ukládání trestních opatření by mělo nastoupit za splnění zákonem stanovených podmínek až v případě, že nepostačila pohrůzka jejich uložením ani uložení výchovného nebo ochranného opatření. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vyslovuje požadavek jejich ukládání a výkonu tak, aby i ona napomáhala k vytváření vhodných podmínek pro další rozvoj mladistvých. Tímto se právě tato trestní opatření zásadně odlišují od trestů ukládaných v trestních věcech dospělých.¹⁰ U trestních opatření nespojených s odnětím svobody ve zvýšené míře vystupují prvky individuální prevence zaměřené na resocializaci a rehabilitaci mladistvých pachatelů provinění. Navíc jejich uplatnění není spojeno s vytržením mladistvých z jejich přirozeného sociálního prostředí, které pak skýtá lepší perspektivu vytvoření podmínek pro jejich rozvoj.¹¹

U trestních opatření považují za důležité se zmínit o skutečnosti, že trestní sazba odnětí svobody se u mladistvých za provinění snižuje na polovinu oproti trestní sazbě stanovené u jednotlivých ustanovení trestního zákoníku. Horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.

---

¹ Srov. §§ 28 až 30 ZSM.

² Srov. § 70 trestního zákoníku.

³ Srov. § 26 ZSM a § 73 trestního zákoníku.

⁴ Srov. § 26 ZSM a § 80 trestního zákoníku.

⁵ Srov. § 60 trestního zákoníku.

⁶ Srov. § 26 ZSM a §§ 76 a 77 trestního zákoníku.

⁷ Srov. § 33 ZSM.

⁸ Srov. § 33 ZSM.

⁹ Srov. §§ 31 a 32 ZSM.

¹⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, komentář k ustanovení § 24, str. 305.

¹¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 615 a násl.

3. Výchovná opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže

O těchto opatřeních pojednává čtvrtý díl druhé hlavy ZSM, a to konkrétně v ustanoveních §§ 15 – 20. Jedná se o dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Výčet těchto druhů výchovných opatření je taxativní, avšak lze jednotlivé druhy v případě potřeby vzájemně kombinovat.

Výchovná opatření mají z hlediska řešení trestních věcí mladistvých delikventů klíčový význam, protože jejich prostřednictvím lze neúčinněji reagovat na aktuální životní poměry mladistvého, na skutečnosti charakterizující jeho osobu a na příčiny stíhané trestné činnosti. Právě tato opatření v sobě mají největší potenciál k žádoucímu ovlivnění chování mladistvého po činu, k obnovení jeho sociálního zázemí, k urovnání konfliktních vztahů spojených se stíhaným proviněním a k vytvoření předpokladů pro další sociální rozvoj mladistvého. Tímto zároveň působí výrazně preventivně ve vztahu k možné recidivě jeho trestné činnosti a zásadním způsobem přispívají k naplnění účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Základním účelem výchovných opatření je vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého, jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu provinění a smyslem těchto výchovných opatření je vytváření podmínek pro další zdravý rozvoj mladistvých provinilců.¹ Toto koresponduje s tím, že k mladistvým je potřebné přistupovat individuálně jako k dosud nevyzrálým dospívajícím jedincům s vyvíjející se hodnotovou stupnicí, jejichž postoje a životní styl je možné vhodným zacházením zásadně ovlivnit a změnit.

Zcela nepostradatelná jsou opatření zaměřená do budoucna. Právě tuto povahu mají všechny druhy výchovných opatření. Velkou předností těchto opatření je jejich velká variabilita umožňující přistupovat ke každému mladistvému delikventovi individuálně, navazovat na jeho specifický hodnotový systém a stavět na pozitivních složkách jeho osobnosti. Praktické uplatnění těchto opatření vytváří podmínky pro reálné naplnění zásady pomocné úlohy trestní represe. Vše zde řečené však neznamená, že tato výchovná opatření v sobě nezahrnují nebo nemohou zahrnovat též komponent újmy. Naopak řada z nich je spojena s podstatným omezením běžného způsobu života mladistvého delikventa. Ilustrovat toto lze na příkladu omezení spočívajícím v zákazu

---

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 573.

navštěvovat určité akce nebo nevhodné prostředí, účastnit se hazardních her, přechovávat určité předměty apod.¹

Některé z těchto opatření mohou do běžného denního režimu mladistvého delikventa zasáhnout více než některá trestní opatření. Např. probační program ústavního typu může představovat zásadnější zásah do běžného způsobu života mladistvého delikventa než prosté podmíněné odsouzení bez jakýchkoliv specifických omezení.²

Smyslem ukládání výchovných opatření není represivní působení, nýbrž řešení stávající situace mladistvého při zachování potřebných záruk ochrany společnosti. Právě proto jsou orientována na aktivní ovlivňování chování mladistvého a na dosažení změny v jeho sociálním okolí. Jde totiž o to, aby zásah do běžného života mladistvého delikventa byl cílený a vytrhl jej z kriminálního prostředí (např. z komunity zneužívající návykové látky), řešil příčiny jeho trestné činnosti (např. jeho závislost na omamných a psychotropních látkách), usměrnil jej určitým způsobem (např. vedl jej ke zdokonalení jeho sociálních dovedností a ke zvýšení jeho odborné kvalifikace), pomohl mu obnovit zpřetrhané sociální vazby (např. přispěl k urovnání jeho vztahů s rodiči) a vytvořil předpoklady pro jeho další pozitivní rozvoj. Zásadní předností těchto opatření je to, že aniž by došlo k vytržení mladistvého delikventa ze společnosti, umožňují podle potřeby docílit řešení jeho aktuálních problémů a eliminovat příčiny a podmínky páchaní trestné činnosti – provinění. Navíc lze tato výchovná opatření v jejich průběhu měnit a tak vždy náležitě reflektovat aktuální situaci.³

Kvalifikované uplatnění dostatečně cíleně zaměřených výchovných opatření není zpravidla dobře možné bez kvalifikované spolupráce s úředníkem Probační a mediační služby nebo příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Proto zákon o soudnictví ve věcech mládeže počítá se zapojením probačních úředníků i orgánů sociálně-právní ochrany dětí do řešení jednotlivých trestních věcí již od nejranějších stádií řízení.⁴

Zákon připouští použití výchovná opatření v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem pro mládež, přičemž nijak neomezuje okruh případů, v nichž lze takto postupovat. Vzhledem k tomu je tedy možné výchovná opatření použít ve všech trestních věcech, ve kterých je potřebné určitým způsobem cíleně působit na trestně stíhaného delikventa. Zákon ale rozlišuje jejich uložení ve dvou možných případech, a to konkrétně v průběhu řízení před samotným rozhodnutím ve věci a za druhé při samotném rozhodnutí ve věci. v prvním případě je lze tak učinit pouze se souhlasem

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 194 – 197; srovnej s KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 574.

² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 574.

³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 194 – 197.

⁴ Srov. § 40 odst. 1, § 46 odst. 2 a §§ 55, 56 a 60 ZSM.

mladistvého. Zákon nijak nestanovuje okamžik, od kterého je možné výchovné opatření uložit. Z textu § 10 odst. 2 ZSM lze dovodit, že se tak může stát až po zahájení trestního stíhání mladistvého ve smyslu § 160 TŘ, resp. poté, co mu bylo ve zkráceném přípravném řízení sděleno postupem dle § 179b odst. 3 TŘ podezření z určitého skutku, neboť až poté lze mít za to, že je proti němu vedeno řízení. Nejzazší termín uložení výchovného opatření je při rozhodnutí ve věci. Výchovná opatření může uložit v přípravném řízení státní zástupce, jinak je ukládá soud pro mládež. v rámci odklonů od standardního řízení mohou být výchovná opatření uložena při podmíněném zastavení trestního stíhání,¹ schválení narovnání² a odstoupení od trestního stíhání.³

Výchovná opatření nemusí být vždy realizována v té podobě, v jaké byla přijata. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje reagovat na určité okolnosti změnou přijatých výchovných opatření, případně i jejich zrušením. Tato změna nebo zrušení přichází v úvahu pouze u těch výchovných opatření, která předpokládají určitou dobu jejich výkonu a u opatření, k jejichž realizaci dochází s určitým odstupem. Předpoklady za nichž lze změnit a zrušit výchovná opatření upravuje ustanovení § 15 odst. 5 ZSM.

Výchovná opatření končí následujícími způsoby: uplynutím doby, na kterou bylo stanoveno⁴, splněním nebo provedením výchovného opatření⁵, zrušením výchovného opatření⁶, odvoláním souhlasu mladistvého s výchovným opatřením⁷ a pravomocným skončením trestního stíhání⁸. Zde je nutné podotknout, že výchovné opatření nesmí přesáhnout dobu 3 let, s výjimkou, kdy rozhodnutím byla stanovena nějaká zkušební doba. Výchovná opatření lze uložit též v některých rozhodnutích, jimiž se definitivně končí trestní stíhání, jako například při schválení narovnání, odstoupení od trestního stíhání a upuštění od uložení trestního opatření. To vytváří prostor pro dlouhodobou práci s mladistvými i v případech, v nichž byla recidiva jejich trestné činnosti v minulosti logickým důsledkem absence jakéhokoli výchovného vedení, tj. kontroly, dohledu a pomoci, po vynesení rozhodnutí.⁹

Samotný výkon výchovných opatření zajišťuje ten, kdo o něm rozhodl, tedy v přípravném řízení státní zástupce, jinak soud pro mládež, v obou případech může být výkon dohledu předán Probační a mediační službě. Výchovná opatření podle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, nelze směřovat s výchovnými, trestními a ochrannými opatřeními podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, byť některá z nich jsou stejně nebo obdobně označena (napomenutí, dohled, výchovná omezení, ústavní a ochranná výchova). Tato opatření se i přes svou terminologickou blízkost zásadně liší, a to jak

¹ Srov. § 307 odst. 1 TŘ a § 69 písm a) ZSM.

² Srov. § 309 odst. 1 TŘ a § 69 písm b) ZSM.

³ Srov. § 69 písm c) ZSM a § 70 odst. 1 ZSM.

⁴ Srov. § 15 odst. 1 a 3 ZSM.

⁵ Srov. §§ 18 – 20 ZSM.

⁶ Srov. § 15 odst. 5 a § 81 odst. 1 ZSM.

⁷ Srov. § 15 odst. 3 ZSM.

⁸ Srov. § 15 odst. 3 ZSM.

⁹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 575 a 577.

svou povahou, tak i způsobem svého výkonu. Navíc rozhodnutí o jejich uložení je v pravomoci úplně jiných orgánů. Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže rozhodují soudy pro mládež a částečně státní zástupci, podle zákona o rodině rozhodují obecné soudy a z části orgány sociálně-právní ochrany dětí.¹

Prostor pro individuální přístup ke každému jednotlivému mladistvému vytváří zákon o soudnictví ve věcech mládeže tím, že u většiny uplatnitelných opatření ponechává otevřenou možnost velice variabilního vymezení jejich obsahu a tím i širě zásahů do běžného života mladistvého. Zatímco jednotlivé druhy výchovných opatření jsou taxativně stanoveny, jejich obsahové zaměření je v něm vymezeno jen velice rámcově. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže jde dokonce tak daleko, že za určitých okolností umožňuje i uložení opatření výslovně nevyjmenovaných, pokud typově zapadají do zákonem připuštěného druhu opatření. Toto platí zejména u výchovných povinností a omezení, ale v určité míře i o přenechání postižení mladistvého jiným osobám po vyslovení jeho napomenutí s výstrahou.²

Klíčem k volbě vhodných opatření motivujících mladistvé k žádoucím změnám v chování je pak důkladné zmapování jejich poměrů, osobnostních charakteristik a společenského prostředí, v němž žijí, stejně jako toho, co je vedlo ke stíhané trestné činnosti a za jakých okolností se jí dopustili. Objasnění příčin této trestné činnosti a jejich následné odstranění může být efektivním krokem k omezení jejich recidivy.³

3.1 Dohled probačního úředníka

Výchovné opatření *Dohled probačního úředníka* je podrobně stanoven v ustanovení § 16 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Jedná se o výchovné opatření, které představuje velice intenzivní zásah do životních poměrů mladistvého. Jeho podstatou je konstruktivní metoda převýchovy a jiného pozitivního ovlivňování chování mladistvého provinilce, která je založena na účelné kombinaci prvků kontroly, pomoci a poradenství.

Smyslem probačního dohledu je:

- a) pozitivní odborné vedení mladistvého, spojené s potřebnou pomocí a jeho motivací k vedení života v souladu se zákonem,

---

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 213 – 214.

² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 576.

³ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 574.

- b) podniknutí kroků ke znovuzачlenění mladistvého do společnosti a k vytvoření předpokladů pro jeho další pozitivní sociální rozvoj
- c) sledování a kontrola chování mladistvého a ochrana společnosti před případnou újmu z jeho strany a
- d) snížení rizika recidivy trestné činnosti.

Cílem působení na mladistvého v rámci probačního dohledu je především to, aby se napříště zdržel trestné činnosti, zlepšil své sociální zázemí a získal perspektivní společenské uplatnění, tedy jak uvádí zákon, aby v budoucnu vedl řádný život.¹

V odst. 1 je uvedeno: „*Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.*“

Samotným probačním dohledem se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a sociálním prostředí, v němž žije, sledování výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování zákonem nebo soudem pro mládež stanovených podmínek dohledu a plnění povinností vyplývajících pro mladistvého z dalších výchovných opatření, byla-li mu uložena, pomoc mladistvému při řešení příčin spáchané trestné činnosti a jeho životních problémů a pozitivní vedení mladistvého probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem. Kontrola je – na rozdíl od probačních činností spojených s výkonem ostatních výchovných a trestních opatření – ze zákona institucionalizována a doprovázena povinností probačního úředníka při výkonu dohledu pravidelně navštěvovat mladistvého, nad nímž vykonává dohled, v jeho bydlišti a ve škole. Dohled probačního úředníka je možné kombinovat s osobními výchovnými opatřeními a tím blíže usměrnit a znásobit jeho působení.²

V odst. 2 je uvedeno: „*Účelem dohledu probačního úředníka je:*

- a) *sledování a kontrola chování mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti,*
- b) *odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.*“

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 587.

² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 221 – 222.

Složka kontroly uvedená v písm. a) v probační činnosti spojené s výkonem probačního dohledu představuje průběžné shromažďování informací o mladistvém, o jeho osobě, sociální a rodinné situaci, majetkových a osobních poměrech, o vzdělání, případně zaměstnání, o plnění stanovených povinností nebo omezení, o realizaci uložených výchovných opatření, o dodržování stanovených podmínek a pravidel dohodnutých s probačním úředníkem, stejně jako shromažďování dokladů svědčících o dodržování těchto podmínek a pravidel. Výsledky kontrolní činnosti předává probační úředník příslušnému orgánu činnému podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Probační úředník by měl provádět pomoc a poradenství nejen v rámci individuálně připraveného programu výkonu dohledu pro mladistvého, ale již v rámci jeho přípravy. Uplatnění pomoci, poradenství a vedení mladistvého by ve vhodných případech mělo předcházet vyslovení samotného probačního dohledu. Mělo by jít o projev kontinuálního výkonu probačních činností operativně a průběžně reagujících během celého trestního řízení na aktuální životní situaci mladistvého a na příčiny jeho trestné činnosti. Pomoc při řešení jeho životních problémů a při odstraňování příčin jeho trestné činnosti přitom není důvod jakkoliv vázat na rozhodnutí soudu pro mládež nebo státního zástupce.¹

V odst. 3 je uvedeno: „*Mladistvý, kterému byl uložen dohled probačního úředníka je povinen:*

- a) *spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě vytvořeného probačního plánu dohledu,*
- b) *dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny probačním úředníkem; při stanovení těchto lhůt probační úředník přihlédně k poměrům mladistvého, jeho životní situaci v době výkonu dohledu i k prostředí, v němž žije,*
- c) *informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených výchovných omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,*
- d) *nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí.*

V tomto odstavci je shrnuta základní škála povinností a omezení mladistvého delikventa spojená přímo s probačním dohledem a jeho výkonem. Tyto povinnosti jsou vesměs vymezeny tak, aby vytvořily předpoklady pro naplnění účelu probačního dohledu, a probačnímu úředníkovi umožnily plnit jeho konkrétní funkci. Zároveň se na některé z nich váží určité podmínky, tvořící součást obsahové náplně probačního dohledu. Základní z těchto podmínek – zvláště charakteristickou pro probační dohled – je povinnost mladistvého dostavovat se k probačnímu úředníkovi. Vyloučeno není ani

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 587 a 588.

to, aby určité podmínky výkonu probačního dohledu specifikoval ve svém rozhodnutí soud pro mládež nebo státní zástupce. Tyto podmínky a s nimi spojené povinnosti lze v průběhu dohledu měnit. Probační úředník to může provést neformální změnou tohoto programu a vždy se musí pohybovat v mezích zákona a rozhodnutí soudu nebo státního zástupce. Oproti tomu podmínky, povinnosti a omezení stanovená rozhodnutím soudu nebo státního zástupce lze měnit opět pouze rozhodnutím. Zákon svěřuje stanovování lhůt, ve kterých se má mladistvý delikvent dostavovat k probačnímu úředníkovi, tomu probačnímu úředníkovi, jenž nad ním vykonává dohled. Při stanovování těchto lhůt musí probační úředník přihlídnout k poměrům mladistvého, jde o to, aby byly přiměřené situaci, v níž se mladistvý nachází, postačovaly z hlediska kontrolní funkce probačního dohledu a přitom mladistvého neúměrně neomezovaly. Zpravidla budou tyto lhůty na počátku kratší a postupně se budou prodlužovat.¹

Nezbytnou součástí výkonu dohledu probačního úředníka nad mladistvým jsou pravidelné návštěvy probačního úředníka v jeho bydlišti a provádění šetření ve škole, případně na pracovišti. Zákon výslovně stanoví, že mladistvý nesmí probačnímu úředníkovi bránit ve vstupu do obydlí. Obydlím se zde míní objekt, kde mladistvý skutečně žije, a to bez ohledu na to, jestli k němu má vlastnické nebo užívací právo.² Těžiště kontaktu probačního úředníka s mladistvým by mělo být v místě, kde mladistvý žije.

V této souvislosti je důležité, že mezi podmínky výkonu dohledu probačního úředníka patří i plnění povinností mladistvého informovat probačního úředníka o svém pobytu, škole a zaměstnání.

Zákon nestanoví žádné universální důsledky nedodržení stanovených podmínek dohledu probačního úředníka. Faktický dopad jejich nedodržení může být i za této situace značný, neboť mohou zmařit úsilí mladistvého o dosažení řešení jeho trestní věci v rámci některého z odklonů od standardního trestního řízení bez jeho potrestání. Naproti tomu v případech vyslovení dohledu probačního úředníka při podmíněných skončeních trestního stíhání, vedle podmíněných trestních opatření, současně s uložením trestního opatření obecně prospěšných prací a při podmíněném upuštění od uložení trestních opatření spojuje zákon s jejich nedodržení určité trestněprávní důsledky korespondující povaze daného rozhodnutí. Tak např. neplnění podmínek dohledu probačního úředníka ve zkušební době podmíněného upuštění od uložení trestního opatření může vést k uložení některého z trestních opatření.

Probační úředník je povinen průběžně (není-li stanoveno jinak, jednou za půl roku) prostřednictvím zpráv informovat o výkonu dohledu příslušný orgán činný v trestním řízení. Obligatorně průběžná zpráva musí obsahovat informace o průběhu

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 224 – 226.

² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 589.

výkonu dohledu nad mladistvým, plnění uložených výchovných opatření mladistvým, byla-li uložena, a informace o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a o jeho aktuální životní situaci. Bezprostředně po ukončení výkonu dohledu probačního úředníka, sepíše probační úředník závěrečnou zprávu, ve které shrne veškeré informace získané v rámci výkonu dohledu probačního úředníka.¹ Zákon probačnímu úředníkovi nesvěřuje žádnou rozhodovací pravomoc a ani udělení výstrahy podle § 80 odst. 4 ZSM nemá povahu rozhodnutí.

3.2 Probační program

Výchovné opatření *Probační program* je podrobně upraveno v ustanovení § 17 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, kde je v odst. 1 uvedeno: „*Probačním programem se rozumí zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti.*“

Toto ustanovení rámcově vymezuje povahu těchto programů a obsahuje demonstrativní výčet jejich typového zaměření. Ve skutečnosti lze akreditovat a v praxi využívat i probační programy jinak zaměřené. Účast mladistvých na nich však musí směřovat k tomu, aby se vyhnuli chování, které by bylo v rozporu se zákonem. Z hlediska obsahu a zaměření zákon o soudnictví ve věcech mládeže charakterizuje probační programy jen velice rámcově. Okruh problematiky, na jejíž řešení se mohou soustředit, přitom vymezuje tak, aby v zásadě umožnil pokrýt celou škálu problémů spojených s trestnou činností mladistvých a s jejich osobními problémy. Zákon počítá i s tím, že probační programy budou při zacházení s mladistvými integrovat prvky pomoci, vedení, poradenství a kontroly, případně i terapie.²

Úpravu příslušného schvalovacího (akreditačního) řízení ponechává zákon plně na ministru spravedlnosti. Tuto svou pravomoc nemůže ministr spravedlnosti na nikoho přenést. Schválení probačních programů ministrem spravedlnosti je zárukou toho, že v rámci nich poskytované služby budou dostatečně kvalifikované a komplexní.

---

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 591.

² Srov. SOTOLÁŘ, A. Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 7, str. 189 a násl.

Zákon u probačních programů obecně předpokládá větší intenzitu zásahů do běžného života mladistvých než u ostatních výchovných opatření. Jinak by nestanovil přísnější podmínky jejich uplatnění. Z toho lze usuzovat také na to, že probační programy jsou svou povahou typově určeny především pro hlouběji narušené mladistvé se značnými problémy v různých oblastech běžného života, zpravidla páchající závažnější trestnou činností – proviněním. v praxi může jít jak o programy ambulantního typu, tak i o programy ústavního typu výrazně omezující svobodu pohybu. v rozhodnutí, jímž ukládá mladistvému povinnost podrobit se probačnímu programu, musí soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce přesně specifikovat, o jaký probační program ze seznamu vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR se jedná a na jak dlouhou dobu je povinnost podrobit se mu ukládána.¹

V odst. 2 je uvedeno: „*Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může uložit mladistvému povinnost podrobit se probačnímu programu podle odst. 1, jestliže:*

a) je vhodný vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti,

b) je mu poskytnuta dostatečná možnost seznámit se s obsahem probačního programu a

c) mladistvý souhlasí se svou účastí na něm.

V tomto odstavci je stanoven výčet zákonných předpokladů pro uložení výchovného opatření ve formě povinnosti podrobit se probačnímu programu. Tyto předpoklady jsou stanoveny kumulativně, a proto musí být splněny současně všechny. Vhodný z hlediska potřeb mladistvého je takový probační program, který svým zaměřením a nabízenými službami odpovídá aktuálním životním problémům mladistvého, které je třeba řešit v zájmu vytvoření předpokladů pro jeho další zdravý sociální rozvoj. Současně jde o to, aby metody práce užívané při jeho realizaci vyhovovaly osobnosti mladistvého a jeho duševnímu a rozumovému vývoji, aby tedy byly způsobilé pozitivně ovlivnit jeho chování, jeho hodnotovou stupnici a jeho životní postoje. Z hlediska zájmu společnosti je klíčové, aby probační program adekvátně reagoval na příčiny trestné činnosti a vedl mladistvého k jejich překonání a k chování v souladu s platnými právními normami.²

Vzhledem k tomu, že mezi těmito programy mohou být i programy realizované ústavní formou a programy jinak podstatným způsobem omezující volnost jednání mladistvého, zákon současně stanoví jako zákonný předpoklad jejich uplatnění souhlas mladistvého, a to i pro případ, že jsou ukládány ve spojitosti s rozhodnutím ve věci samé. Proto musí být rozsah omezení mladistvého v běžném způsobu života v době

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 230 – 234.

² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 235 – 236 a KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 592 a násl.

jejich absolvování k dispozici vždy před tím, než mladistvý vyjádří své stanovisko k účasti na některém z nich. v tomto směru se nelze spokojit s pouhým prostudováním písemných materiálů shrnujících zaměření a režim výkonu daného programu. Je třeba, aby mladistvému byl celý způsob realizace programu, pravidla účasti na něm, formy zacházení v rámci něho, sledované cíle, rozsah omezení v běžném způsobu života a metodika hodnocení účasti na něm, pracovníkem realizující instituce náležitě objasněn. Při zprostředkování jednání s pracovníkem realizující instituce by měl být nápomocen probační úředník. Souhlas k účasti na probačním programu po jeho náležitém objasnění je požadován proto, že nucení mladistvého k účasti na programu by nepřineslo žádné pozitivní výsledky, naopak by pro něho mohlo být impulsem k dalšímu jednání v rozporu se zákony. Vzhledem k tomu je samotný souhlas osobním úkonem mladistvého, proto ho musí dát osobně způsobem nevzbuzujícím pochybnosti.¹

V odst. 3 je uvedeno: „*Byla-li proviněním způsobena škoda, zpravidla se mladistvému uloží, aby ji podle svých sil nahradil.*“

Jedním z cílů sledovaných uplatněním probačních programů v trestních věcech mladistvých je uspořádání jejich vztahů s poškozeným. Zákon proto v tomto odstavci zvláště zdůrazňuje povinnost mladistvého nahradit podle svých sil způsobenou škodu jako povinnost, která mu byla stanovena pravidelně v případech, kdy svým proviněním škodu způsobil a zatím ji nenahradil. Podle tohoto ustanovení je však mladistvý povinen uhradit škodu jen v rozsahu, v jakém to dovolují jeho majetkové a výdělkové poměry.²

V odst. 4 je uvedeno: „*Dohledem nad výkonem probačního programu soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce pověří probačního úředníka. Neplní-li mladistvý probační program, postupuje probační úředník podle ustanovení § 80 odst. 4.*“

V tomto odstavci zákon svěřuje obligatorně dohled nad výkonem probačního programu probačnímu úředníkovi. Zákon obsah tohoto dohledu nijak blíže nevymezuje, je však zřejmé, že nejde o dohled probačního úředníka dle ustanovení § 16.³ Předmětem tohoto dohledu dle ustanovení § 17 odst. 4 ZSM je sledování toho, jak mladistvý delikvent plní podmínky a pravidla režimu výkonu uloženého probačního programu a cíle jím sledované. Zákon nestanoví žádné universální důsledky nedodržení podmínek výkonu probačního programu a neplnění stanovených povinností a pravidel. Naopak ty vždy souvisí s okolnostmi, za nichž byla povinnost absolvovat probační program mladistvému uložena, a s jakým rozhodnutím je její uložení spojeno. Obecně lze říci, že žádné přímé důsledky v trestněprávní rovině nelze vyvozovat z nedodržení

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 593 – 594.

² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 237 – 238.

³ Srov. § 16 ZSM.

těchto podmínek a povinností v případech uložení povinnosti absolvovat probační program samostatným usnesením v průběhu řízení před rozhodnutím ve věci samé. Faktický dopad jejich nedodržení však může být i za této situace značný, neboť mohou zmařit úsilí mladistvého o dosažení řešení jeho trestní věci v rámci některého z odklonů od standardního řízení bez jeho potrestání. Naproti tomu v případech uložení povinnosti absolvovat probační program při podmíněném zastavení trestního stíhání, vedle podmíněných trestních opatření a při podmíněném upuštění od uložení trestních opatření, spojuje zákon s jejich nedodržením určité trestněprávní důsledky korespondující povaze daného meritorního rozhodnutí. Např. neplnění podmínek probačního programu ve zkušební době podmíněného zastavení trestního stíhání může být důvodem k závěru, že se mladistvý neosvědčil, a může vést k rozhodnutí o pokračování v jeho trestním stíhání.¹ Probační úředník je povinen informovat o své dohledové činnosti ve vztahu k plnění probačního programu mladistvým soud nebo státního zástupce.²

V odst. 5 je uvedeno: „*O ukončení probačního programu a jeho výsledku podá probační úředník bez zbytečného odkladu zprávu soudu pro mládež nebo státnímu zástupci, který probační program nařídil.*“

Výsledky své dohledové činnosti probační úředník shrne po ukončení probačního programu ve své zprávě, kterou „bez zbytečného odkladu“ předloží příslušnému předsedovi senátu, samosoudci soudu pro mládež nebo v přípravném řízení státnímu zástupci. Zpráva by měla obsahovat údaje charakterizující zaměření, cíle a průběh výkonu daného probačního programu, chování mladistvého během něho s důrazem na to, jak dodržoval stanovená pravidla, zda se podařilo dosáhnout stanovené cíle a současně i charakteristiku případných dalších doprovodných probačních aktivit. Dále by měla shrnovat informace o aktuální rodinné situaci mladistvého a o jeho osobních a sociálních poměrech. Stejně tak by se měla vyjádřit k otázce řešení následků trestné činnosti – provinění. Ve shrnujícím stanovisku by měl probační úředník zhodnotit plnění podmínek probačního programu. Při práci s mladistvým by měl probační úředník udržovat otevřený přístup. Proto by měl mladistvý možnost seznámit se s jeho zprávou a dostat možnost se k ní vyjádřit.³

---

¹ Srov. § 308 TR.

² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 238 – 240.

³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 240.

3.3 Výchovné povinnosti

Výchovná opatření ve formě výchovných povinností jsou jedním z nejdůležitějších prostředků působení na mladistvé provinilce a individualizace reakce na jejich trestnou činnost – provinění. Podstatou jejich působení je usměrnění jednání mladistvých určitým pozitivně motivujícím způsobem, dosažení žádoucí změny jejich životních postojů a řešení problémů spojených s jejich trestnou činností. Jejich předností je potencionálně široký okruh vztahů, které mohou ovlivnit. Zpravidla jsou s nimi spojeny určité zásahy do svobody jednání a rozhodování mladistvých, primárně však sledují konsolidaci jejich osobnostních poměrů, vytvoření předpokladů pro jejich další sociální rozvoj, urovnání jejich vztahů s poškozeným, odstranění příčin spáchané trestné činnosti a uvedení jejich chování v běžném občanském životě do souladu s platnými právními normami. Svou povahou jsou výchovné povinnosti blízké přiměřeným povinnostem uplatnitelným v trestních věcech dospělých v souvislosti s podmíněným zastavením trestního stíhání.¹

Výchovné povinnosti lze mladistvému uložit jak v průběhu řízení, které předchází rozhodnutí ve věci samé, tak i v rozhodnutí ve věci samé vedle trestních a ochranných opatření, při upuštění od uložení trestního opatření a podmíněném upuštění od uložení trestního opatření a v souvislosti se zvláštními způsoby řízení, tedy v případě schválení narovnání, podmíněného zastavení trestního stíhání a odstoupení od trestního stíhání. Současně je lze kombinovat s ostatními výchovnými opatřeními, tedy s dohledem probačního úředníka, s probačními programy, s výchovnými omezeními a s napomenutím s výstrahou. Zákon nijak neomezuje okruh případů, v nichž lze mladistvému uložit výchovné povinnosti, v zásadě je lze uplatnit ve všech trestních věcech. Zákon nestanoví ani žádné obecné předpoklady pro uplatnění výchovných povinností. Určitou výjimkou formální povahy je pouze pro stádium řízení před rozhodnutím ve věci samé požadavek souhlasu mladistvého s jejich uplatněním.² Výchovné povinnosti sice v sobě na rozdíl od trestních opatření neobsahují přímé represivní působení, nicméně v různých směrech může být jejich faktický dopad na životní poměry mladistvého delikventa větší než u některých trestních opatření. Mohou totiž s přihlédnutím ke své povaze přinášet velice výrazná omezení v jeho běžném životě. Vzhledem k tomu je nutné jejich obsahovou náplň, režim jejich uplatnění a formy omezení mladistvého v běžném způsobu života velice citlivě vymezit, aby byly přiměřené jak sledovanému účelu, tak i osobním poměrům mladistvého a trestné činnosti – provinění, kterého se dopustil. Formulace uložených výchovných povinností musí být dostatečně určitá, aby byla tato opatření vykonatelná a kontrolovatelná.

---

¹ Srov. § 307 odst. 4 TŘ.

² Srov. § 15 odst. 3 věta první ZSM.

Výchovné povinnosti mohou mít jak povahu opatření ukládajících mladistvému určitá déle trvající konání, tak povahu opatření ukládajících mu jednorázová plnění. Do první skupiny patří např. účast na různých programech a kurzech, do druhé pak např. zaplacení přiměřené peněžité částky na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Mladistvý delikvent může kdykoliv v průběhu řízení svůj souhlas s uložením výchovné povinnosti odvolat. Souhlasu mladistvého není třeba v případě uložení výchovné povinnosti v rozhodnutí ve věci samé. Výkon výchovných povinností uložených v řízení před soudem pro mládež zajišťuje tento soud a výkon v přípravném řízení zajišťuje státní zástupce. v obou případech může být výkon předán Probační a mediační službě.¹

Výchovné opatření *Výchovné povinnosti* je podrobně upraveno v ustanovení § 18 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, kde je v odst. 1 uvedeno: „*Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může mladistvému uložit výchovnou povinnost, kterou stanoví, aby zejména:*

- a) *bydlel s rodiči nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu,*
- b) *jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona,*
- c) *vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu,*
- d) *usiloval o vyrovnání s poškozeným,*
- e) *nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následků provinění,*
- f) *podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí podle trestního zákoníku,*
- g) *podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem.“*

Výchovné povinnosti mají vesměs formu příkazů k pozitivnímu konání, tedy formu povinností něco vykonat. Tím se liší od výchovných omezení ve smyslu § 19 ZSM, které mají formu zákazů určitého konání, tedy formu povinností zdržet se určitých nežádoucích aktivit. Z výčtu výchovných povinností je zřejmé jejich obsahové zaměření především na odstranění základních kriminogenních faktorů, jejich negativní

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 243 – 247 a KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 595 a násl.

působení vede podle obecných zkušeností k páčání trestné činnosti – provinění. Výčet výchovných povinností v tomto ustanovení je demonstrativní a vzhledem k tomu není vyloučeno, aby soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému delikventovi uložil i jiné povinnosti. Jejich možný okruh, konkrétní podoba a rozsah jimi způsobených zásahů do svobody jednání a rozhodování mladistvého musí být podřízen požadavku přiměřenosti a zaměření k naplnění účelu zákona. Zákon rovněž nevyklučuje možnost ve vhodných případech uložit vedle sebe více výchovných povinností, případně tyto uložit s dalšími výchovnými opatřeními.¹

K písm. a). Jedním ze základních předpokladů konsolidace osobnostních poměrů mladistvých pachatelů je zkvalitnění nebo obnovení jejich sociálního zázemí. Jeho základem by pokud možno měla být rodina. Proto zákon na prvním místě mezi výchovnými povinnostmi uvádí povinnost mladistvého bydlet s rodiči nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu. Stanovení této povinnosti musí vždy předcházet důkladné zjištění poměrů v rodině, ve které má mladistvý nadále žít. Tím, že zákon staví tuto povinnost na první místo, dává najevo, jaký význam přikládá rodinnému prostředí mladistvého a jeho sociálnímu zázemí.²

K písm. b). Za základní podmínku uplatnění této výchovné povinnosti zákon označuje důvodný předpoklad, že peněžitá částka bude zaplácena z peněžních prostředků, s nimiž smí mladistvý samostatně nakládat. Musí tedy jít o částku, která je majetkem mladistvého a navíc musí jít o částku, s níž je mladistvý oprávněn nakládat. Zákonem jsou připuštěny dvě formy, jednorázové uhrazení peněžité částky nebo v přiměřených splátkách. Uložení této povinnosti ve splátkách přichází v úvahu zejména za situace, že mladistvý má vlastní pravidelný příjem z výdělečné činnosti. Určení výše celkové peněžní částky i případné určení výše měsíční splátky se řídí požadavkem přiměřenosti. Plnění ze strany mladistvého musí být určeno na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona, v tomto konkrétním případě podle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Úhrada této peněžité částky zde není formou nepřímého trestního postihu, ale jde o výraz určité reparace veřejného zájmu, který byl proviněním dotčen.³

K písm. c). Výchovnou povinnost vykonání společensky prospěšné činnosti určitého druhu lze mladistvému delikventovi uložit pouze na dobu jeho volného času. Zákon nijak blíže nevymezuje, co míní společensky prospěšnou činností. Nepochybně je, že musí jít o činnost sloužící k uspokojení určitého obecného zájmu. v tomto směru se tato výchovná povinnost svou povahou blíží trestnímu opatření obecně prospěšných prací. Podpůrně proto lze vyjít z okruhu činností vymezených v § 62 odst. 3 trestního zákoníku. Může tedy jít především o výkon činností spočívajících v údržbě veřejných

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 247 – 248.

² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 596.

³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 249 – 250.

prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činností ve prospěch obcí nebo ve prospěch institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou a sportovní činností. Tato činnost nesmí sloužit k výdělečné činnosti mladistvého delikventa a lze ji uložit pouze tak, aby nenarušila jeho přípravu na budoucí povolání nebo samotný výkon jeho povolání nebo zaměstnání. Při jejím ukládání musí být přihlédnuto ke zdravotnímu stavu mladistvého a nesmí překročit zákonem stanovené maximum doby jejího trvání, tj. nejvýše čtyři hodiny denně, osmáct hodin týdně a šedesát hodin celkem.¹

K písm. d) a e). Výchovné povinnosti usilovat o vyrovnání s poškozeným a nahradit podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispět k odstranění následků provinění směřují k reparaci škodlivých následků spáchaného činu. v obou těchto případech zákon klade důraz na podniknutí určitých kroků tímto směrem s tím, že nezbytně nemusí dojít k úplnému odčinění způsobených následků, což ani v mnoha případech vzhledem k majetkovým poměrům mladistvých delikventů není možné. Optimální ale je, pokud se během jednání mezi mladistvým delikventem a poškozeným podaří urovnat jejich vztahy, narušené spáchaným proviněním. Toto jejich jednání může kvalifikovaně zprostředkovat mediátor Probační a mediační služby. Povinnost, aby mladistvý podle svých sil nahradil škodu, kterou svým činem způsobil, zákon zvláště zdůrazňuje jako povinnost, která mu má být stanovena pravidelně ve všech případech, kdy byla proviněním způsobena škoda a zatím nedošlo k její náhradě. Tento institut nelze přitom zaměňovat, případně směšovat s povinností odsouzeného nahradit škodu způsobenou proviněním uloženou mu v adhezním řízení dle § 228 TR. Každá z těchto povinností má totiž jinou povahu. Výchovné opatření slouží zejména k pozitivnímu ovlivnění mladistvého, případně k ověření, zda je schopen žít řádným životem a plnit své povinnosti spojené se spáchaným činem, oproti tomu v adhezním řízení jde především o přesné zjištění výše škody a osoby, která za ni odpovídá.²

K odst. f). v tomto odstavci zákon o soudnictví ve věcech mládeže výslovně upravuje možnost uložit mladistvému delikventovi jako specifickou výchovnou povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením. Návykovými látkami se v tomto případě rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobitelné nepříznivě ovlivnit psychiku mladistvého nebo jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. S ohledem na možnou velkou variabilitu způsobu realizace léčení ve formě výchovné povinnosti, pro kterou zákon ponechává prostor, může tato forma léčení fakticky plnit obdobnou funkci jako ochranné léčení. Také citelnost zásahu do běžného způsobu života mladistvého

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 250 – 251.

² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 597 - 598.

může být v obou případech srovnatelná. Určitou výhodou stanovení výchovné povinnosti tohoto typu je ta, že tato cesta nabízí širší škálu možné a potřebné individualizace terapeutického a jiného zacházení s mladistvým užívajícím drogy a možnost účasti na kombinovaných programech resocializačního typu. Navíc s neplněním této výchovné povinnosti mohou být spojeny určité trestněprávní důsledky, které u ochranného léčení nepřicházejí v úvahu. Za určitých okolností – zvláště v případě podmíněného zastavení trestního stíhání, definitivního a podmíněného upuštění od uložení trestního opatření a podmíněného odsouzení – může být výchovná povinnost ve formě léčení závislosti na návykových látkách fakticky alternativou k výkonu trestního opatření.

Pro řešení trestné činnosti spojené s užíváním návykových látek je důležité především vytvoření motivace k léčbě. Výchovná povinnost spočívající v léčbě závislosti na návykových látkách by měla být ukládána takovým způsobem, aby byla mladistvým delikventem vnímána jako skutečná alternativa k určitému trestnímu opatření nebo k jeho výkonu, tedy tak, aby měl také možnost vyjádřit se k tomu, jaké z dvou nabízených se řešení (léčba nebo trestní postih) preferuje. Taková léčba, pokud je mladistvým kladně přijata, „je tedy dobrovolná“, bývá v praxi mnohem úspěšnější než nucená léčba uložená podle § 99 trestního zákoníku. Samotná nabídka léčebné péče mladistvým závislým na návykových látkách je poměrně rozsáhlá. Ambulantní léčbu poskytují zejména psychiatři, kontaktní centra a různé poradny. Ústavní léčba může mít podobu detoxikace a krátkodobé léčby umožňující tělu se zbavit drogy, překonat možné odvykací potíže a po vyhodnocení celkového stavu navrhnout další postup. Tyto krátkodobé léčby trvají přibližně 3 dny až 3 týdny. Středně dlouhé léčby umožňují stabilizaci stavu a vytvářejí lepší předpoklady pro následnou ambulantní péči. Tyto středně dlouhé léčby trvají přibližně 3 týdny až 6 měsíců. Dlouhodobé léčby v psychiatrickém ústavu nebo v terapeutické komunitě trvají často jeden rok i déle. Jejich využití je na místě u pokročilejších forem závislostí. Velice důležité je současně s léčbou obnovovat sociální zázemí mladistvého a připravovat ho na běžný život v určité komunitě. v této souvislosti je nezastupitelná spolupráce léčebných zařízení se sociálními pracovníky a Probační a mediační službou.¹

K písm. g). Podle tohoto odstavce lze mladistvému delikventovi uložit výchovnou povinnost podrobit se různě zaměřeným programům, zákonem konkrétně stanoveným.² Svým obsahem jde vesměs o programy shodného typu, jako jsou probační programy podle § 17 ZSM. Zásadní rozdíl je, že probační programy musí být akreditovány ministrem spravedlnosti a nelze je použít bez souhlasu mladistvého, kdežto souhlas mladistvého u programu podle § 18 odst. 1 písm. g) ZSM je třeba pouze ve stádiu řízení před rozhodnutím ve věci samé. v praxi je však vhodné zjišťovat

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 252 – 254 a KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 598 a 599.

² Srov. § 18 odst. 1 písm. g) ZSM.

stanovisko mladistvého i podle tohoto ustanovení, protože při jeho negativním postoji nelze očekávat kladný přínos. Výčet programů v tomto ustanovení je demonstrativní, avšak formulace uložené povinnosti podrobit se programu probačního typu musí být v každém jednotlivém případě dostatečně určitá, aby bylo toto opatření vykonatelné a kontrolovatelné.¹

V odst. 2 je uvedeno: „*Výchovná povinnost zaplatit peněžitou částku se uloží, jestliže lze předpokládat, že peněžitá částka bude zaplácena z peněžitých prostředků, s nimiž smí mladistvý samostatně nakládat. Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může stanovit, že peněžitá částka bude zaplácena v přiměřených měsíčních splátkách.*“ Výchovná povinnost zaplatit peněžitou částku je rámcově vymezena v § 18 odst. 1 písm. b) ZSM. v návaznosti na tuto právní úpravu odst. 2 tuto výchovnou povinnost omezuje pouze na případy, kdy lze předpokládat, že mladistvý bude schopen uhradit peněžní částku z peněžních prostředků, s nimiž smí samostatně nakládat.² Stanovenou částku lze určit výlučně na peněžitou pomoc obětem trestného činu – provinění. Možnost uhradit tuto částku ve splátkách v praxi přichází v úvahu především v případech pravidelné výdělečné činnosti mladistvého delikventa.³

V odst. 3 je uvedeno: „*Vykonání společensky prospěšné činnosti určitého druhu smí být mladistvému uloženo jen tak, aby nenarušilo jeho přípravu na budoucí povolání, především plnění povinností souvisejících se vzdělávacím programem školy, nebo výkon povolání či zaměstnání, a na dobu nejvýše čtyři hodiny denně, osmáct hodin týdně a šedesát hodin celkem.*“ Výchovnou povinnost vykonání společensky prospěšné činnosti určitého druhu lze mladistvému delikventovi uložit pouze na dobu jeho volného času, a to tak, aby nebyla narušena jeho příprava na budoucí povolání nebo samotný výkon jeho povolání nebo zaměstnání. v rozporu se zákonem by bylo i uložení takovéto činnosti v době volna mladistvého, ale za takových okolností, které by mu bránily v náležité přípravě na výuku do školy. Zákon taxativně omezuje možný rozsah této činnosti. v jakém časovém intervalu, mají být vykonány, zákon nijak specificky nevymezuje, a proto se zde využije obecná právní úprava obsažená v § 15 odst. 1 a 3 ZSM.⁴

V odst. 4 je uvedeno: „*Při ukládání výchovné povinnosti podle odstavce 1 písm. c) a g) soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce přihlédnou ke zdravotní způsobilosti mladistvého.*“ Jde nepochybně o zdůraznění obecné povinnosti, jíž je třeba

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 254 – 255.

² Srov. §§ 9 a 28 ObčZ, dále §§ 36 a 37 ZOR a dále § 176 OSŘ.

³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 256.

⁴ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 256 – 257.

dbát prakticky ve všech případech výchovných povinností předpokládajících určitou fyzickou aktivitu.¹

3.4 Výchovná omezení

Výchovná opatření ve formě výchovných omezení jsou vedle dohledu probačního úředníka, probačních programů a výchovných povinností dalším prostředkem dlouhodobého působení na mladistvé provinilce cíleně zaměřeným na usměrnění jejich chování v běžném životě a na jejich ochranu před škodlivými vlivy. Jejich podstatou jsou zásahy do svobody jednání a rozhodování mladistvých delikventů. Vesměs mají formu zákazů určitého konání, tedy formu povinnosti zdržet se určitého nežádoucího jednání, na rozdíl od výchovných povinností, které mají formu příkazů k určitému pozitivnímu chování. Mladistvému lze prostřednictvím výchovného omezení zakázat jak konání, které je jinak nedovolené, tak konání, které je jinak právním řádem povolené.

Svou povahou jsou výchovná omezení blízká přiměřeným omezením uplatnitelným v trestních věcech dospělých v souvislosti např. s podmíněným propuštěním z výkonu odnětí svobody, s odsouzením k obecně prospěšným pracem a s podmíněným zastavením trestního stíhání.² Výchovná omezení lze mladistvému uložit jak v průběhu řízení předcházejícím rozhodnutí ve věci samé, tak i v rozhodnutí ve věci samé vedle trestních a ochranných opatření, při definitivním a podmíněném upuštění od uložení trestního opatření a v souvislosti se zvláštními způsoby řízení, tedy v případě schválení narovnání, podmíněného zastavení trestního stíhání a odstoupení od trestního stíhání. Současně je lze kombinovat s ostatními výchovnými opatřeními. Výchovná omezení lze potenciálně uložit v souvislosti s projednáváním všech druhů provinění. Stanoveny nejsou ani žádné obecné předpoklady pro uplatnění výchovných omezení. Určitou výjimkou formální povahy je pouze pro stádium před rozhodnutím ve věci samé, požadavek souhlasu mladistvého s jejich uplatněním. Jejich uložení musí směřovat k zajištění ochrany mladistvého před škodlivými vlivy a k předcházení dalšího páchaní provinění, současně zákon požaduje, aby usměrňovaly způsob života mladistvého, a tím podporovaly a zajišťovaly jeho výchovu. Jejich uplatněním tedy nelze sledovat jiný účel, např. někoho zastrašovat. K uložení výchovného omezení mladistvému v rozhodnutí ve věci samé není třeba jeho souhlasu. Doba jeho trvání může činit max. tři léta. Výkon výchovných omezení uložených v řízení před soudem pro mládež zajišťuje soud a jejich výkon v přípravném řízení zajišťuje státní zástupce.

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 597.

² Srov. §§ 62 a 88 trestního zákoníku a § 307 TŘ.

v obou případech může být jejich výkon předán Probační a mediační službě. Vzhledem k povaze výchovných omezení (jde vesměs o zákazy) není možné zajistit soustavnou kontrolu jejich plnění. Je však na probačním úředníkovi, jestliže mu věc byla předána k výkonu, aby jejich plnění náležitě kontroloval. Je-li toho třeba, měl by v této souvislosti mladistvého navštěvovat v jeho bydlišti, škole nebo zaměstnání. Velká variabilita forem plnění a výkonu výchovných omezení a různorodost okolností jejich uplatnění brání i tomu, aby zákon stanovil nějaké universální důsledky nedodržení podmínek jejich výkonu. Ty tedy vždy závisí na tom, s jakým rozhodnutím je jejich vyslovení spojeno.¹

Výchovné opatření *Výchovné omezení* je podrobně upraveno v ustanovení § 19 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, kde je v odst. 1 uvedeno: „*Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může mladistvému uložit výchovné omezení, kterým stanoví, aby zejména:*

- a) nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí,*
- b) nestýkal se s určitými osobami,*
- c) nezdržoval se na určitém místě,*
- d) nepřechovával předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění,*
- e) neužíval návykové látky,*
- f) neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích,*
- g) neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu,*
- h) neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.*

Jak již bylo řečeno, výchovná omezení mají formu určitých zákazů. Respektování těchto zákazů mladistvým má zabránit, aby bylo u něj narušeno vedení řádného života, ať již jeho pobytem na nevhodných místech a stykem s určitými osobami, nebo rizikovými aktivitami. Z výčtu výchovných omezení je zřejmé jejich obsahové zaměření především na ochranu mladistvého před škodlivými vlivy a na odstranění základních kriminogenních faktorů, jejichž negativní působení vede k páčání trestné činnosti. Splnění některých těchto výchovných omezení může zásadním způsobem přispět k zpretrhání vazeb mladistvého na určité kriminální prostředí.

---

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 259 – 262.

Výčet výchovných omezení v odstavci 1 je demonstrativní, není tedy vyloučeno, aby soud pro mládež nebo v přípravném řízení státní zástupce mladistvému uložil i jiná omezení. Jejich možný okruh, konkrétní podoba a rozsah jimi způsobených zásahů do svobody jednání a rozhodování mladistvého musí být podřízen požadavku přiměřenosti a zaměření k naplnění účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže, jinak ovšem není ze zákona limitován. To vytváří prostor pro potřebnou individualizaci a diferenciaci řešení jednotlivých případů. v soudní praxi jsou jiná přiměřená omezení ve formě zákazů ukládána např. v podobě zákazu rušit noční klid, zákazu pálit líh apod. Zákon rovněž nevyklučuje možnost ve vhodných případech uložit vedle sebe více výchovných omezení, anebo kombinovat výchovná omezení s výchovnými povinnostmi a dalšími výchovnými opatřeními, zvláště pak s dohledem probačního úředníka. Např. přichází v úvahu výchovné omezení, aby mladistvý výtržník nenavštěvoval určité akce, fotbalové utkání a naopak v době pořádání tohoto fotbalového utkání se podrobil výchovné povinnosti, vhodnému programu sociálního výcviku, např. kurzu společenského chování a v době po ukončení fotbalového utkání vykonal bezplatně společensky prospěšnou činnost, uklidil nepořádek způsobený fanoušky na stadionu.¹

V odst. 2 je uvedeno: „*Výchovné omezení podle odstavce 1 písm. a), b), c), d) a g) smí být mladistvému uloženo jen tak, aby nenarušilo jeho přípravu na budoucí povolání, především plnění povinností souvisejících se vzdělávacím programem školy, nebo výkon povolání či zaměstnání.* Výchovné omezení určitého druhu lze mladistvému delikventovi uložit pouze na dobu jeho volného času, a to tak, aby nebyla narušena jeho příprava na budoucí povolání nebo samotný výkon jeho povolání nebo zaměstnání. v rozporu se zákonem by bylo i uložení takovéto činnosti v době volna mladistvého, ale za takových okolností, které by mu bránily v náležité přípravě na výuku do školy.²

Z výše uvedeného výčtu výchovných omezení je sice zřejmé, že některé zákazy mohou představovat pro mladistvého citelný zásah do sféry jeho soukromého života, zároveň jsou však pro něj lepší alternativou než jakou by bylo uložení trestních opatření.

3.5 Napomenutí s výstrahou

Napomenutí s výstrahou má ve srovnání s ostatními výchovnými opatřeními specifickou povahu danou tím, že v sobě obsahuje určitý sankční prvek, byť výrazně menší intenzity než je tomu u trestních opatření. Ve svých důsledcích jde o jednorázový

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 599 – 600.

² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 264.

akt, jehož podstatou je důrazná výtka mladistvému, že se dopustil jednání naplňujícího znaky skutkové podstaty určitého provinění, doprovázená upozorněním na možný postih v případě recidivity trestné činnosti. Tato výtka je činěna s cílem odradit mladistvého delikventa od opakování provinění a dosáhnout žádoucí změny jeho životních postojů a chování. Z tohoto hlediska je velice důležité, aby byla vyslovena s citem pro věc a formou adekvátní rozumové vyspělosti mladistvého, jeho charakterovým vlastnostem a povaze spáchaného činu.¹

Následný zásah do svobody jednání a rozhodování mladistvého může být spojen s případným postihem ze strany jeho zákonného zástupce, školy nebo výchovného zařízení. Napomenutí s výstrahou lze mladistvému uložit jak v průběhu řízení předcházejícím rozhodnutí ve věci samé, tak i v rozhodnutí ve věci samé vedle trestních a ochranných opatření, při definitivním a podmíněném upuštění od uložení trestního opatření a v souvislosti se zvláštními způsoby řízení, tedy v případě schválení narovnání, podmíněného zastavení trestního stíhání a odstoupení od trestního stíhání. Zároveň není vyloučeno je kombinovat s ostatními výchovnými opatřeními. Požadavek předchozího souhlasu mladistvého s přijetím tohoto výchovného opatření je odůvodněn tím, že je uplatňováno před rozhodnutím o vině v situaci, kdy je nezbytné respektovat ústavní princip presumpce nevinny.² Potřeba praktického naplnění tohoto principu vyžaduje také ponechat mladistvému právo kdykoliv v průběhu řízení až do rozhodnutí o napomenutí s výstrahou, nejpozději však do pravomocného skončení věci, svůj souhlas odvolat. Oproti tomu ve spojitosti s rozhodováním ve věci samé není důvod trvat na souhlasu mladistvého s napomenutím a zákon jej ani nepožaduje.³

Zákon v zásadě nijak neomezuje okruh případů, v nichž lze vůči mladistvému užít napomenutí s výstrahou. Potenciálně je proto možné toto výchovné opatření uplatnit ve všech trestních věcech. Z povahy tohoto výchovného opatření však vyplývá, že v zásadě by nemělo být používáno v případech závažnějších provinění, vyžadujících důraznější řešení, zejména ve spojení s přísnějšími trestními opatřeními. Vzhledem k řečenému zbývá jeho uplatnění v případech málo závažných provinění mladistvých, kteří jinak vedou řádný život bez větších prohřešků. Účelné může rovněž být doprovodit jím řešení dosažená v rámci odklonů od standardního řízení. Obecně lze říci, že se s ním lze spokojit především v případech provinění, která i veřejné mínění považují spíše za mladické výstřelky než za trestné činy. Zákon nestanoví ani žádné obecné předpoklady jeho užití. To však neznamená, že jeho využití je věcí zcela volné úvahy soudu pro mládež a v přípravném řízení státního zástupce. Jeho užití musí být totiž přiměřené jak sledovanému účelu, tak i osobním poměrům mladistvého a trestné činnosti – provinění, kterého se dopustil. Přiměřenost se musí vztahovat především k jeho zákonnému účelu, tj. musí směřovat k vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého,

¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 601 a násl.

² Srov. čl. 40 odst. 2 LZPS a § 2 odst. 2 TŘ.

³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 266 – 268.

k zajištění jeho ochrany před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčení provinění.

Zákon vedle toho požaduje, aby napomenutí s výstrahou usměřovalo způsob života mladistvého, a tím podporovalo a zajišťovalo jeho výchovu. Jeho podstatou je vyslovení důrazné výtky mladistvému. To pochopitelně není třeba reprodukovat ve výroku rozhodnutí, jímž je ukládáno. Již uložené napomenutí s výstrahou není možné zrušit, neboť k jeho výkonu dochází jeho pronesením. Výkon napomenutí s výstrahou v řízení před soudem pro mládež zajišťuje tento soud a jeho výkon v přípravném řízení zajišťuje státní zastupitelství. Praktický význam má výkon rozhodnutí, jímž bylo vysloveno napomenutí s výstrahou, především v případě přenechání postihu mladistvého zákonnému zástupci, škole nebo výchovnému zařízení, kdy je na soudu pro mládež nebo v přípravném řízení na státním zastupitelství, provedení kroků směřujících k tomuto postihu.¹

Výchovné opatření *Napomenutí s výstrahou* je podrobně upraveno v ustanovení § 20 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, kde je v odst. 1 uvedeno: „*Napomenutí s výstrahou soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost.*“ Napomenutí s výstrahou je svou povahou důraznou výtkou protiprávnosti spáchaného činu doprovázenou upozorněním na možné důsledky recidivy. Vyslovit je může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce. Napomenutí s výstrahou musí být vysloveno osobně mladistvému, kterého při tom nemůže nikdo zastoupit. v zájmu zdůraznění jeho významu a dopadu zákon požaduje, aby se tak stalo v přítomnosti jeho zákonného zástupce. Vzhledem k velké variabilitě jednotlivých případů zákon nijak blíže nevymezuje způsob provedení tohoto napomenutí. Na místě je v rámci něho stručně popsat podstatu jednání, kterého se mladistvý dopustil, zdůraznit jeho negativnost a odsouzeníhodnost, stejně jako jeho škodlivé následky, vytknout mladistvému, že se ho dopustil a zdůraznit mu možnost přísného postihu v případě spáchání další trestné činnosti – provinění. Tato výtky je činěna s cílem odradit mladistvého od opakování provinění a dosáhnout žádoucí změny v jeho chování. Proto je velice důležité, aby byla vyslovena s citem pro věc a formou adekvátní rozumové vyspělosti mladistvého a povaze spáchaného činu.²

V odst. 2 je uvedeno: „*Je-li to účelné a vhodné, může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce při vyslovení napomenutí s výstrahou současně přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole, již je mladistvý žákem, nebo výchovnému zařízení, v němž žije; v takovém případě si soud pro mládež předem vyžádá stanovisko školy nebo výchovného zařízení. Zákonný zástupce, škola nebo*

¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 266 – 268.

² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 268.

výchovné zařízení jsou povinni o výsledku vyrozumět soud pro mládež nebo státního zástupce.“ Formy postižení mladistvého jeho zákonnými zástupci, školou a výchovným zařízením se musí odvíjet od jejich oprávnění ve vztahu k mladistvému. Aby bylo možné mluvit o postihu, musí jít o kroky nebo opatření, která mu způsobí určitou újmu – omezí ho v něčem, rozšíří jeho povinnosti, projeví se v podobě jeho negativního hodnocení apod. Volba konkrétní formy postihu zůstává plně na nich. Je-li to možné, je vhodné spojit tento postih s určitým pozitivně motivujícím působením. Zákon výslovně nevyžaduje k tomuto postupu žádný souhlas. Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce jsou povinni vyžádat si předem stanovisko toho, jemuž hodlá přenechat postih mladistvého. Zde je třeba zdůraznit, že v případě předchozího negativního vyjádření subjektu, jemuž hodlá soud pro mládež nebo v přípravném řízení státní zástupce přenechat postižení, by neměl postupovat v rozporu s jeho vyjádřením a přenechávat postižení škole nebo výchovnému zařízení, pokud toto nehodlá postih uskutečnit nebo takový postih vzhledem k okolnostem provinění a osobě mladistvého nepovažuje za vhodný. Jestliže by takový subjekt již předem tímto způsobem odmítal provedení postihu nebo ho nepovažoval ve svém vyjádření za vhodný a soud pro mládež nebo v přípravném řízení státní zástupce by takového vyjádření nedbal, zpravidla by se uplatněný postih zcela minul jakýmkoliv výchovným působením na mladistvého, pokud by vůbec byl reálně uplatněn. Zákonnými zástupci mladistvého jsou v první řadě oba jeho rodiče.¹ Osoba, jíž byl mladistvý předán k postihu, je povinna o výsledku vyrozumět soud pro mládež nebo v přípravném řízení státního zástupce. Lhůta, do kdy tak má učinit nevyplývá přímo ze zákona a proto je nezbytné, aby byla stanovena v rozhodnutí soudu pro mládež nebo v přípravném řízení státního zástupce.²

V odst. 3 je uvedeno: „*Napomenul-li soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvého a udělil mu zároveň výstrahu, popřípadě přenechal-li postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole nebo výchovnému zařízení, hledí se na mladistvého, jako by nebyl odsouzen.*“ v tomto odstavci je upravena zákonná fikce zahlazení odsouzení pro případy vyslovení napomenutí s výstrahou. Napomenutí s výstrahou sice v sobě obsahuje určitý sankční prvek, nejde však o trestní opatření a vyslovit je lze i v průběhu řízení před rozhodnutím ve věci samé, aniž by byla vyslovena vina mladistvého. Tyto účinky zahlazení nastávají okamžikem nabytí právní moci rozhodnutí, jímž bylo vysloveno napomenutí s výstrahou. Napomenutí s výstrahou toliko nemá žádné další účinky vůči mladistvému ani ve vztahu k dalším osobám. Jeho užití se tedy také neuvádí ve výpisu Rejstříku trestů.³

¹ Srov. §§ 31, 44, 45, 50, 63 a 78 ZOR a § 27 ObčZ.

² KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3, str. 602 a 603.

³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 271.

3.6 Aktuální stav výchovných opatření v ČR

Výkon výchovných opatření uložených v řízení před soudem pro mládež zajišťuje tento soud a výkon v přípravném řízení zajišťuje státní zástupce. v obou případech může být výkon předán Probační a mediační službě.¹ Činnost Probační a mediační služby je zaměřena především na probaci, mediaci a práci s mladistvými a dětmi² a podrobně je uvedena v ustanovení § 4 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Práce s mladistvými a dětmi tvoří specifickou oblast činnosti Probační a mediační služby. Probační a mediační služba je z hlediska institucionálního jedním z hlavních nositelů specifických přístupů k řešení trestné činnosti – provinění mladistvých. Její působení umožňuje soustředit se na individualizaci zacházení s mladistvými delikventy, na jejich pozitivní motivaci k životu bez konfliktů se zákonem, na vytváření podmínek pro jejich další sociální rozvoj a na řešení příčin jejich trestné činnosti. Ve svých činnostech uvádí do praxe principy tzv. restorativní (obnovující) justice, která provinění nechápe jen jako prosté přestoupení trestněprávní normy, ale také jako sociální událost, jež ovlivnila život jeho přímých účastníků a v širším rozsahu i život příslušné komunity.³ Na jednotlivých střediscích Probační a mediační služby působí specialisté na práci s mládeží, kteří se věnují této stále rozsáhlejší agendě. Pracovníci Probační a mediační služby zajišťují dle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže jak výkon mnoha výchovných a trestních opatření, zejména dohledu probačního úředníka a společensky prospěšné činnosti – ale zejména usilují o co nejrychlejší vstup do případů. Už v rámci přípravného řízení nabízí spolupráci mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným, která spočívá zejména v mimosoudním řešení situace (mediaci), nabídce vhodných programů pro mladistvého a jiných výchovných opatření, která lze se souhlasem mladistvého uložit už v rámci přípravného řízení. Výsledek této činnosti je poté zohledněn i v dalším průběhu řízení. Urovnání konfliktu, rychlá intervence, náhrada škody poškozenému, opatření, které je zvoleno účelně a odpovídá situaci mladistvého – to jsou cíle činnosti Probační a mediační služby v této oblasti. Služby Probační a mediační služby jsou bezplatné a na jednotlivá střediska Probační a mediační služby se může obrátit jak samotný mladistvý, jeho zákonní zástupci, tak i poškozený. Tato problematika je zakoncipována v ustanovení § 4 odst. 4, kde je stanoveno: „*Probační a mediační služba věnuje zvláštní péči mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých, přispívá k ochraně práv osob poškozených trestnou činností a ke koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými, zejména jde-li o mladistvé a uživatele omamných a psychotropních látek.*“ a dále

¹ Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 192 a násl.

² http://www.pmscr.cz/download/PMS_letak_MLADEZ_www.pdf.

³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5, str. 734 – 735.

v ustanovení § 4 odst. 9, kde je stanoveno: „*Policejní orgán a státní zástupce vyrozumívá středisko o věcech vhodných k mediaci; zejména v trestních věcech mladistvých postupuje tak, aby mediace byla využita od počátku trestního stíhání nebo místo něj.*“

Ustanovení § 5 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě pojednává o *Součinnosti Probační a mediační služby se státními orgány a dalšími institucemi*, kdy v odst. 1 a 2 je uvedeno s kým Probační a mediační služba spolupracuje, je-li to účelné, jako např. s orgány sociálního zabezpečení, školami, školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, nadacemi, orgány sociálně-právní ochrany dětí, apod.

Ke konci roku 2009 bylo na Ministerstvu spravedlnosti akreditováno 23 probačních programů pořádaných různými organizacemi ve spolupráci s místně příslušnými středisky PMS. Některé z těchto programů jsou realizovány na lokální úrovni, některé jsou však využívány skoro na celém území republiky. Jedná se o¹:

- 1) Probační program „Šance“ – poskytovatel Farní sbor slezské církve evangelické A. V. v Třinci, spolupracující středisko PMS ve Frýdku – Místku.
- 2) Cesta bez mříží – poskytovatel Dům křesťanské pomoci – Bethel v Litoměřicích, spolupracující středisko PMS v Litoměřicích.
- 3) Sebeúcta – Řekni to přímo – poskytovatel občanské sdružení Člověk člověku v Praze, spolupracující středisko PMS Praha.
- 4) Jinou cestou – poskytovatel Sdružení podané ruce v Brně, spolupracující středisko PMS Brno.
- 5) Učební program mladiství – poskytovatel Sdružení pro probaci a mediaci v justici, občanské sdružení Praha 3, spolupracující střediska PMS v Českých Budějovicích, Chomutově, Sokolově, Berouně, Plzni, Chebu, Praze, Mostě a Ústí nad Labem.
- 6) Mentor – poskytovatel Sdružení pro probaci a mediaci v justici, občanské sdružení Praha 3, spolupracující střediska PMS v Berouně, Českých Budějovicích, Českém Krumlově, Hradci Králové, Chrudimi, Jablonci nad Nisou, Jindřichově Hradci, Kladně, Kolíně, Kutné Hoře, Liberci, Nymburce, Pardubicích, Písku, Praze, Rychnově nad Kněžnou, Táboře a Ústí nad Orlicí.
- 7) Probační program pro mladistvé v konfliktu se zákonem, který má souvislost s užíváním návykových látek – poskytovatel obecně prospěšná společnost Renarkon Ostrava, spolupracující středisko PMS Frýdek – Místek.

---

¹ Zdroj: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/>, 6. 3. 2010.

- 8) Probační skupina – poskytovatel Diagnostický ústav, Dětský domov, Středisko výchovné péče, ZŠ a školní jídelna Dobřichovice, spolupracující středisko PMS v Kladně.
- 9) Probační program PRÁVO VOLBY – poskytovatel občanské sdružení Arkáda – sociálně psychologické centrum Písek, spolupracující středisko PMS v Písku.
- 10) Právo pro každý den – poskytovatel obecně prospěšná společnost PARTNERS CZECH, spolupracující střediska PMS v Českých Budějovicích, Strakonících, Písku, Jindřichově Hradci, Jihlavě, Třebíči, Žďáru nad Sázavou, Brně, Praze – východ, Praze – západ, Ústí nad Labem, Děčíně, Teplicích, České Lípě, Liberci, Jablonci nad Nisou, Semilech, Jičíně, Turnově, Olomouci, Vsetíně, Jeseníku, Šumperku, Ostravě, Havířově, Bruntále, Krnově, Karlových Varech, Sokolově, Plzni, Rokycanech, Táboře, Pardubicích, Hradci Králové, Chrudimi, Ústí nad Orlicí a Náchodě.
- 11) Probační program rozvoje sociálně psychologických dovedností – poskytovatel Mgr. Pavel Pokorný Olomouc, spolupracující středisko PMS v Prostějově.
- 12) Program resocializace mladých obviněných nebo odsouzených – poskytovatel občanské sdružení REP, spolupracující střediska PMS v Jablonci nad Nisou a Semilech.
- 13) Začínám znovu – poskytovatel Farní charita Rumburk, spolupracující středisko PMS v Děčíně.
- 14) ŠANCE 06 – poskytovatel občanské sdružení WHITE LIGHT I. Ústí nad Labem, spolupracující středisko PMS v Ústí nad Labem.
- 15) Probační program Přejít z zaměstnání – poskytovatel občanské sdružení SKP Centrum Pardubice, spolupracující středisko PMS v Pardubicích.
- 16) Probační program Auritus – poskytovatel Farní charita Tábor, Auritus – centrum pro lidi ohrožené drogou, Tábor, spolupracující středisko PMS v Táboře.
- 17) Probační program KC Krok – poskytovatel občanské sdružení Proxima sociale, Komunitní centrum Krok, Praha, spolupracující středisko PMS v Praze.
- 18) Začít znovu – poskytovatel občanské sdružení Spirála Ústí nad Labem, spolupracující středisko PMS v Ústí nad Labem.
- 19) Probační program MOST – poskytovatel Diecézní charita Brno, Oblastní charita Třebíč, spolupracující středisko PMS v Třebíči.
- 20) Probační resocializační program Krok za krokem – poskytovatel Občanské sdružení Krok – Agentura pro občany, Kyjov, spolupracující středisko PMS v Hodoníně.

- 21) Krok za krokem – poskytovatel občanské sdružení Armáda spásy v ČR, Opava, spolupracující středisko PMS v Opavě.
- 22) Šance ve STŘEDu – poskytovatel občanské sdružení Střed Třebíč, spolupracující středisko PMS v Třebíči.
- 23) Nová šance – poskytovatel občanské sdružení Armáda spásy v ČR, Opava, spolupracující středisko PMS v Opavě.

Jak již bylo výše uvedeno, výchovná opatření zákon umožňuje uplatnit v přípravném řízení státnímu zástupci, v řízení před soudem pro mládež zvláštnímu senátu, nebo samosoudci.¹ Zákon žádným způsobem neomezuje okruh případů, v nichž lze výchovná opatření uložit a vzhledem k tomu je proto možné výchovná opatření uložit ve všech trestních věcech, ve kterých je účelné určitým způsobem působit na trestně stíhaného mladistvého.

V následující tabulce č. 18 jsou uvedeny absolutní počty mládeže, tj. dětí mladších 15 let a mladistvých, u nichž byla výchovná opatření vykonávána Probační a mediační službou. Údaje jsou převzaty ze statistik PMS zveřejněných na <https://www.pmscr.cz/ke-stazeni/> (7. 3. 2010), kdy se však jedná o výběr údajů týkajících se pouze výchovných opatření, nezahrnující ochranná a trestní opatření.

V souhrnných statistikách je Probační a mediační službou vždy uváděn údaj o celkovém počtu spisů týkajících se mládeže, z čehož jsou odděleny údaje týkající se počtů spisů dětí mladších 15 let. v navazujících podrobných statistických tabulkách nejsou tyto dvě kategorie rozlišovány a jsou uváděny celkové počty mládeže. i přes tento nedostatek ve vykazování statistických údajů Probační a mediační službou si lze z níže uvedené tabulky č. 18 udělat závěr o využívání institutu výchovných opatření při řešení trestné činnosti – provinění – mladistvých. Pro větší přehlednost jsou tyto údaje zapracovány do grafů č. 7 a 8, viz přílohy.

---

¹ Srov. § 15 odst. 3 ZSM.

Tabulka č. 18 Výchovná opatření vykonávaná PMS v přípravném a vykonávacím řízení (absolutní počty mládeže a % zastoupení)¹

Přípravné řízení		Výchovné opatření dohled probačního úředníka		Výchovné opatření probační program		Výchovné opatření výchovné povinnosti		Výchovné opatření výchovné omezení	
		abs. poč.	%	abs. poč.	%	abs. poč.	%	abs. poč.	%
Vykonávací řízení		abs. poč.	%	abs. poč.	%	abs. poč.	%	abs. poč.	%
2005	PŘ	32	1,7	8	0,4	31	1,6	7	0,4
	VŘ	150	9,5	11	0,7	107	6,8	30	1,9
2006	PŘ	35	1,8	28	1,5	121	6,3	6	0,3
	VŘ	151	8,3	36	2,0	127	7,0	35	1,9
2007	PŘ	28	1,2	70	2,9	258	10,7	4	0,2
	VŘ	178	7,0	66	2,6	194	7,6	35	1,4
2008	PŘ	19	0,9	44	2,1	158	7,4	5	0,2
	VŘ	160	7,0	59	2,6	126	5,5	26	1,1
2009	PŘ	32	1,3	61	2,5	192	7,8	9	0,4
	VŘ	149	7,1	57	2,7	141	6,7	39	1,9

Navíc tyto údaje prezentované Probační a mediační službou se částečně odlišují od statistických údajů zveřejňovaných v Ročenkách Ministerstva spravedlnosti. Tento rozdíl může být zapříčiněn faktem, že výchovné opatření může vykonávat v přípravném řízení sám státní zástupce a ve vykonávacím řízení soud pro mládež, ale spíše se jedná o rozdílnou metodiku ve zpracování a vedení statistických údajů.

Statistické údaje týkající se výchovných opatření zveřejněné jak Probační a mediační službou, tak i Ministerstvem spravedlnosti, jsou prezentovány až od roku 2005, přestože zákon o soudnictví ve věcech mládeže nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2004.

Z prezentovaných údajů je zřejmé, že výchovná opatření vykonávaná PMS v roce 2005 tvořilo 23 % z celkové agendy týkající se mládeže, v roce 2006 se jednalo o 29,1 % z celkové agendy mládeže, v roce 2007 se jednalo o 33,6 % z celkové agendy mládeže, v roce 2008 se jednalo o 26,8 % z celkové agendy mládeže a v roce 2009 se jednalo o 30,4 % z celkové agendy týkající se mládeže. v prvním roce účinnosti ZSM byla výchovná opatření vykonávána pouze v 23 %, v následujících letech se toto procento ustálilo okolo 30 % celkové agendy PMS ve věcech mládeže. Toto lze přikládat skutečnosti, že se jedná o relativně nový institut, který na plné zavedení do praxe potřeboval určitý časový úsek.

¹ Použité statistické údaje, zdroj: <https://www.pmscr.cz/ke-stazeni/> (7. 3. 2010).

4. Výchovné sankce určené delikventní mládeži v novém slovenském trestním zákoně z roku 2005 – srovnání s ČR

Na Slovensku schválila Národní rada SR dne 20. května 2005 zákon č. 300/2005 Z.z., trestní zákon, platný od 2. července 2005 a účinný od 1. ledna 2006. Tento zákon se skládá ze tří částí, kdy v první obecné části se nacházejí i ustanovení týkající se mladistvých. Ve druhé, zvláštní části, jsou vyjmenovány jednotlivé skutkové podstaty trestných činů a ve třetí části jsou společná, přechodná a závěrečná ustanovení.

Slovenská úprava rozlišuje trestné činy na přečiny a zločiny.¹ V ustanovení § 22 Věk je v odst. 1 stanoveno, že: „*Kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršíl čtrnáctý rok svého věku, není trestně zodpovědný.*“

Čtvrtá hlava první obecné části se týká *zvláštních ustanovení o stíhání mladistvých*. Jedná se o ustanovení §§ 94 – 121.

První díl pojednává o trestní odpovědnosti, kdy v ustanovení § 94 odst. 1 je uvedeno: „*Osoba, která v čase spáchání trestného činu dovršila čtrnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku, se považuje, za mladistvého.*“² O věkové hranici je dále pojednáno v následném ustanovení týkajícím se trestní odpovědnosti, kde je uvedeno o mladistvém mladším 15–ti let, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost svého jednání, nebo ovládnout své chování, kdy za splnění těchto podmínek není za svůj čin trestně zodpovědný.³

Druhý díl pojednává o zániku trestnosti, konkrétně v ustanovení § 96 jsou stanoveny podmínky promlčení trestního stíhání a promlčecí doby.

Třetí díl pojednává o ukládání sankcí a výchovných opatření mladistvému, kdy v ustanovení § 97 je uveden účel sankcí a výchovných opatření. Účelem trestu je především vychovat z mladistvého řádného občana, přičemž má zároveň působit na předcházení protiprávních činů a chránit společnost. V neposlední řadě má trest sloužit k obnově narušených vztahů a k začlenění mladistvého do rodinného a sociálního prostředí.

¹ Srov. §§ 8 – 11 zákona Národní rady SR č. 300/2005 Z.z., trestní zákon.

² Srov. § 2 odst. 1 písm. c) ZSM.

³ Srov. § 95 odst. 1 zákona Národní rady SR č. 300/2005 Z.z., trestní zákon.

Oproti tomu účelem ochranného a výchovného opatření u mladistvého je kladně ovlivňovat duševní, mravní a sociální vývoj tohoto mladistvého se zřetelem na dosažený stupeň jeho duševního a rozumového vývoje, na jeho vlastnosti, rodinnou výchovu a prostředí, ze kterého pochází a tím zároveň mladistvého chránit před škodlivými vlivy společnosti.

V následujících ustanoveních jsou stanoveny podmínky upuštění od potrestání a podmíněného upuštění od potrestání, což je podmíněno tím, že mladistvý lituje spáchání svého činu a projevuje účinnou snahu o nápravu.

Čtvrtý díl se zabývá v ustanoveních §§ 102 - 105 Ochrannou výchovou, kterou lze mladistvému uložit, když o jeho výchovu není náležitě postaráno a tento nedostatek není možné odstranit v rodině, ve které žije, současná výchova mladistvého byla zanedbaná, nebo prostředí ve kterém mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho řádné výchovy. Ochranná výchova je vykonávána ve zvláštních výchovných zařízeních, v profesionální náhradní rodině a v případě, že to vyžaduje zdravotní stav mladistvého, je ochranná výchova prováděna v zařízení ústavní zdravotní péče. Ochranná výchova se shodně s naší právní úpravou vykonává po dobu, pokud je této třeba, maximálně do dovršení 18 let. Zákon umožňuje změnit ochrannou ústavní výchovu kdykoliv na ochrannou rodinnou výchovu a naopak.

Pátý díl se zabývá v ustanoveních §§ 106 – 108 Výchovnými opatřeními, kterými jsou výchovné povinnosti a omezení a dále napomenutí s výstrahou. Zákon požaduje, aby mladistvý s uložením výchovného opatření souhlasil a kdykoliv v průběhu trestního stíhání, až do skončení přípravného řízení, může tento souhlas vzít zpět. Výchovné povinnosti a omezení mladistvému mohou stanovit, aby:

- a) se podrobil probačnímu dohledu vykonávanému probačním a mediačním úředníkem,
- b) bydlel s rodičem anebo jiným dospělým, který je zodpovědný za jeho výchovu,
- c) pokusil se o vyrovnání s poškozeným,
- d) nahradil podle svých sil škodu způsobenou trestným činem anebo jinak přispěl k odstranění následku trestného činu,
- e) vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost (kdy toto vykonání společensky prospěšné činnosti nesmí narušit jeho přípravu na budoucí povolání, a především povinnosti související se vzděláváním),
- f) podrobil se léčení škodlivých závislostí a
- g) podrobil se ve svém volném čase programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, psychoterapeutickému, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu anebo jinému vhodnému programu na rozvíjení jeho sociálních zkušeností a osobnosti, kterými není probační program.

Protiprávní činnost mladistvému důrazně vytkne soud a v přípravném řízení prokurátor napomenutím s výstrahou a upozorní ho na sankce, které mu hrozí v případě, že v budoucnu spáchá další trestnou činnost.¹

Šestý, závěrečný díl týkající se problematiky mladistvých, se v ustanoveních §§ 109 – 121 zabývá tresty, jejich podmíněným odložením, zkušební dobou, snížením trestu, promlčením a zahlazením odsouzení. Podle slovenského trestního zákona může soud mladistvému dle § 109 uložit jen:

- a) trest povinné práce,
- b) peněžitý trest,
- c) trest propadnutí věci,
- d) trest zákazu činnosti,
- e) trest vyhoštění a
- f) trest odnětí svobody.²

Podstatným rozdílem je to, že slovenská právní úprava na rozdíl od samostatného českého zákona o soudnictví ve věcech mládeže problematiku trestné činnosti mladistvých řeší ve společném trestním zákoně s ostatními dospělými pachateli. V tomto slovenském trestním zákoně je problematice mladistvých věnována čtvrtá hlava nazvaná zvláštní ustanovení o stíhání mladistvých, která je zařazena v první obecné části.

Česká úprava ve třetí hlavě ZSM nazvané Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, upravuje problematiku činů jinak trestných, kterých se dopustily děti mladší patnácti let. Slovenská právní úprava tuto problematiku neřeší.

Další rozdíl spočívá ve věkové hranici trestní odpovědnosti, kdy v české úpravě je věková hranice stanovena na patnáct let,³ oproti tomu slovenský trestní zákon tuto věkovou hranici stanovil na čtrnáct let⁴. Dále se navíc odlišuje v tom, že slovenský trestní zákon věkovou hranici řeší samostatně pro trestný čin sexuálního zneužívání dle § 201, kdy je stanoveno, že není trestně odpovědný, kdo v čase spáchání tohoto činu nedovršil patnáctý rok svého života.⁵ (Problematice věku se věnuje ještě ustanovení § 127 páté hlavy obecné části slovenského trestního zákona nazvané Výklad pojmů, kde je uvedeno, že dítětem je pro potřebu trestního zákona osoba mladší osmnácti let, pokud nedovršila plnoletosti dříve.)

---

¹ Srov. §§ 15 odst. 2 a násl. ZSM a §§ 106 odst. 2 a 107 zákona Národní rady SR č. 300/2005 Z.z., trestní zákon.

² Srov. §§ 111 – 114 a 117 zákona Národní rady SR č. 300/2005 Z.z., trestní zákon.

³ Srov. § 25 trestního zákoníku.

⁴ Srov. § 22 odst. 1 zákona Národní rady SR č. 300/2005 Z.z., trestní zákon.

⁵ Srov. Hlava III ZSM.

Slovenská právní úprava na rozdíl od české nepoužívá u mladistvých odlišnou terminologii pro označení trestného činu spáchaného mladistvým („provinění“ používané v ZSM).¹

Dalším podstatným rozdílem je, že v české právní úpravě - v ZSM je upraven postup řízení v trestních věcech mladistvých, oproti tomu ve slovenském trestním zákoně toto není upraveno.

V České republice soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají specializované soudy pro mládež. Soudem pro mládež se rozumí zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce. V řízení proti mladistvým je třeba dbát toho, aby vyšetřování, projednávání a rozhodování jejich trestních věcí bylo svěřováno osobám, jejichž znalost otázek souvisejících s výchovou mládeže zaručí splnění výchovného účelu řízení.² Oproti tomu na Slovensku tato problematika není nijak upravena a jednotlivé případy projednávají soudy dle věcné a místní příslušnosti.

Problematika výchovných opatření je v českém ZSM stanovena v § 15, kde v odst. 2 je uvedeno, že výchovnými opatřeními jsou: dohled probačního úředníka, probační program (kdy probačním programem se rozumí zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program vhodný k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého), výchovné povinnosti (aby mladistvý zejména: bydlel s rodiči nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zákona, vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu, usiloval o vyrovnání s poškozeným, nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění, podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí, podrobil se ve volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem), výchovná omezení (aby mladistvý zejména: nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodná prostředí, nestýkal se s určitými osobami, nezdržoval se na určitém místě, nepřechoval předměty, které by mohly sloužit k páchaní dalších provinění, neužíval návykové látky, neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích, neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi

---

¹ Srov. § 2 odst. 2 a § 6 ZSM.

² Srov. §§ 4, 2 odst. 2 a 36 ZSM.

místo svého pobytu a neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání) a napomenutí s výstrahou.

Oproti tomu problematika výchovných opatření je ve slovenském trestním zákoně řešena v ustanovení § 106, kde v odst. 2 je uvedeno, že výchovnými opatřeními jsou: výchovné omezení a povinnosti (aby mladistvý zejména: se podrobil probačnímu dohledu vykonávaným probačním a mediačním úředníkem, bydlel s rodiči nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, usiloval o vyrovnání s poškozeným, nahradil podle svých sil škodu způsobenou trestným činem anebo jinak přispěl k odstranění následků trestného činu, vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost, se podrobil léčení škodlivé závislosti, se podrobil ve svém volném čase programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, psychoterapeutickému, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu anebo jinému vhodnému programu na rozvíjení jeho sociálních zručností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem) a napomenutí s výstrahou.

Z uvedeného je zřejmé, že česká právní úprava je podstatně širší, zahrnující větší výčet možných výchovných situací a působení na mladistvého.

Rozdíly v trestech spočívají v tom, že v české právní úpravě lze mladistvému za spáchané provinění uložit trestní opatření: obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem a odnětí svobody nepodmíněně.

Oproti tomu podle slovenské právní úpravy lze mladistvému uložit: trest povinných prací, peněžitý trest, peněžitý trest s podmíněným odkladem, trest propadnutí věci, trest zákazu činnosti, trest vyhoštění, trest odnětí svobody s podmíněným odkladem a trest odnětí svobody s podmíněným odkladem a s probačním dohledem a trest odnětí svobody.

I ze shora uvedeného je zřejmé, že česká právní úprava oproti slovenské disponuje širší škálou trestních opatření, která může mladistvému uložit za spáchané provinění.

Porovnáním obou právních úprav je zřejmé, že česká právní úprava je oproti slovenské úpravě zjevně propracovanější, podrobnější a do větších detailů rozebírající možné vzniklé situace. Tento závěr potvrzuje i prosté porovnání počtu jednotlivých ustanovení paragrafů, kdy v českém ZSM je daná problematika zpracována ve 104 paragrafech a na Slovensku je tato problematika obsažena ve 28 paragrafech.

5. Možnosti prevence kriminality mladistvých

5.1 Postupy a opatření, které se osvědčily v zahraničí

Americký pediatr Hamburg (1992) zpracoval směrnice pro organizátory programů určených ohrožené mládeži, které se odborné veřejnosti zdají být inspirativní.¹

- 1) Program by měl reagovat na více než jeden vážný problém dospívající mládeže.
- 2) Program musí respektovat vývojovou fázi klientů a poskytovat jim potřebnou podporu pokud možno před tím, než se klientova situace stane kritickou.
- 3) Program by měl pokud možno nabízet dospívajícím podněty, které jsou pro ně přitažlivé. Měl by rozvíjet pozitivní sebehodnocení klientů.
- 4) Program by měl být příležitostí k učení novým sociálním dovednostem a směřovat ke společenským rolím, jež jsou respektované.
- 5) Program by měl klientům nabízet předvídatelné prostředí a vyvolávat v nich jednoznačné očekávání.
- 6) Program by měl klientům umožňovat aktivní participaci, tj. podíl na organizaci programu, na vedení určitých aktivit.
- 7) Program by měl využívat vazeb klienta v jeho přirozené sociální síti (rodiče, učitelé, přátelé atd.).
- 8) Má-li být program pro klienta zdrojem opory, měl by trvat dostatečně dlouho (alespoň rok) a neměl by být přerušován.
- 9) Efektivní program musí mít jasného hlavního organizátora, který předem proškolí personál a zajistí i dostatečné materiální zdroje.

Projekty podporující vstup na trh práce

Projekt *Rotterdam Compact* iniciovala městská rada v Rotterdamu, znepokojená neustále narůstajícím počtem dětí, které nedokončí školní docházku. Cílem projektu je lepší propojení škol a dalších vzdělavatelů s poskytovateli práce ve městě a v regionu. Je zaměřen na děti, u nichž je vysoká pravděpodobnost vypadnutí ze standardního vzdělávacího systému ve věku 14 – 16 let. Projekt se opírá o představu, že:

- je možné zmenšit počet dětí, které nedokončí své vzdělání,
- je možné zlepšit spolupráci vzdělávacího systému se zaměstnavateli,

---

¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vydání, aktualizované. Praha: Portál, 2003, 344 s., ISBN 80-7178-771-X, s. 213-214.

- je možné zpružnit vzdělávací systém a zavést v něm inovační postupy odpovídající potřebám rizikové mládeže.

Klienty vhodné pro projekt vybírají pedagogové a obvykle jde o děti, jimž hrozí podruhé propadnutí ve stejném ročníku. Jsou to ve většině případů děti, které se nechtějí vzdělávat.

Jako vhodná místa pro praktický výcvik těchto dětí jsou vyhledávány malé a středně velké podniky ve městě a okolí. v nich je lepší předpoklad, že dětem bude poskytnuto individuální vedení. Podniky nabídku často přijímají, protože jim přibude pracovní síla, za níž nebude třeba platit. Minimum učňovy pracovní povinnosti je 20 hodin týdně. Souběžně se provádí také psychologické testování dítěte zaměřené na volbu vhodné budoucí profese. Dítě je po vstoupení do projektu supervidováno učitelem vzdělávací instituce, který musí jednou za 4 – 6 týdnů osobně navštívit podnik a udržovat s ním telefonický kontakt. Učeň je hodnocen především podle svého pracovního deníku. Dalšího supervizora má učeň přímo na pracovišti. Pokud jde o výukovou složku projektu, může být učeň vyučován individuálně, nejméně 10 hodin týdně nebo může chodit do vzdělávacího zařízení na skupinové výukové programy, obvykle 24 hodin týdně.

Interní efektivita projektu čili podíl klientů, kteří projekt dokončili v souladu se smlouvou, byl po prvních dvou letech 70 %. Externí efektivita projektu čili míra návratu klientů do standardního vzdělávacího systému nebo jejich uchycení na trhu práce činila ve stejném období 65 %. Mezi skupinou s individuálním a skupinovým vzděláváním nebyly v konečném efektu shledány významné rozdíly.¹

Projekt pro děti předčasně končící vzdělávání iniciovalo holandské ministerstvo školství. Cílem tohoto projektu je zabránit tomu, aby mládež vypadávající ze vzdělávacího systému zůstávala „viset v tzv. vzduchoprázdnu“. Cílovou skupinou je mládež ve věku 16 – 20 let, která má ke školnímu typu vzdělávání odpor, ale nemá odpor k práci. Jako partneři jsou vybírány firmy s počtem zaměstnanců 2 – 10, neboť se ukázalo, že ve větších organizacích je supervize klientů obtížnější.

Projektu se účastní 19 vzdělávacích zařízení, období našich učilišť. Projekt se opírá o předpoklad, že mladý člověk sám nejlépe ví, co potřebuje. v prvé řadě se pro něj hledá práce, o kterou projevuje zájem. Organizátoři projektu se drží hesla, že „v principu je možné všechno“. Projekt ukazuje, že u skoro všech klientů se vhodná práce najít dá, i když u některých je na to třeba více pokusů. Metoda teoretické výuky používaná v projektu je známá jako zpětné učení. Klienti v praxi zjišťují, jaké teoretické vědomosti by jim mohli být prospěšné, a ty jsou jim následně vzdělávacím zařízením zprostředkovávány. Obsah vyučování může také svým podnětem ovlivnit

---

¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s., ISBN 80-7178-771-X, s. 214 a násl.

zaměstnavatel. Výukové programy jsou flexibilní a jsou poskytovány jednak učiteli vzdělávacího zařízení, jednak externisty.

Vstupní procedura spočívá v návštěvě koordinátora v rodině, kdy se snaží motivovat klientovy rodiče nebo opatrovníky k aktivní participaci na projektu a dále v lékařských a psychologických vyšetřeních.

Při hledání vhodného místa se angažují v některých případech i samotní klienti. Míra klientovi pracovní povinnosti variuje v rozmezí od 19 do 23 hodin týdně. Vzdělávání v tomto projektu není specializováno jen na profesní dovednosti. Do projektu nemají být zařazována krátkodobá zaměstnání a má jít o placená zaměstnání. Po dokončení dohodnutého vzdělávacího programu dostávají klienti certifikáty. Obvykle nejde o standardní výuční listy. Ještě tři měsíce po dokončení intenzivní fáze programu, když už klient nastoupí na běžné pracovní místo, je s ním v kontaktu stále ten pracovník projektu, který ho měl na starost, dokud se účastnil vzdělávacích aktivit.

Školy dostávají na účastníka programu dotaci, kdy však jedna škola může dostat dotaci pouze na 12 klientů. Programem ročně projde na 450 mladých lidí z několika regionů. Počet klientů, kteří po absolvování programu nastoupí do zaměstnání, se pohybuje mezi 54 až 70 %. Nezanedbatelným vedlejším účinkem projektu je změna postoje učitelů participujících na projektu ke špatně prospívajícím žákům.

Projekt byl v počáteční fázi dotován jen v sociálně nejproblémovějších oblastech Holandska, ukázalo se však, že je natolik přínosný, že byl rozšířen v celém státě. Podle provedených výzkumů je klíčovým faktorem úspěchu tohoto projektu to, že organizátoři poskytují rizikovým mladým lidem důvěru a berou je naprosto vážně. Když někoho berete vážně, tak je pravděpodobné, že také on sám sebe bude brát vážně.¹

Policejní ochraňování komunity

Výkon policejní služby se u nás tradičně chápe jako zásah ex post, pachatel nejdříve provede zločin, pak o tom někdo uvědomí policii a ta pak začne po pachateli pátrat.

Zahraniční policejní zkušenosti ukazují, že bitva policie se zločinností se nemusí vůbec konat, je-li území předem dostatečně a zřetelně opanováno policií. Nikoliv ovšem policií nepřátelskou vůči každému občanovi, ale policií rozlišující, policií, jež zná místní lidi a stará se o dobré kontakty s nimi, policií, která je nekompromisní jen v těch případech, jež zřetelně signalizují porušování zákona. Taková policie musí vystoupit ze svých aut, musí po ulicích chodit, musí s občany mluvit a musí si svými zásahy jejich důvěru vysloužit. Policisté nesmí být soustředěni kdesi daleko ve velkých stanicích, odkud přijíždí „pět minut po dvanáctě“, ale musí mít služebny přímo v místech, kde

---

¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s., ISBN 80-7178-771-X, s. 215 – 217.

jsou problémy s kriminalitou největší. Tento styl policejní práce, jehož některé prvky u nás bývaly běžné v meziválečném období, je nyní v západní Evropě i v Severní Americe považován za velmi perspektivní. v anglosaských zemích se mu říká ***ochraňování komunity (community policing)***.

Takový styl policejní práce je vlastně vyváženou kombinací represivních zásahů a sociální práce. Policisté řeší některé případy rovnou a sami (např. jen domluvou či doporučením), jen některé provinilce předávají dalším orgánům. Nenechávají ovšem bez povšimnutí ani takové přestupky, jako sprejování zdi nebo kouření marihuany. Také legitimování neznámých a podezřele vypadajících individuí má smysl, i během něj lze zachytit někoho, kdo je právě stíhán. Všimají si bezprizorných dětí, jež se potulují dopoledne na ulicích a táží se jich, posléze i jejich rodičů, proč nejsou ve škole. Vědí o organizacích, které mohou potřebným poskytovat pomoc, odkazují je na ně a někdy i kontrolují, zda je tito lidé skutečně kontaktovali. Evidují odpad ležící mimo kontejnery i automobilové vraky a starají se o jejich likvidaci. Sledují, co se děje na hřištích, na náměstích, v klubech a diskotékách a na jiných místech, kde se shromažďuje mládež. Doporučují místně příslušným orgánům úpravy prostorů (resp. jejich okolí) podporujících sociálně přijatelné způsoby trávení volného času.

Policisté stále přítomní na určitém místě vytlačují z tohoto místa pryč dealery drog, kapsáře, prostitutky a jiné podobně se živící lidi, aniž by často museli říci jediné slovo – stačí jejich zdaleka viditelná uniforma. Tuto policii „nastěhovanou do ulic“ problémových oblastí si místní občané velmi rychle oblíbí, protože v ní vidí příslib toho, že chaos, vandalství a násilnosti vystřídá zákon a pořádek. S policií pak kromě jednotlivců ochotně spolupracují městské orgány, školy, neziskové organizace, firmy i občanské hlídky, jež si na svou ochranu někde sami občané zřizují.

Popsaný komunitní styl policejní práce je dobře kombinovatelný se speciálními programy pro rizikovou mládež.¹

Programy s aktivní účastí policie

Holandský projekt ***Halt*** vznikl v Rotterdamu v roce 1984. Byl reakcí na prudce rostoucí kriminalitu mládeže, kterou se nedařilo standardními metodami vyšetřování a postihování pachatelů zvládat. v době svého vzniku neměl oporu v právních předpisech a byl jen nesnadno prosazován. Jde vlastně o institucionalizovanou podobu narovnání, při kterém však klíčovou roli hraje policie. Postup se používá u bagatelní trestné činnosti, tj. činů, jež právo považuje za přestupky či za společensky málo závažné trestné činy. Když se mladý člověk takového činu dopustí, je to oznámeno policii, případně je jí přímo předán. Policie provede jeho výslech a dá provinilci na vybranou: buď běžné trestní stíhání, nebo alternativní postih v programu Halt.

---

¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s., ISBN 80-7178-771-X, s. 219 a násl.

u mladých lidí mladších 16 let policie zve k tomuto jejich rozhodování jejich rodiče. Sankce spočívá v tom, že provinilec odpracuje škodu, případně uvede do původního stavu to, co poničil. Když např. v obchodě odcizil potraviny určité hodnoty, odpracuje při úklidu prodejny a jejího okolí takový počet hodin, který této hodnotě odpovídá. Když poničil zastávku veřejné dopravy, uvede ji do původního stavu. Organizace a dohled nad výkonem této sankce má na starost agentura zřízená obcí, resp. městskou částí. Tato agentura zaměstnává okolo deseti pracovníků. Škoda musí být kompenzována do šestnácti týdnů. Pokud přímé kompenzování škody není možné, agentura provinilci najde jinou příležitost k veřejně prospěšné práci.

Při prvním takovém případě mladistvý provinilec nemá oficiální policejní záznam. Při druhém ano. Při třetím provinění je již volena běžná cesta trestního postihu. Ti, kteří byli jako pachatelé bagatelní kriminality identifikováni poprvé, už v 70 % nerecidivují. Po osmi letech fungování tohoto projektu se jeho využívání jako alternativního postihu dostalo do zákona. Nyní se projekt provádí již v osmnácti holandských městech. Projekt Halt je obdivuhodný především proto, že dokázal porazit byrokratické a institucionální bariéry a dosáhl toho, že odpověď společnosti na přestoupení zákona je rychlá.¹

Oklahomský experimentální program *Youth Intervention Program* byl přímo organizován policií a určen mladistvým delikventům. Jeho primárním cílem bylo snížení počtu krádeží v Tulse v roce 1990. v tomto roce bylo ve městě odcizeno celkem 7 599 aut, z čehož většinu měli na svědomí mladiství pachatelé. Policejní úředníci doufali, že se jim podaří najít děti, jejichž chování ještě lze ovlivnit pozitivním směrem. Vytipovaní mladiství a jejich rodiče podepsali s místním úřadem pro mladistvé dohodu, ve které se mladiství zavázali odpracovat určitý počet hodin ve službách s přiděleným policistou.

Program vychází z rozumného a tvořivého nápadu: policisté – tvrdí muži prosazující zákon – mohou sehrát v životě mladých silnou pozitivní roli. v přítomnosti policistů mohou mladiství navíc vidět důsledky trestné činnosti z perspektivy oběti, což obraz, který jim například soudní projednávání jejich případu dát nemůže.²

Denní centrum jako alternativa trestu

Práce *denního centra v Utrechtu* je věnována mladistvým pachatelům ve věku 17 – 25 let, odsouzeným za určité trestné činy, jako alternativa výkonu trestu odnětí svobody. Program je určen pro klienty se stálým nebo trvalým bydlištěm, kteří mají vlastní příjem a nesmí se jednat o narkomany nebo o osoby s psychickými problémy. Centrum je resocializačním programem Armády spásy.

¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s., ISBN 80-7178-771-X, s. 220 a násl.

² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s., ISBN 80-7178-771-X, s. 223.

Program trvá celkem 13 týdnů, což představuje týdně 40 hodin, z čehož je 50 % vymezeno na odbornou přípravu a práci. Program má tři fáze. První fáze je orientační a probíhá v 1. až 3. týdnu. v této fázi se zjišťuje, jaké dovednosti je třeba klienta naučit a připravuje se jeho plán pobytu. Druhá fáze je výuková a probíhá ve 4. až 11. týdnu. v této fázi se postupuje podle zpracovaného plánu pobytu, klient se učí sociálním dovednostem a je zahájen program odborné přípravy a práce. Závěrečná fáze ve 12. a 13. týdnu je věnována vyhodnocení pobytu a končí uzavřením dohody mezi klientem, vedoucím případu a pracovníkem nadace na období následující po ukončení docházky klienta do centra.

Program má tyto složky:

1. Individuální výcvik v rozsahu 90 minut týdně ve specifických sociálních dovednostech, které klient potřebuje získat mimo rámec skupinového výcviku.
2. Skupinový výcvik se skládá ze dvou částí: první sleduje rovněž rozvoj sociálních dovedností, čili jde o nácvik vyjednávání, dovednosti přijímat rozhodnutí, způsob, jak se ucházet o zaměstnání, o přijímání a formulování kritiky, o navazování přátelství, o vytváření partnerských vztahů, apod. Druhá část výcviku má za cíl prevenci deliktů, probírají se témata jako agrese, delikt a skupiny, delikt a práce, delikt a partnerské vztahy, soudní řízení, kontakty s policií, alkohol, drogy, apod.
3. Pracovní výcvik je zajišťován mimo vlastní centrum, stejně jako odborná praxe klientů. Jednou během docházky do centra, se klienti se svými instruktory přesunou na několik dnů na určité místo mimo město, kde společně pracují na zadaném pracovním úkolu. Od klientů se zde vyžaduje určitá forma fyzického vypětí. v novém prostředí a za odlišných podmínek lze tak doplnit představu o klientovi o další informace, na základě kterých lze zkvalitnit práci s klientem.
4. Výcvik v údržbě domácnosti vede klienta k plnění úkolů spojených s běžným chodem domácnosti a učí ho, jak udržovat její základní provoz.
5. Kuchařský výcvik probíhá dvakrát týdně jako praktická výuka vaření, připravená teplá jídla se potom v centru konzumují.
6. Sportovní výcvik se rovněž koná dvakrát týdně – klienti přitom sportují pod vedením kvalifikovaného trenéra.
7. Dopravní teorie je kurzem zásad bezpečnosti při provozu na silnici a kurzem dopravních předpisů.

V centru jako ve fotbale platí, že opakované prohřešky – napomenutí vedou k ukázaní žluté karty a opakované žluté karty mají za následek udělení červené karty a vyloučení z programu.¹

Expedice. Průmyslová část Liverpoolu byla v sedmdesátých letech minulého století odborníky označena jako oblast silně zasažena kombinací nepříznivých sociálních jevů, které ve svém důsledku měly i značný dopad na vysoký výskyt delikventních forem chování u dětí a mládeže. Proto se pracovníci místních škol rozhodly najít nový způsob práce s dětmi a dospívající mládeží, který by jim poskytl atraktivní mimoškolní program během školního roku i během celých prázdnin. Rozhodli se oslovit mládež mezi patnácti a devatenácti roky a nabídnout jim účast na mezikontinentální expedici na Saharu. První expedice se uskutečnila v roce 1970. Výzkumy z let 1985 – 1988 prokázaly, že u většiny účastníků po absolvování programu došlo k signifikantní pozitivní změně chování.

Každá expedice byla již od počátku připravována jako kompenzační vzdělávací program, jehož cílem byla změna postojů a chování mladistvých, a to prostřednictvím zvýšené sociální, psychické a fyzické zátěže v neznámém a neobvyklém prostředí. Účastníci expedice byli nakonec vybíráni tak, že nebylo vůbec žádné omezení, kromě věku. Jedinou podmínkou nakonec bylo aktivní zapojení do projektu. U účastníků se již dlouho dopředu utvářel pocit spoluodpovědnosti a byla posilována jejich schopnost týmové práce.

Expedice se skládala z mladých lidí žijících ve velkoměstě, kteří tak byli v mnoha případech konfrontováni s novými zkušenostmi, pouští, horskou samotou, s primitivním způsobem života, nutností zajišťovat pro skupinu vše potřebné k přežití, s nutností řešit všechny konflikty okamžitě, s nutností mobilizovat psychické a fyzické síly na maximum, atd.

Jeden z vedoucích expedice, A. Kennedy, se domnívá, že úspěch se dostavil, protože program dospívajícím naplnil řadu potřeb, a tím změnil jejich postoj k životu. Pocity nudy, potřebu revoltovat a frustraci vystřídal konstruktivní vyladění a chování. Projekt uspokojil osm potřeb účastníků expedice: potřebu změny, nalezení smyslu života, potřebu vzájemného setkání, potřebu nových zkušeností, potřebu silných a neobvyklých zážitků, posílení sebedůvěry, oproštění se od civilizačních zábran a nalezení pozitivní perspektivy do budoucna.

Kennedy ve svém pojetí práce s mládeží vychází z Jungova pojetí kolektivního nevědomí a expedici považoval za příležitost, jak se přiblížit k přírodě a k základním archetypálním zkušenostem, které účastníci během cesty měly možnost zažít a integrovat se zkušenostmi dřívějšími. v tomto smyslu odpovídá náročná expedice

---

¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s., ISBN 80-7178-771-X, s. 224 a 225.

archetypální formě přechodu z role dítěte do role dospělého. Riziková mládež může díky programům v přírodě naplno zažít spojení s „kolektivním nevědomím lidstva“, o jehož léčebném účinku není pochyb.¹

5.2 Situace v České republice

V naší republice je vrcholným orgánem prevence *Republikový výbor pro prevenci kriminality* zřízený v roce 1993, v němž zasedají zástupci všech zainteresovaných ministerstev a zástupci Meziresortní protidrogové komise. Předsedá mu ministr vnitra. Republikový výbor disponuje státními prostředky na podporu komplexních preventivních programů.

Na Ministerstvu vnitra existuje zvláštní *odbor prevence kriminality*, který má za úkol poskytovat podporu i prostředky obecním zastupitelstvím a státním i nestátním organizacím, jež se prevencí zabývají.

Své úkoly v oblasti prevence mají a pro sebe si je formulují i jednotlivá ministerstva. Primární prevencí na školách se má podle *Programu sociální prevence a prevence kriminality* schváleného vládou především zabývat Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, kdy se zaměřuje především na školení učitelů, propracování systému pedagogicko-psychologického poradenství, zajišťuje péči o narušenou mládež, zejména ve výchovných ústavech, podporuje aktivity mládeže se zaměřením na volný čas a zaměřuje se na rozvoj sociálně-právní výchovy a forem vzdělávání. Úkolem Ministerstva práce a sociálních věcí je především zabývat se sekundární prevencí zaměřenou na ohrožené mladé lidi, jejich rodiny a na skupiny mládeže. Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví připravuje registr týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí.

Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky je poradním orgánem vlády a koordinuje všechny subjekty zapojené do realizace vládní protidrogové politiky, dbá na dodržování stávajících zásad protidrogové politiky, přiděluje finanční prostředky na protidrogovou politiku a dále je zodpovědná za mezinárodní spolupráci ČR v oblasti drog. Rovněž tak poradním orgánem vlády je *Rada vlády pro záležitosti romské komunity*, která koordinuje všechny otázky spojené s postavením Romů ve společnosti, vytváří koncepci v oblasti politiky státu týkající se romských komunit, navrhuje rozdělení finančních prostředků na doplňkové programy na podporu romské komunity, informuje romskou komunitu o programech, které jsou pro ně připravovány,

---

¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s., ISBN 80-7178-771-X, s. 225 – 227.

spolupracuje s jinými státními orgány při metodickém vedení romských poradců a asistentů při místně příslušných úřadech.

Na obvodních, resp. na okresních úřadech vznikala specializovaná *oddělení sociální prevence*, jež byla metodicky řízena oddělením sociální prevence Ministerstva práce a sociálních věcí. Toto ministerstvo zavádí funkci *sociálního asistenta* a školí její budoucí vykonavatele. Sociální asistent je specialista na terénní sociální práci s dětmi a mládeží ohroženými sociálním selháním. Po reformě veřejné správy přechází agenda sociální prevence především na *obce s rozšířenou působností*.

Ministerstvo vnitra, které má koordinovat preventivní programy, podporuje zřizování funkcí *místního koordinátora (manažera) preventivních aktivit* a organizuje zaškolování odborníků pro tuto funkci. Grantový program Ministerstva vnitra se v současnosti zaměřuje hlavně na prevenci situační. Ministerstvo spravedlnosti je odpovědné jednak za zacházení s obviněnými a odsouzenými mladistvými, jednak je zřizovatelem *Institutu kriminologie a sociální prevence*, který provádí kriminologický výzkum.

Na místní úrovni mohou vznikat z iniciativy starostů nebo obecních zastupitelstev *komise pro prevenci kriminality*, jejichž složení by mohli navrhnout místní koordinátoři prevence. (Předpokladem ovšem je, že místní orgány uvidí ve zřízení takové komise smysl.) v komisi by měli zasedat kromě pracovníků sociální správy zástupci dalších státních i nestátních subjektů zainteresovaných na snižování kriminality, resp. na efektivní práci s rizikovou mládeží. Na mnohých místech tyto komise fungují.

Obce by měly věnovat pozornost rizikové mládeži a programy zaměřit na zlepšení příležitostí pro využití volného času v oblastech s vysokým výskytem dětské kriminality a kriminality mládeže, na podporu individuální a sociální odpovědnosti mladých lidí a na podchycování konkrétních problémů, kterým mladí lidé čelí, např. zneužívání drog, záškoláctví, výtržnictví, majetkové delikty. Východiskem pro zpracování preventivního programu města je analýza bezpečnostní situace, která zahrnuje rozbor policejních kriminálních statistik, sociologické šetření vnímání pocitu bezpečnosti občanů, sociální a demografickou analýzu obce, zmapování aktivit orgánů státní správy, samosprávy, policie, nevládních organizací a dalších institucí působících v oblasti prevence kriminality.

Srovnání se stavem preventivních aktivit ve vyspělých zemích ukazuje, že soustavná prevence kriminality mládeže je u nás teprve v počátcích. Její rozvíjející se organizační zázemí zatím neumožňuje realizaci velkorysejších a dlouhodobých preventivních programů. Naší nevýhodou je také nepatrný počet občanských iniciativ, jež by se chtěly v preventivních aktivitách angažovat (viz. např. sousedské hlídky nebo sdružení dobrovolníků poskytujících individuální pomoc ohroženým lidem) i vysoká

neochota našich občanů takové skupiny vytvářet. Je to důsledek přetrvávajícího vlivu autoritářského komunistického režimu, který „občanské iniciativy“ bez zábran sám organizoval a zneužíval je k propagaci své „demokratičnosti“.¹

Projekt *ochraňování komunity (community policing)* začal v České republice zkušebně probíhat na základě kladných zahraničních zkušeností v letech 2003 až 2007 (srovnej kapitulu 5.1 projekty, které se osvědčily v zahraničí). Zkušební projekt probíhal pod patronací obecně prospěšné společnosti Otevřená společnost, která je nevládní neziskovou organizací, Ministerstva vnitra ČR, Policie ČR a samospráv obcí Tišnov a Zruč nad Sázavou. Do projektu byla zapojena Obvodní oddělení Policie České republiky v Tišnově a ve Zruči nad Sázavou. v únoru roku 2007 byl tento projekt uzavřen a vyhodnocen jako funkční. Tento projekt navázal na systém prevence kriminality v minulosti prosazovaný Policií ČR a Ministerstvem vnitra ČR. Na základě vyhodnocení tohoto projektu jako funkčního, začal být zaváděn do dalších služeben Policie ČR, jako např. v Kladně Kročehlavech, aj. a v současné době je zaštiťován Odborem prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR.

Lata je pražská nezisková organizace fungující již 15. rokem, která pomáhá ohroženým dětem a mladým lidem. Základem poskytované služby je projekt *Ve dvou se to lépe táhne*, který pomáhá mladým lidem zvládat jejich nepříznivou nebo ohrožující situaci a posiluje jejich samostatnost. K tomu využívá vrstevnickou podporu dobrovolníka a další navazující služby pro klienta a jeho rodinu. Klientem se může stát každý, komu je mezi 13 a 26 lety a žije v Praze nebo jejím blízkém okolí. Program je zaměřen na klienty mající potíže především v souvislosti se začleněním do společnosti – socializací, způsobem trávení volného času (záškoláctví, šikana, nerespektování autority dospělých, nezodpovědný přístup ke vzdělání, nízká motivace k jeho dokončení, experimentování s návykovými látkami, členství v rizikových skupinách s extrémistickým nebo rasistickým zaměřením, nedostatek vhodných volnočasových aktivit, nenavázanost na komunitu, vandalství ...).

Klient společně s dobrovolníkem (mladý člověk 18 – 30 let) vytváří dvojici podle principu One to one. Tento vztah se může stát v jeho životě pilířem, o který se lze opřít v obtížných životních situacích. Dvojice společně tráví čas v rozsahu cca 3 hod týdně, po dobu 6 měsíců. Věnuje se prosociálně orientovaným činnostem podle společné dohody, uvážení a potřeb klienta, jedná se např. o volnočasové aktivity, sport, pomoc při dokončení studia, při hledání práce, v osobních problémech apod. Klient může rovněž využít bezplatného doučování od lektorů. Klienti se pravidelně (min. jednou za tři měsíce) vídají se sociální pracovníci, se kterou plánují průběh služby a také hodnotí své zapojení a svou spokojenost, mají tak možnost službu ovlivňovat a stále zlepšovat.

---

¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s., ISBN 80-7178-771-X, s. 288 a násl.

Dobrovolníci jsou průběžně supervidováni a jsou pod odborným vedením sociálních pracovníků.¹

Do probačního programu *Šance ve STŘEDu*, pořádaného občanským sdružením Střed Třebíč, jsou přijímáni pachatelé méně závažné trestné činnosti (vandalismus, majetková trestná činnost - poškozování cizí věci, neoprávněné užívání cizí věci, krádež). Probační program zahrnuje výkon obecně prospěšných činností a prací, jehož cílem je, aby se mladiství do budoucna vyhnuli chování, které by bylo v rozporu se zákonem. Cílem programu je podporovat uvědomění si dosahu vlastní trestné činnosti, zvyšování odpovědnosti a samostatnosti, osvojení a rozvoj pracovních návyků a dovedností a posilování schopnosti sebeovládání. Probační program je zaměřen na mladistvé (15 - 18 let) pachatele trestné činnosti žijící v Třebíči a okolí. Program je realizován od roku 2006 a např. v roce 2008 bylo do programu zařazeno 11 klientů, z toho 3 program úspěšně absolvovali, 2 ukončili program předčasně a 6 v programu nadále pokračuje.²

V rámci spolupráce se střediskem Probační a mediační služby v Třebíči a Partners Czech, o. p. s., realizuje občanské sdružení STŘED probační program *Právo pro každý den*. Jde o interaktivní program o zákonech a lidských právech s aktivním zapojením všech účastníků. Rozvíjí nejen právní znalosti, ale zejména praktické dovednosti. Je založený na diskusi o problémech, na spolupráci metodiků a právníků Každý účastník je proškolen v základech efektivní komunikace a řešení konfliktu interaktivní formou, účastníci si v tematických blocích osvojují základy rodinného, pracovního, trestního a občanského práva tak, aby znali nejen svá práva, ale i respektovali práva ostatních a byli připraveni přijmout odpovědnost za své jednání a chování.

Cíle programu jsou pomoc mladým lidem, kteří se dostali do střetu se zákonem, získat potřebné sociální dovednosti a kompetence, aby se uměli vymanit z nepříznivých vlivů a sociálního vyloučení, pomoci jim pochopit souvislosti a dopady jejich jednání jak na jejich další uplatnění ve společnosti, osobní a profesní rozvoj, tak i na dění v obci, a tím přispět ke snížení rizika opakování jejich trestné činnosti a přispět k jejich opětovnému začlenění do společnosti, posílit konkrétní právní znalosti a dovednosti vztahující se k řešení situací v běžné životě, zvýšit odpovědnost za chování mladých lidí a ovlivnit jejich pozitivní postoje, zvýšit respekt k právům ostatních lidí, což jsou prvky prevence opakování trestné činnosti, zvýšit sociální kompetence mladých lidí, aby dokázali samostatně řešit náročné životní situace a zařadit tyto mladé lidi zpět do funkčních vazeb v jejich okolí i obci tak, aby byli schopni samostatně fungovat.

Začít znovu – resocializační program pro mladistvé pořádaný Spirála o. s. Ústí nad Labem, se zaměřuje na motivaci pachatele k převzetí odpovědnosti za trestný čin, vede ho k eliminaci následků jeho chování, posiluje jeho sociální dovednosti a schopnost zvládat zátěžové situace, zdůrazňuje jeho povinnost akceptovat společenské normy,

---

¹ <http://www.lata.cz/>, 4. 6. 2010.

² <http://www.stred.info/cze/>, 4. 6. 2010.

rozvíjí zdravé vzorce chování, snaží se o snížení napětí a agresivity, rozvíjí pozitivní mezilidské vztahy klienta a jeho schopnost smysluplně trávit volný čas. Poskytuje individuální i skupinovou psychoterapii, je určen klientům ve věku 15 - 26 let. v roce 2007 program absolvovalo 61 klientů (celkem 1124 hodin terapie). Klientům byla poskytnuta terapie rodinná, individuální, skupinová, věková struktura klientů je 15 – 20 let.¹

Program *Mentor* je nabízen Sdružením pro probaci a mediaci v justici, o. s., jako individuální práce vyškolené osoby "mentora" za účelem jeho práce s mladistvým, jenž se hlásí k romskému etniku, kterému byl uložen alternativní trest obecně prospěšných prací, nebo dohled v rámci podmíněného odsouzení (popřípadě podmíněného propuštění). Vyškolený mentor prostřednictvím individuálního osobního kontaktu motivuje klienta k převzetí odpovědnosti a k nalezení zdrojů k vyřešení vzniklé situace. Mentor posiluje pracovní návyky klienta, rozvíjí jeho sociální dovednosti a rovněž komunikační dovednosti pro řešení konfliktů, usiluje o zlepšení vztahů klienta s okolím. Mentor musí před svou prací s klientem absolvovat vzdělávací kurz v rozsahu 100 hodin a během své práce s klientem je pod pravidelnou supervizí.²

U Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o. s., v současné době probíhá v pilotní fázi projekt *Sanace dluhů*, ve kterém je testována možnost zavedení úspěšného švýcarského modelu sanace dluhů (Schuldensanierung) v českých podmínkách. Cílem projektu je nabídnout šanci nového startu předluženým klientům PMS ČR, motivovat klienty k hledání, udržení legálního zaměstnání, minimalizovat jejich znovuzadlužování, podpořit klienty ve stabilizaci vyrovnaného osobního rozpočtu a tím přispět k prevenci kriminality. Zároveň je snaha nabídnout věřitelům maximální možné uspokojení jejich pohledávky hledáním souladu mezi požadavky věřitelů a možnostmi dlužníků. Cílovou skupinou projektu jsou jak dlužníci, klienti PMS ČR, tak věřitelé, a to jak právnické, tak i fyzické osoby.

Hlavní aktivity spočívají v dluhovém poradenství, komunikaci s předluženými klienty PMS ČR, analýze jejich finanční a životní situace, zjišťování zájmu věřitelů na procesu mimosoudního řešení dluhů.³

---

¹ <http://www.spirala-ul.cz/>, 4. 6. 2010.

² <http://www.spj.cz/>, 5. 3. 2010.

³ <http://www.spj.cz/>, 5. 3. 2010.

6. Shrnutí, závěry a doporučení

Závěrem bych chtěl zdůraznit, že jsem se ve své práci pokusil rozpracovat pouze některé, dle mého názoru významné otázky kriminality mládeže.

Z analýzy dostupných údajů vyplývá, že od změny režimu v roce 1989 do konce roku 2006, byl celkový nápad trestné činnosti evidovaný Policií České republiky nejvyšší v roce 1999. v tomto roce se oproti roku 1989 zvýšil 3,5x a dosáhl celkové úrovně 426 626 trestných činů. Osoby do 18 let věku se na celkovém objasněném nápadu trestné (či jinak trestné) činnosti ve sledovaném období podílely v rozsahu 15 – 23,2 %, z toho osoby do 15 let věku v rozsahu 4,5 – 7,4 % u těchto dvou kategorií osob docházelo k pravidelnému nárůstu celkového počtu spáchaných deliktů až do roku 1996. Jednalo se o více jak 100% nárůst, avšak v tomto roce nastala kulminace a klesající trend pokračuje do dnešní doby. v roce 2003 byl dokonce poprvé počet deliktů spáchaných oběma kategoriemi osob (osoby do 15 let věku a zájmoví mladiství do 18 let věku) nižší než v roce 1989 a nadále klesá (s mírným navýšením v řádu desítek v letech 2006 až 2008). Ze statistických údajů lze částečně dovozovat, že počet spáchaných deliktů se od roku 2005 ustálil a odráží současný stav v naší společnosti, jak se tato věnuje výchově dětí a mladistvých, a to jak na úrovni rodiny, tak i školy a společnosti jako takové. Z analýzy dostupných údajů je zřejmé, že ve struktuře kriminality mladistvých jsou dlouhodobě se značnou převahou nejpočetněji zastoupeny majetkové delikty, a to především krádeže prosté a krádeže vloupáním s velkým odstupem následují násilné delikty, jako např. ublížení na zdraví a poté mravnostní a hospodářské delikty a nakonec přicházejí ojedinělé případy vraždy.

Toto výše popsané zhodnocení kriminality mládeže je však v příkrém rozporu s všeobecným povědomím široké veřejnosti, která v důsledku senzacechtivých médií, především bulvárních periodik a komerčních televizních a rozhlasových stanic, nabyla dojmu, že kriminalita mladistvých, potažmo dětská kriminalita nebezpečně narůstá, a to především v nejzávažnějších formách kriminality, které mají být páchany se vzrůstající brutalitou. Evidentně se však jedná o nadměrnou mediální pozornost věnovanou jednotlivým excesům. Připouštím však, že i tyto jednotlivé excesy – brutálně spáchané závažné násilné skutky, v případě, že jsou spáchany mladistvými osobami, spadají do kategorie kriminality mladistvých, které je třeba věnovat náležitou pozornost, neboť výchova a případně následná převýchova mohou zabránit následnému dalšímu páchání kriminality a především případnému růstu kriminality.

Tyto jednotlivé a z celkového kontextu vytržené excesy, které jsou masmédií předávány široké laické veřejnosti, ale i odborné veřejnosti, následně směřují v mnoha případech k neprofesním diskusím na téma snižování věkové hranice trestní

odpovědnosti. Tyto diskuse si však zřejmě neberou za cíl řešení daného problému, ale v některých případech jsou zneužívány k různým volebním agitacím a zviditelňování se, čemuž nasvědčuje i loňské snížení trestní odpovědnosti z 15 – ti let na 14 a ještě téhož roku, aniž by tato právní úprava – snížení – nabyla účinnosti, navrácení na původní stav, tedy opět na věk 15 let.

Dá se říci, že „nově“ přijatý zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, je moderní právní normou, která se snaží komplexně řešit danou problematiku. Je však třeba se naučit plně využívat všech možností, které tento zákon v boji s kriminalitou mladistvých a dětskou kriminalitou umožňuje. Vzhledem k relativně krátké působnosti tohoto zákona se zdá být předčasné hovořit o nějakých změnách. Podle mého názoru teprve začíná přicházet doba vhodná pro posuzování případných pozitiv a negativ tohoto zákona, doba vhodná k jeho hodnocení.

Za všeobecně známé a uznávané příčiny kriminality mladistvých a dětské kriminality můžeme označit nefunkční rodinu, nevhodné trávení volného času, ale nezanedbatelnou roli hraje i škola, zejména nezájem učitelů. Vzrůstající vliv mají i masmédiá, především televize, internet a nevhodné počítačové hry a automaty.

Nejúčinnějším bojem proti kriminalitě je prevence. Prevence, potažmo výchova, by měla být zaměřena především na děti již v co nejmladším věku, aby k dětské kriminalitě a následně kriminalitě mladistvých vůbec nedocházelo. Jedním z nejdůležitějších faktorů je zde výchova v rodině, která podle kriminologických výzkumů velmi často vede k delikventnímu selhání, pokud zde došlo k závažným deficitům. Kriminologické poznatky dále naznačují, že nedostatky rodinného prostředí a chyby, kterých se rodiče nebo jiné osoby pečující o dítě – mladistvého – dopustí, jsou o to závažnější, pokud k nim došlo v útlém věku dítěte nebo pokud jsou velmi intenzivní povahy. v takovém případě se často stává, že se již dítě začne orientovat na osoby, které mu v jistém smyslu slova kompenzují nevhodnou, chybějící nebo vyloženě závadnou rodinnou výchovu. Pokud i tyto mají problémy s dodržováním právních norem, je delikventní dráha logickým vyústěním selhání rodiny. Ve svých důsledcích to znamená, že selže-li rodinné prostředí a nedostane-li se náležitě kompenzující pozornosti dítěti, ale následně i mladistvému, ze strany jiných osob, popř. institucí, je zde vysoká pravděpodobnost, že bude v dospělém věku v lepším případě navštěvovat psychiatrické ambulance, v horším případě se stane delikventním a tím i pro společnost sociálně i ekonomicky náročnou přítěží.

Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že kriminalita mladistvých, potažmo i dětská kriminalita, přes její zdánlivou nízkou nebezpečnost, je velice palčivým problémem společnosti, který je potřeba včas a důsledně řešit jak v rodině, tak ve škole a dalších mimoškolních organizacích a institucích. Na předcházení tohoto druhu kriminality je třeba vždy nalézt dostatečné finanční prostředky, neboť v budoucnu naší společnosti uspoří nesporně větší náklady.

Resumé

Práce „Výchovná opatření ukládaná mladistvým delikventům ve světle zákona o soudnictví ve věcech mládeže“ reaguje na jeden z vážných problémů současné společnosti, který není možné do budoucna podcenit.

Cílem práce je zmapovat stav, strukturu a dynamiku kriminality mladistvých v souvislosti s poznatky z kriminologických výzkumů a statistikami postihujícími informace o této kriminalitě. Neméně důležitá část práce je věnována relativně novému zákonu o soudnictví ve věcech mládeže z roku 2003, jeho zrodu, výchovným opatřením ukládaným podle tohoto zákona a dále postupům při prevenci kriminality mládeže, které se osvědčily v zahraničí i situaci v ČR, včetně srovnání se stavem na Slovensku v souvislosti s tamním novým trestním zákonem z roku 2005.

Při zpracování práce byla použita metoda sekundární analýzy literárních pramenů, odborných článků a zákonů, jejich komparace a vyhodnocení.

Hlavní informační zdroje představovaly monografie zaměřené na problematiku sociálně patologických jevů, časopisecké články, webové stránky státních orgánů i nestátních organizací, jednotlivé zákony a statistické údaje Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti.

Anotace

Práce „Výchovná opatření ukládaná mladistvým delikventům ve světle zákona o soudnictví ve věcech mládeže“ vznikla analýzou, komparací a vyhodnocením dostupné literatury a statistických údajů jako reakce na jeden z vážných problémů současné společnosti a na možnosti jeho řešení.

Práce se zabývá poznatky z kriminologických výzkumů, stavem, strukturou a dynamikou kriminality mladistvých, relativně novým zákonem o soudnictví ve věcech mládeže z roku 2003, jeho zrodem a souvislostmi a dále i postupy při prevenci kriminality mladistvých, které se osvědčily v zahraničí a také současnou situací v ČR.

Klíčová slova

Kriminalita, kriminalita mladistvých, stav, struktura a dynamika kriminality mladistvých, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, výchovná opatření, dítě, mladistvý, statistiky, prevence.

Annotation

Thesis „Discipline precautions imposed on juvenile delinquents in the light of criminological findings“ was made using of analysis, comparison and evaluation of available literature and statistical data as a reaction to the one of most important problem of present society and the possibilities of its solutions.

Thesis follows knowledges from criminological researches, state, structure and dynamics of juvenile delinquency, relatively by a new juvenile justice law from 2003, its origination and coherencies and furthermore procedures at prevention of juvenile delinquency, which came right abroad as well as contemporary situation in the ČR.

Keywords

Criminality, juvenile delinquency, state, structure and dynamics of juvenile delinquency, juvenile justice law, discipline precautions, child, minor, statistic, prevention.

Seznam použité literatury

1. HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005, 502 s., ISBN 80-7179-912-2.
2. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. (I. díl., II. díl.)*, 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 1453 s., ISBN 80-7179-405-8.
3. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 – 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1303 s., ISBN 978-80-7400-199-3.
4. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s., ISBN 978-80-7179-375-5.
5. Zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží.
6. Zákon Národní rady SR č. 300/2005 Z.z., trestní zákon.
7. KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 834 s., ISBN 978-80-7400-042-3.
8. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, 568 s., ISBN 80-7179-813-4.
9. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003, 344 s., ISBN 80-7178-771-X.
10. MAZÁNKOVÁ, L., NEVORÁNEK, J., ŘEHOŘ, A. *Sociologie rodiny II. Vybrané kapitoly*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, 34 s.
11. MAZÁNKOVÁ, L., VAVREČKOVÁ, M. *Sylabus k předmětům Teorie výchovy Typologie výchovných potíží Základy didaktiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2003, 55 s.
12. MÜHLPACHR, P., *Kapitoly ze sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2003, 84 s.
13. MYŠKA, J., *Dětská kriminalita a její řešení ve světle kriminologických poznatků, Bakalářská práce*. Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií, 2007, 58 s., (nepublikováno).
14. NEVORÁNEK, J., ŘEHOŘ, A. *Kapitoly ze sociologie rodiny*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, 38 s.
15. NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M. a kol. *Trestní právo hmotné. I. Obecná část*. 5. vydání, Praha: ASPI, 2007, 552 s., ISBN 978-80-7357-261-7.
16. NUTTALL, Ch. *Snižování kriminality: zhodnocení výzkumných poznatků o způsobech nakládání s kriminálním chováním*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, 175 s., ISBN 80-7338-043-9.
17. ŘEHOŘ, A. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008, 47 s.
18. VEČERKA, K. a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 129 s., ISBN 978-80-7338-079.
19. VEČERKA, K. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, 139 s., ISBN 80-7338-033-1.
20. *Vybrané problémy sociální patologie. Sborník příspěvků ze semináře sekce sociální patologie MČSS*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2005, 255 s., ISBN 80-903541-1-4.
21. SOTOLÁŘ, A. *Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. Trestněprávní revue, 2006, č. 7.

22. VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., *Čin jinak trestný a možné reakce na něj v systému soudnictví ve věcech mládeže*. Trestněprávní revue, 2004, č. 7.
23. VÁLKOVÁ, H., *Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého versus právo na informace, svoboda projevu a zásada veřejnosti*. Trestněprávní revue, 2006, č. 4.
24. VÁLKOVÁ, H., *15-14-15=dolní věková hranice trestní odpovědnosti v České republice v roce 2009*. Právní rozhledy, 2009, č. 15.
25. <http://jaspi.justice.gov.sk/>
26. <http://www.lata.cz/>
27. <http://www.mvcr.cz/>
28. <http://www.ok.cz/iksp/>
29. <http://www.portal.justice.cz/>
30. <http://www.spirala-ul.cz/>
31. <http://www.spj.cz/>
32. <http://www.stred.info/cze/>

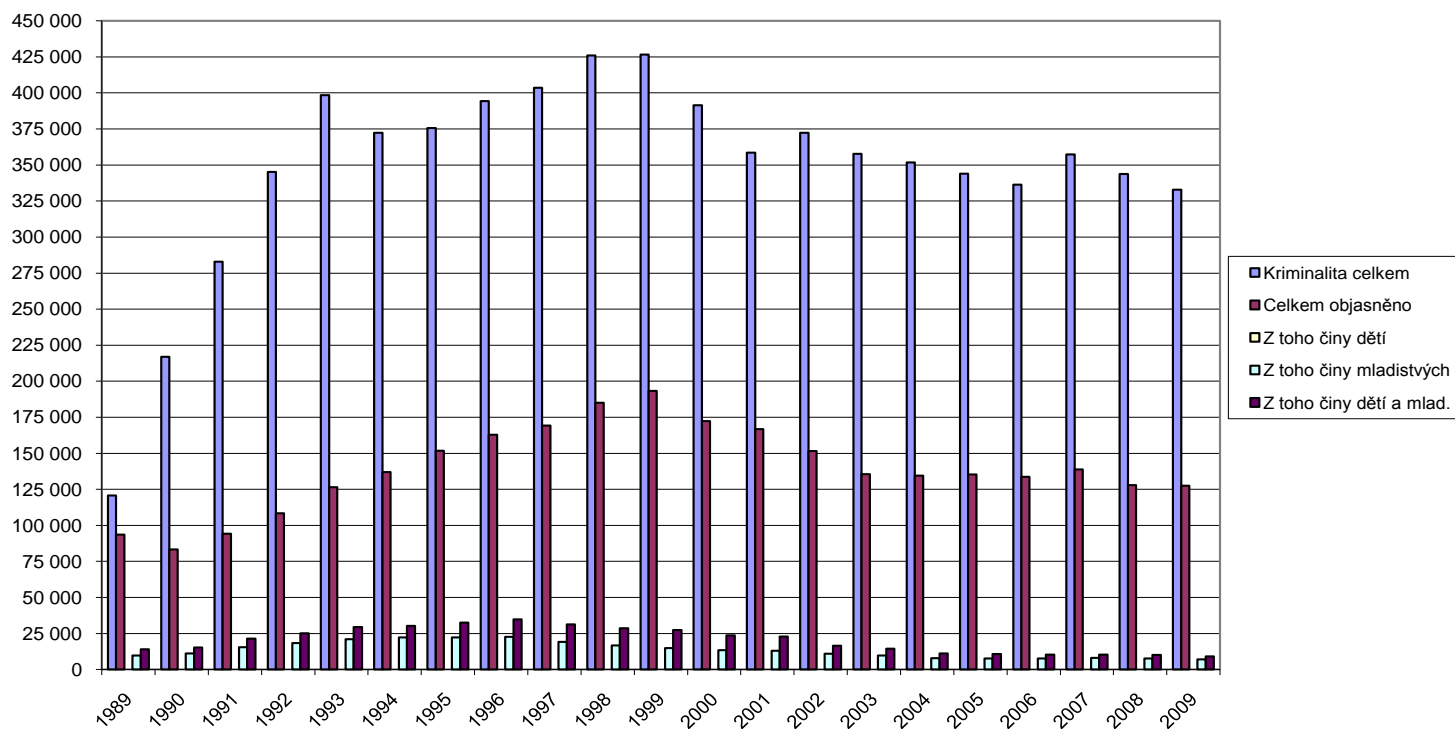
Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSSR	Československá socialistická republika
IKSP	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
LZPS	usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV a SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky č. 2/1993 Sb.
max.	maximálně
mlad.	mladistvý
MS	Ministerstvo spravedlnosti
MV	Ministerstvo vnitra
nezl.	nezletilý
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OPD	odbor péče o dítě
OSPOD	orgán sociálně právní ochrany dětí
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OSZ	Okresní (Obvodní) státní zastupitelství
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
PČR	Policie České republiky
PMS	Probační a mediační služba
PMS ČR	Probační a mediační služba ČR
popř.	popřípadě
resp.	respektive
srov.	srovnej
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
tzv.	tak zvaně
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině
ZSM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Seznam příloh

1. Graf č. 1 Vývoj kriminality dětí a mladistvých v letech 1989 – 2009 v kontextu s celkovou kriminalitou a celkovou objasněností (absolutní čísla)
2. Graf č. 1a Vývoj kriminality dětí a mladistvých v letech 1989 – 2009 v porovnání s celkovou objasněností (absolutní čísla)
3. Graf č. 1b Detailní pohled na vývoj kriminality dětí a mladistvých v letech 1989 – 2009 (absolutní čísla)
4. Graf č. 2 Počty vybraných trestných činů spáchaných mladistvými v letech 1993 – 2009 (absolutní čísla)
5. Graf č. 3 Počty provinění mladistvých v letech 1989 – 2008 (absolutní čísla)
6. Graf č. 3a Počty provinění mladistvých v letech 1994 – 2008 (absolutní čísla)
7. Graf č. 4 Trestná činnost mladistvých z vybraného vzorku spisů podle jednotlivých ustanovení trestního zákona (v %) [vyšší než 1%]
8. Graf č. 4a Trestná činnost mladistvých z vybraného vzorku spisů podle jednotlivých ustanovení trestního zákona (v %) [menší než 1%]
9. Graf č. 5 Celková způsobená škoda ze všech 886 analyzovaných skutků (v %)
10. Graf č. 6 Nejčastější provinění, pro která bylo vedeno vyšetřování (v %)
11. Graf č. 7 Výchovní opatření vykonávaná PMS v přípravném a vykonávacím řízení (v %)
12. Graf č. 8 Poměr Výchovných opatření vykonávaných PMS a ostatní agendy PMS
13. Zákon Národní rady SR č. 300/2005 Z. z., trestní zákon (vybraná část týkající se mladistvých)

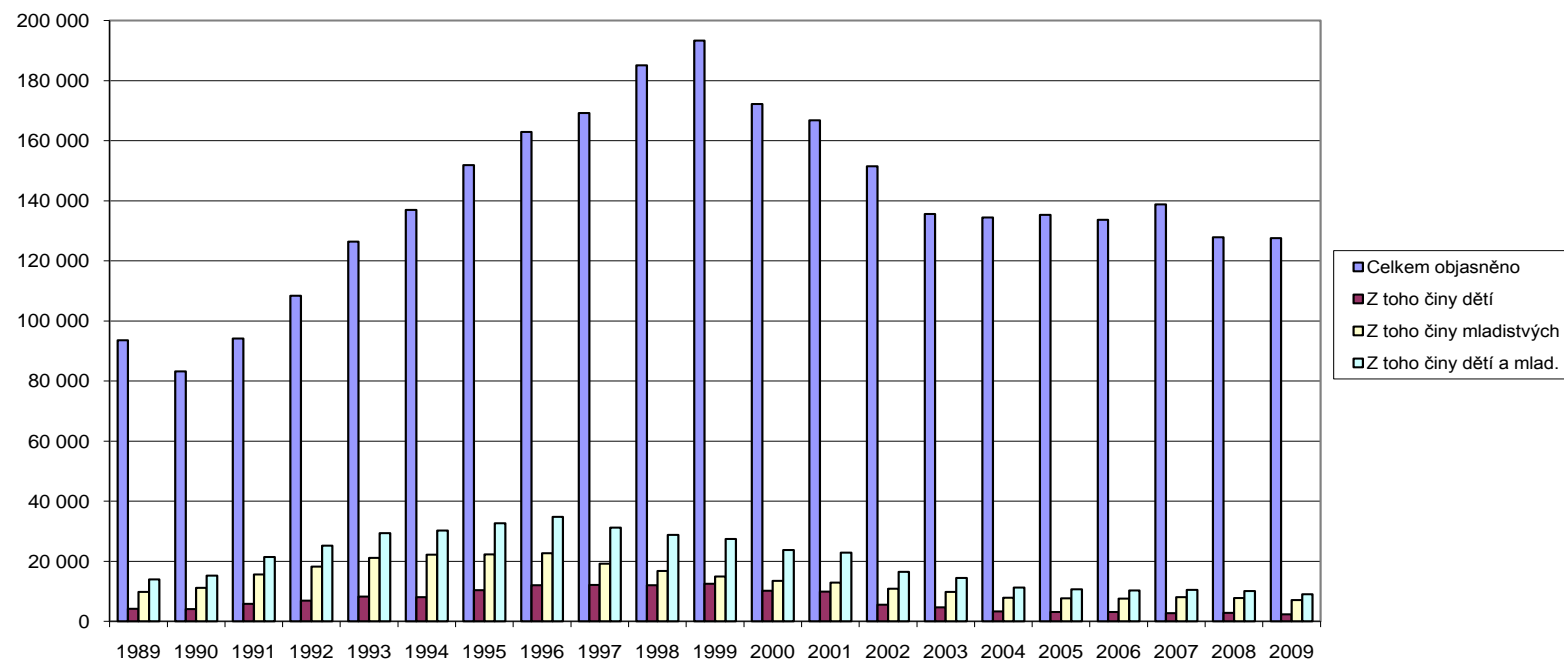
Graf č. 1 – Vývoj kriminality dětí a mladistvých v letech 1989 – 2009 v kontextu s celkovou kriminalitou a celkovou objasněností (absolutní čísla)

Zdroj: <http://www.mvcr.cz/statistiky/>, 5. 2. 2007 a 12. 2 2010.

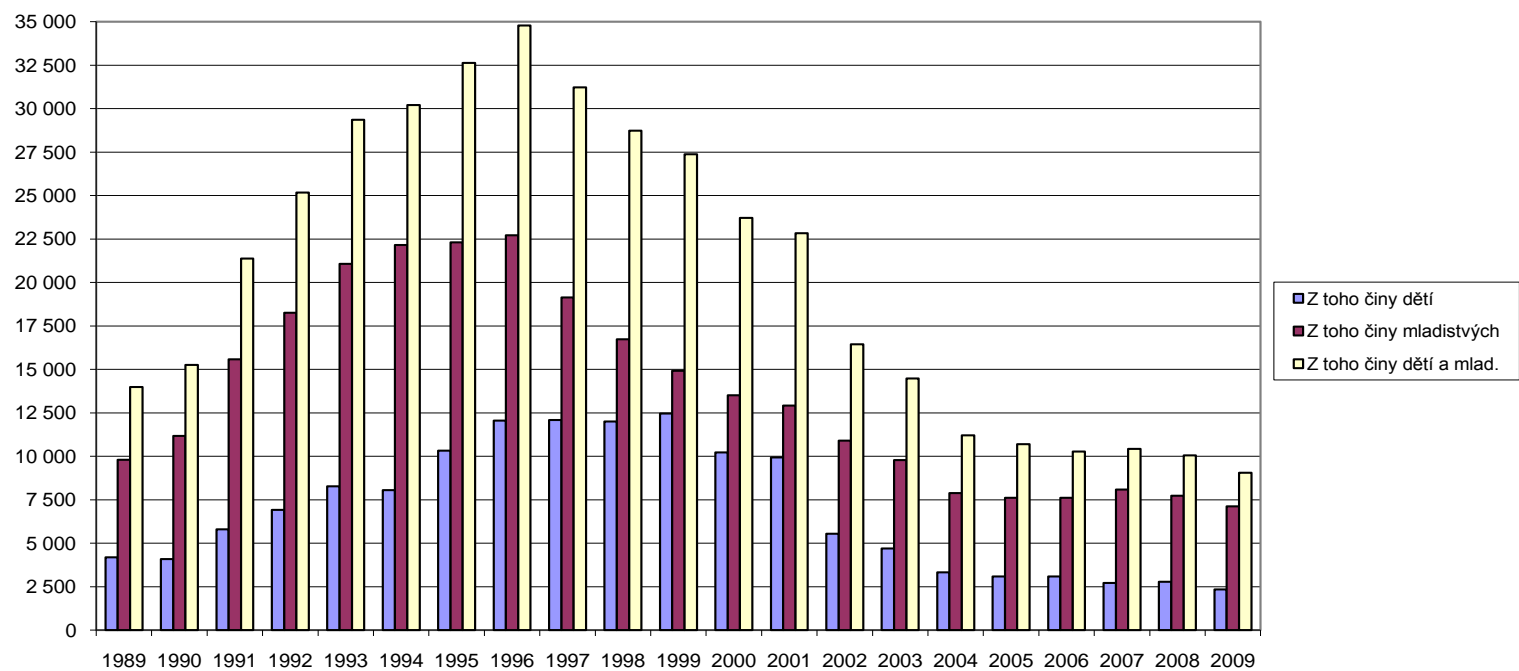

Graf č. 1a – Vývoj kriminality dětí a mladistvých v letech 1989 – 2009 v porovnání s celkovou objasněností (absolutní čísla)

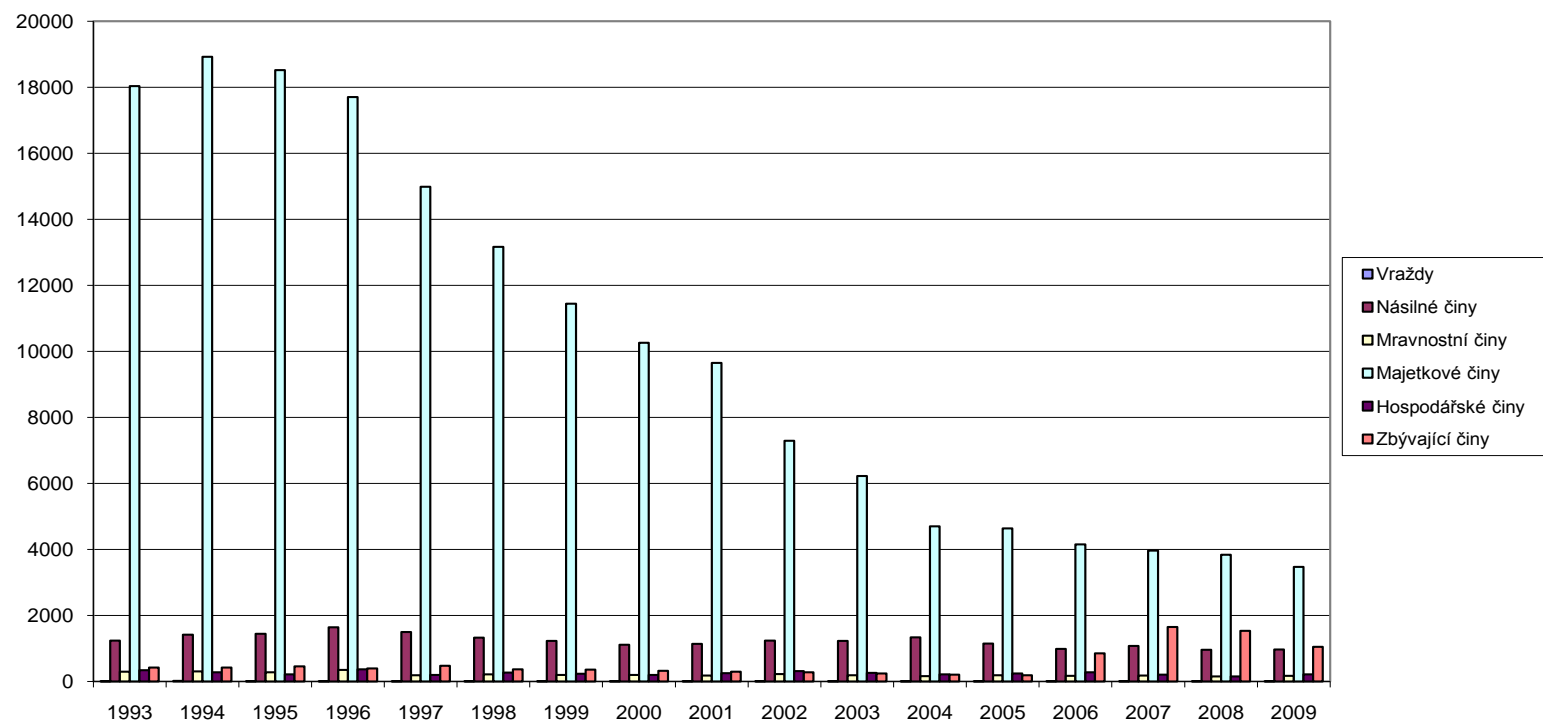
Zdroj: <http://www.mvcr.cz/statistiky/>, 5. 2. 2007 a 12. 2 2010.

Graf č. 1b – Detailní pohled na vývoj kriminality dětí a mladistvých v letech 1989 – 2009 (absolutní čísla)

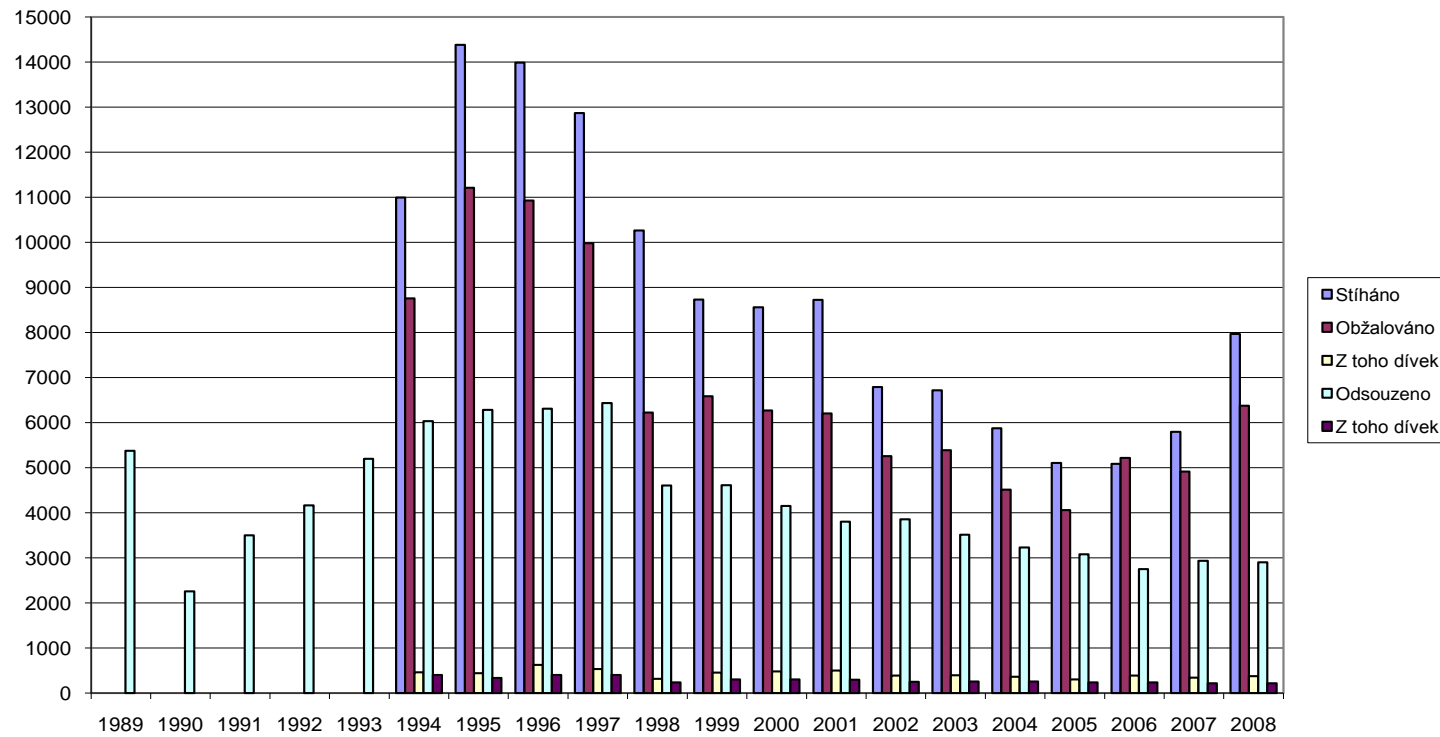
Zdroj: <http://www.mvcr.cz/statistiky/>, 5. 2. 2007 a 12. 2 2010.

Graf č. 2 – Počty vybraných trestných činů spáchaných mladistvými v letech 1993 – 2009 (absolutní čísla)

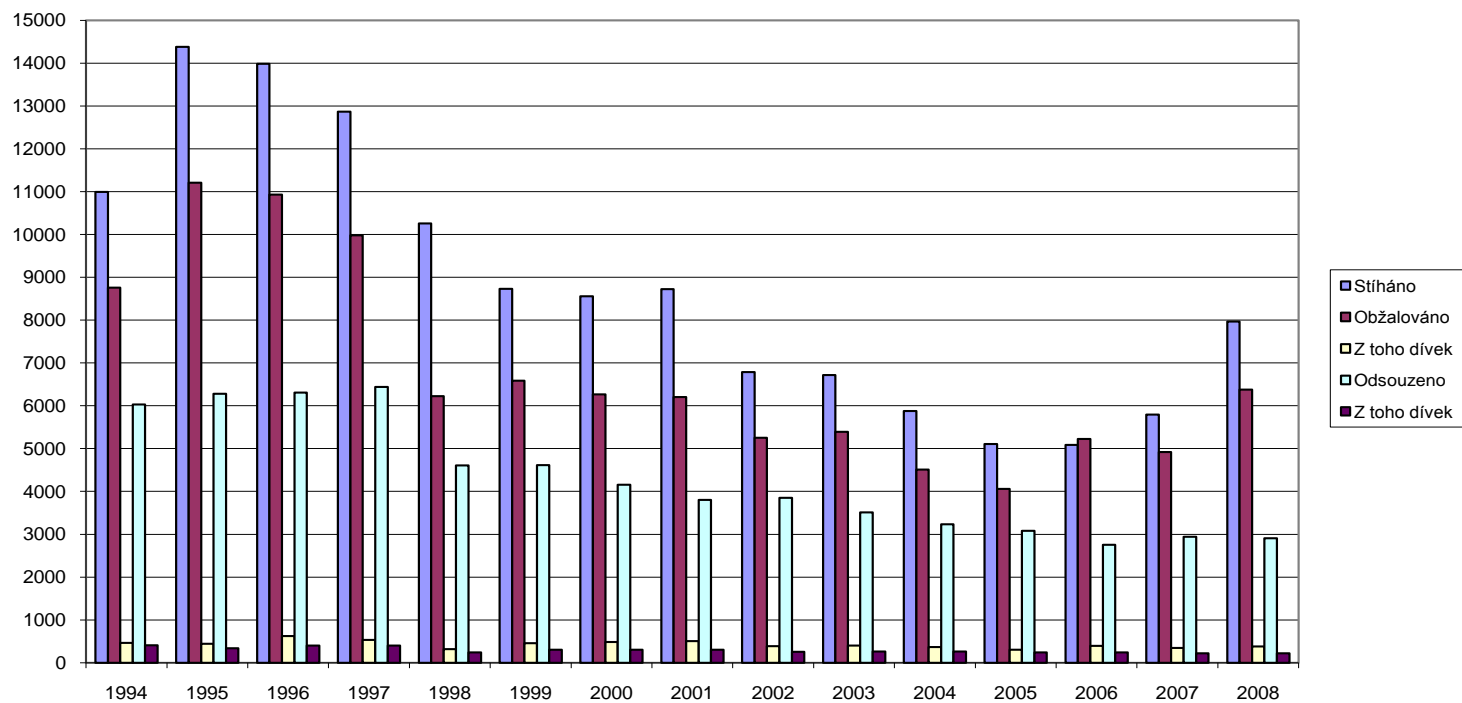
Zdroj: <http://www.mvcr.cz/statistiky/>, 6. 2. 2007 a 12. 2. 2010.

Graf č. 3 – Počty provinění mladistvých v letech 1989 – 2008 (absolutní čísla)

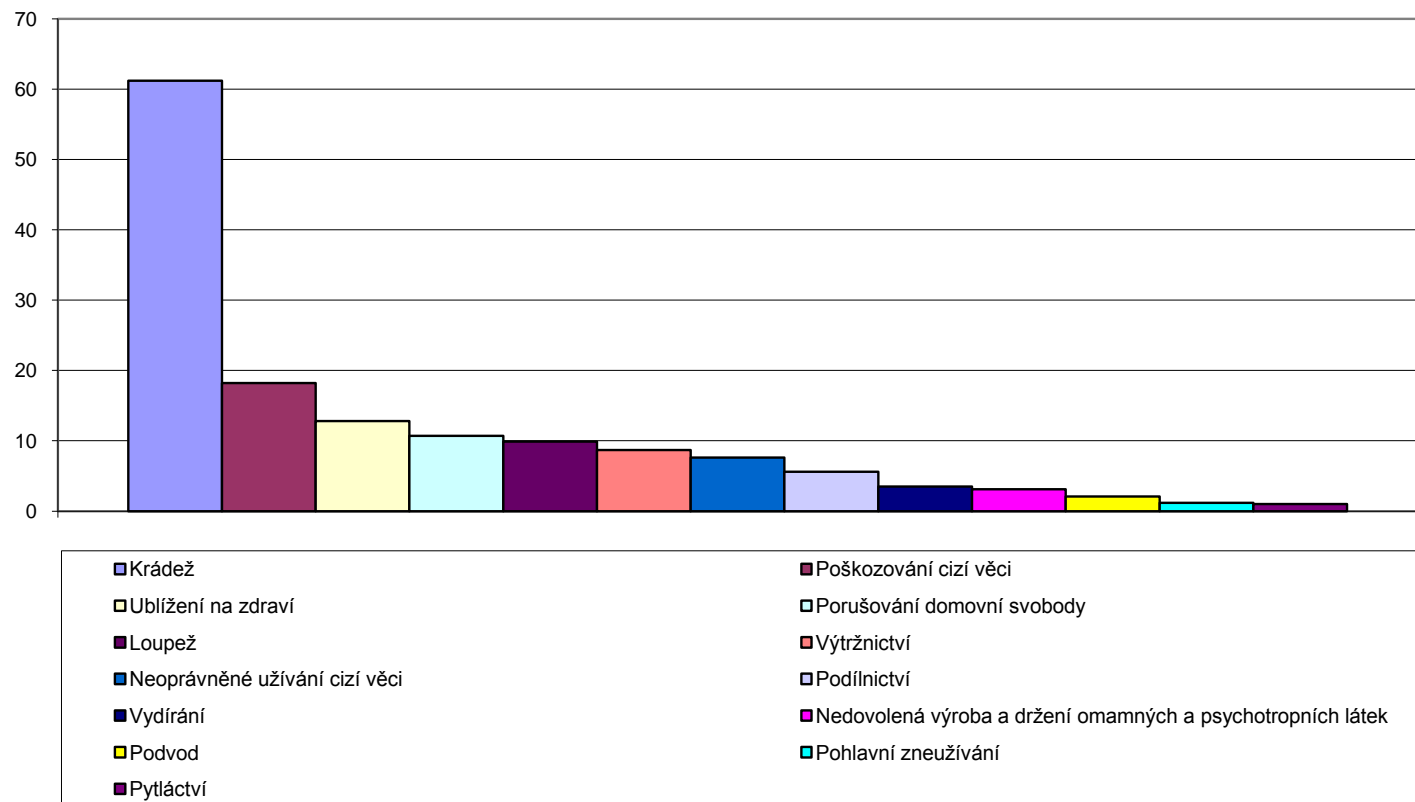
Zdroj: <http://portal.justice.cz/>, 8. 2. 2007 a 14. 2. 2010.

Graf č. 3a – Počty provinění mladistvých v letech 1994 – 2008 (absolutní čísla)

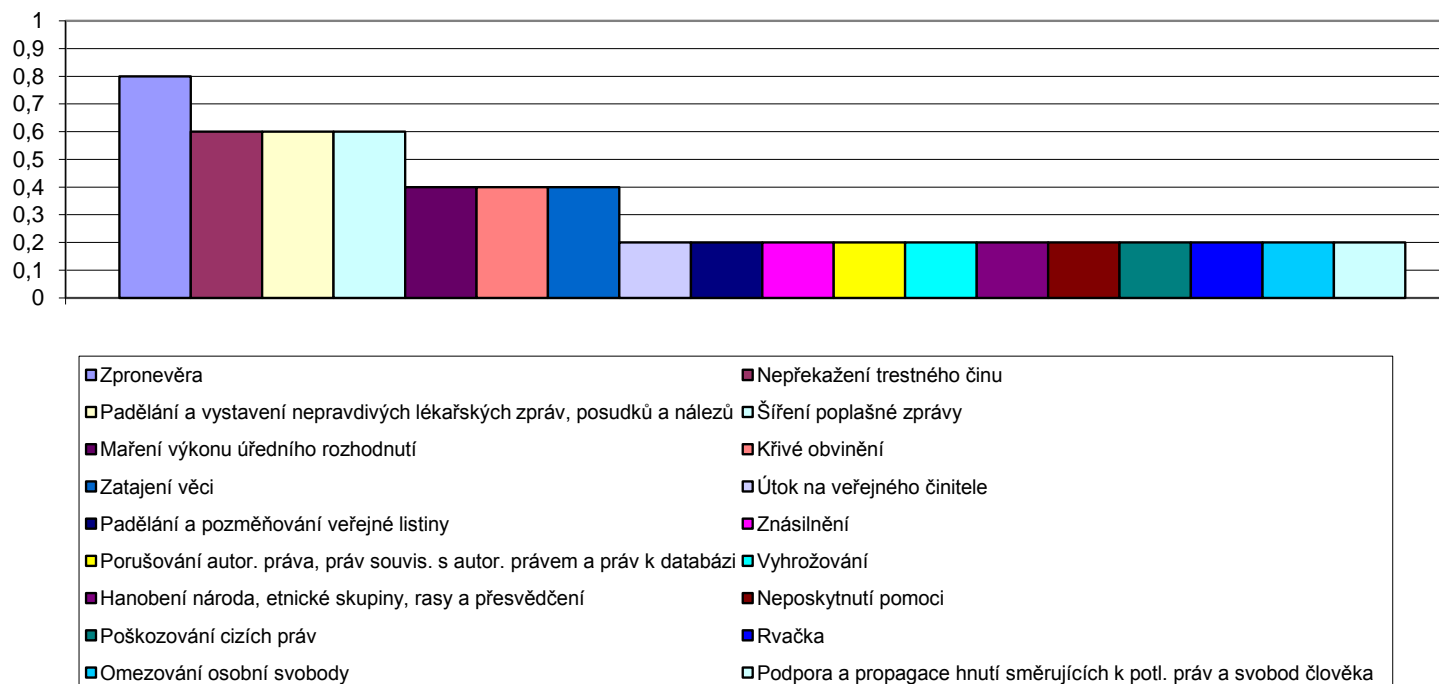
Zdroj: <http://portal.justice.cz/>, 8. 2. 2007 a 14. 2. 2010.

Graf č. 4 – Trestná činnost mladistvých z vybraného vzorku spisů podle jednotlivých ustanovení trestního zákona (v %) [vyšší než 1%]

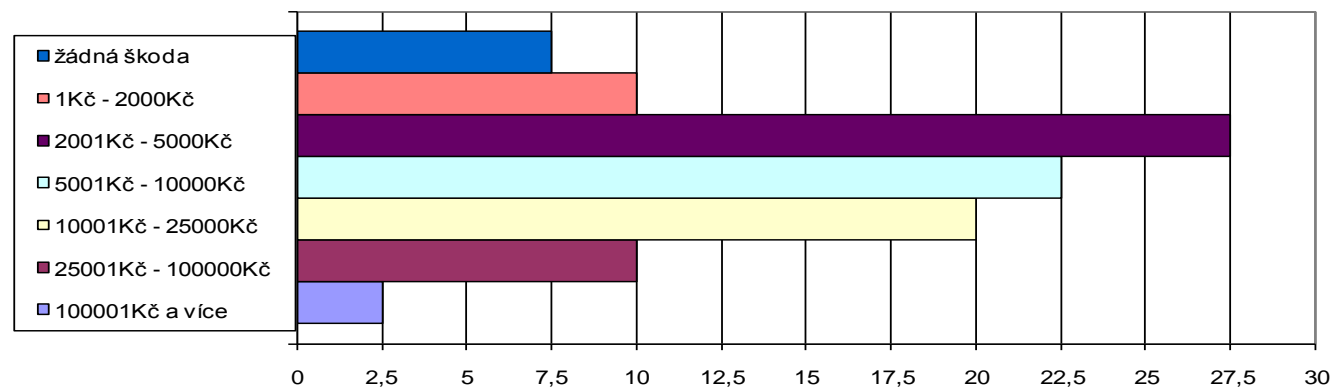
Zdroj: VEČERKA, K. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, 139 s., ISBN 80-7338-033-1, str. 41.

Graf č. 4a – Trestná činnost mladistvých z vybraného vzorku spisů podle jednotlivých ustanovení trestního zákona (v %) [menší než 1%]

Zdroj: VEČERKA, K. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, 139 s., ISBN 80-7338-033-1, str. 41.*

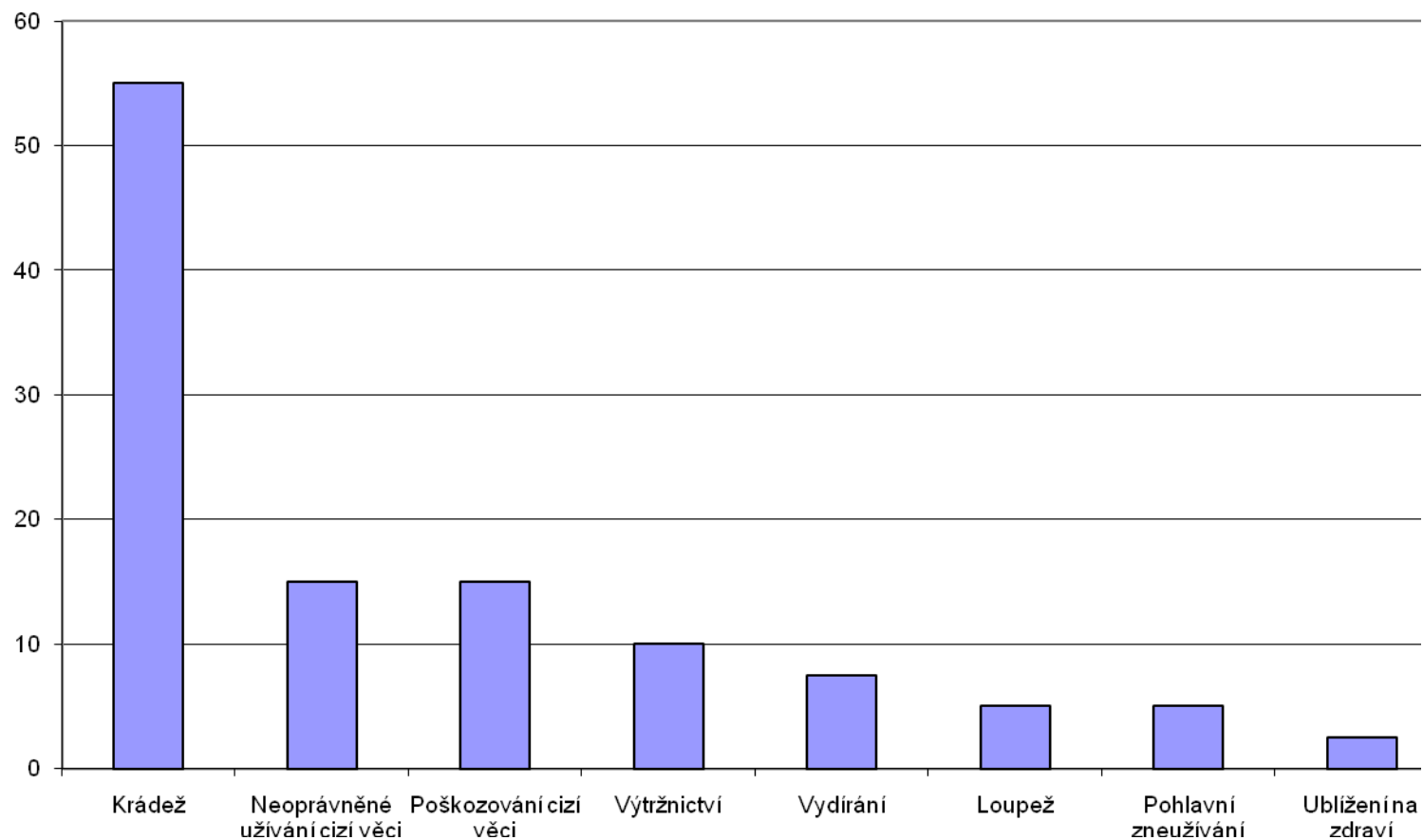
Graf č. 5 – Celková způsobená škoda ze všech 886 analyzovaných skutků (v %)

Zdroj: VEČERKA, K. a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, 139 s., ISBN 80-7338-033-1, str. 46.*

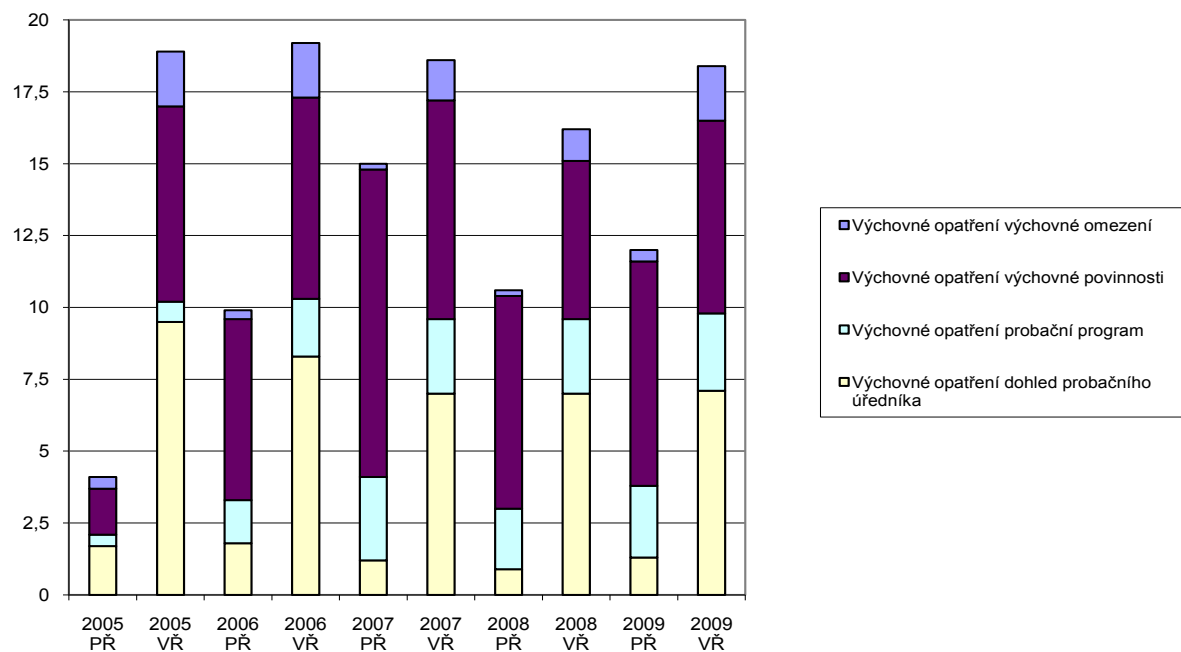

Graf č. 6 – Nejčastější provinění, pro která bylo vedeno vyšetřování (v %)

Zdroj: VEČERKA, K. a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 129 s., ISBN 978-80-7338-079-3, str. 27.

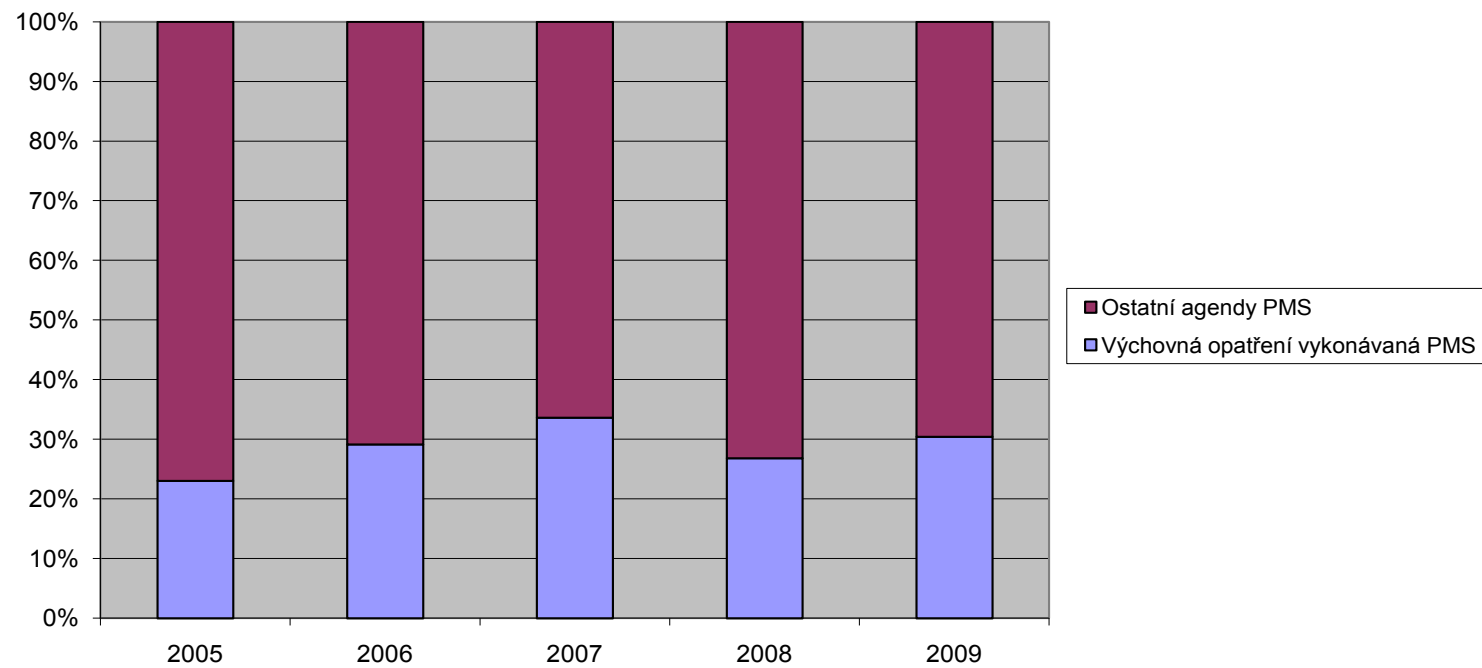
Graf č. 7 – Výchovná opatření vykonávaná PMS v přípravném a vykonávacím řízení (v %)

PŘ – přípravné řízení
 VŘ – vykonávací řízení

Zdroj: <https://www.pmscr.cz/ke-stazeni/> (7. 3. 2010).

Graf č. 8 – Poměr Výchovných opatření vykonávaných PMS a ostatní agendy PMS

Zdroj: <https://www.pmscr.cz/ke-stazeni/> (7. 3. 2010).

**Příloha č. 13 – Zákon Národni rady SR č. 300/2005 Z. z., trestní zákon
(vybraná ustanovení týkající se mladistvých)**

**ŠTVRTÁ HLAVA
OSOBITNÉ USTANOVENIA
O STÍHANÍ MLADISTVÝCH**

Prvý diel

Trestná zodpovednosť

§ 94

Všeobecné ustanovenie

(1) Osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila štrnásť rok a neprekročila osemnásť rok svojho veku, sa považuje za mladistvú.

(2) Ak táto hlava neobsahuje osobitné ustanovenia, použijú sa na mladistvého ostatné ustanovenia tohto zákona.

§ 95

Trestná zodpovednosť

(1) Mladistvý mladší ako pätnásť rokov, ktorý v čase spáchania činu nedosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti, aby mohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný.

(2) Prečin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, nie je trestným činom, ak ho spáchal mladistvý a ak je jeho závažnosť malá.

**Druhý diel
Zánik trestnosti**

§ 96

Premlčanie trestného stíhania

(1) Trestnosť činu zaniká uplynutím premlčacej doby, ktorá je

- a) desať rokov, ak ide o trestný čin, za ktorý tento zákon ustanovuje trest odňatia slobody na doživotie,
- b) päť rokov, ak je horná hranica sadzby trestu odňatia slobody najmenej desať rokov,
- c) tri roky pri ostatných trestných činoch.

(2) Uplynutím premlčacej doby nezaniká trestnosť tých trestných činov, kde to ustanovuje tento zákon.

Tretí diel

Ukladanie sankcií a výchovných opatrení mladistvému

§ 97

Účel sankcií a výchovných opatrení

(1) Účelom trestu u mladistvého je predovšetkým vychovať ho na riadneho občana, pričom trest má zároveň pôsobiť na predchádzanie protiprávnych činov a primerane chrániť aj spoločnosť; uložený trest má súčasne viesť k obnoveniu narušených sociálnych vzťahov a k začleneniu mladistvého do rodinného a sociálneho prostredia.

(2) Účelom ochranného opatrenia a výchovného opatrenia u mladistvého je kladne ovplyvniť duševný, mravný a sociálny vývoj mladistvého so zreteľom na dosiahnutý stupeň jeho rozumového a mravného vývoja, na jeho osobné vlastnosti, rodinnú výchovu a prostredie, z ktorého pochádza, a tým mladistvého zároveň chrániť pred škodlivými vplyvmi a spoločnosť pred páchaním trestnej činnosti.

(3) Pri ukladaní trestu, ochranného opatrenia alebo výchovného opatrenia treba prihliadať na osobnosť mladistvého, jeho vek, rozumovú a mravnú vyspelosť, zdravotný stav, na jeho osobné, rodinné a sociálne pomery, pričom musia byť primerané povahe a závažnosti spáchaného činu a majú viesť k začleneniu mladistvého do rodinného a sociálneho prostredia tak, aby predchádzali protiprávnym činom.

Upustenie od potrestania

§ 98

Súd môže upustiť od potrestania mladistvého, ktorý spáchal prečin, jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave, ak

- a) vzhľadom na povahu spáchaného činu a na doterajší život mladistvého možno dôvodne očakávať, že už prejednanie vecí pred súdom postačí na jeho nápravu, alebo
- b) súd prijme záruku za nápravu mladistvého a má za to, že vzhľadom na výchovný vplyv toho, kto záruku ponúkol, povahu spáchaného činu a osobu mladistvého sa uloženie trestu nejaví nevyhnutné.

§ 99

Súd môže upustiť od potrestania mladistvého za prečin aj vtedy, ak

- a) mladistvý spáchal čin v stave, ktorý bol vyvolaný duševnou poruchou, a súd má za to, že ochranné liečenie, ktoré zároveň ukladá, zaistí nápravu mladistvého lepšie ako trest, alebo
- b) sa voči mladistvému vykonáva ochranné opatrenie alebo výchovné opatrenia a na dosiahnutie účelu zákona nie je potrebné uloženie trestu.

§ 100

Ak súd upustil od potrestania, hľadá sa na mladistvého, ako keby nebol odsúdený.

§ 101

Podmienečné upustenie od potrestania

(1) Za podmienok uvedených v § 98 môže súd podmiennečne upustiť od potrestania mladistvého, ak považuje za potrebné počas určenej doby sledovať správanie mladistvého.

(2) Pri podmiennečnom upustení od potrestania súd určí skúšobnú dobu až na jeden rok. Zároveň môže mladistvému uložiť primerané obmedzenia a povinnosti uvedené v § 51 ods. 3 a 4, smerujúce k tomu, aby viedol riadny život; spravidla mu uloží, aby podľa svojich síl nahradil škodu, ktorú spôsobil.

(3) Súd môže vzhľadom na okolnosti prípadu a osobu mladistvého ponechať podmiennečné upustenie od potrestania v platnosti napriek tomu, že mladistvý dal príčinu na uloženie trestu, a

- a) ustanoviť nad mladistvým probačný dohľad, ak už nebol uložený,
- b) primerane predĺžiť skúšobnú dobu, nie však viac ako o jeden rok, alebo
- c) ustanoviť výchovné opatrenia smerujúce k tomu, aby viedol riadny život.

(4) Ak mladistvý, u ktorého bolo podmiennečne upustené od potrestania, viedol v skúšobnej dobe riadny život a vyhovel uloženým podmienkam, vysloví súd, že sa osvedčil; inak rozhodne, a to prípadne už v priebehu skúšobnej doby, o uložení trestu.

(5) Ak súd do roka od uplynutia skúšobnej doby neurobil rozhodnutie podľa odseku 4 bez toho, že by na tom mal mladistvý vinu, má sa za to, že sa osvedčil.

(6) Ak sa vyslovilo, že sa mladistvý, u ktorého bolo podmiennečne upustené od potrestania trestu, osvedčil, alebo ak sa má za to, že sa osvedčil, hľadá sa na neho, ako keby nebol odsúdený.

Štvrtý diel Ochranná výchova

§ 102 Dôvody uloženia ochrannej výchovy

(1) Ak súd odsudzuje mladistvého, môže mu uložiť ochrannú výchovu, ak

- a) o výchovu mladistvého nie je náležite postarané a tento nedostatok nemožno odstrániť v rodine, v ktorej žije,
- b) doterajšia výchova mladistvého bola zanedbaná, alebo
- c) prostredie, v ktorom mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho riadnej výchovy.

(2) Ochrannú výchovu nemožno uložiť, ak ide o vojaka.

§ 103 Výkon ochrannej výchovy

(1) Ochranná výchova sa vykonáva v osobitných výchovných zariadeniach (ďalej len "ochranná ústavná výchova") alebo sa môže vykonať aj v profesionálnej náhradnej rodine (ďalej "ochranná rodinná výchova"); ak to však vyžaduje zdravotný stav mladistvého, vykonáva sa prednostne v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti.

(2) Ochranná výchova potrvá, kým to vyžaduje jej účel, najdlhšie však do dovŕšenia osemnásteho roku veku mladistvého; ak to vyžaduje záujem mladistvého, môže ju súd predĺžiť do dovŕšenia jeho devätnásteho roku.

(3) Ak nemožno ochrannú výchovu vykonať ihneď, nariadi súd na dobu do jej začiatku dohľad probačného a mediačného úradníka.

(4) Od výkonu ochrannej výchovy súd upustí, ak zaniknú pred jej začatím okolnosti, pre ktoré bola uložená.

(5) Ak prevýchova mladistvého pokročila do tej miery, že možno očakávať, že aj bez obmedzení, ktorým je podrobený vo výchovnom zariadení alebo v určenej rodine, bude sa riadne správať, avšak dosiaľ nepominuli všetky okolnosti, pre ktoré bola ochranná výchova uložená, môže súd podmienične upustiť od ochrannej výchovy alebo mladistvého podmienične umiestniť mimo výchovného zariadenia alebo náhradnej rodiny. Pritom môže mladistvému uložiť dohľad probačného a mediačného úradníka alebo iné výchovné opatrenie.

(6) Ak mladistvý nesplní očakávanie, že bez obmedzení, ktorým je podrobený v rámci určenej ochrannej výchovy, bude sa riadne správať, súd podmienične upustenie od ochrannej výchovy alebo podmienične umiestnenie mimo výchovného zariadenia alebo určenej rodiny zruší a rozhodne, že sa vo výkone ochrannej výchovy pokračuje.

Zmena spôsobu výkonu ochrannej výchovy

§ 104

(1) Ochranná ústavná výchova môže byť kedykoľvek zmenená na ochrannú rodinnú výchovu a naopak.

(2) Ak je to potrebné vzhľadom na účel ochrannej výchovy, môže byť zmenená aj fyzická osoba, ktorej bol mladistvý zverený do ochrannej rodinnej výchovy.

§ 105

Ak spáchala osoba, ktorá dovŕšila dvanásť rok svojho veku a je mladšia ako štrnásť rokov, niektorý čin, za ktorý tento zákon dovoľuje uložiť trest odňatia slobody na doživotie, súd jej uloží v občianskoprávnom konaní ochrannú výchovu aj na návrh prokurátora; súd tak môže urobiť aj vtedy, keď je to potrebné na zabezpečenie riadnej výchovy osoby mladšej ako štrnásť rokov, ktorá spáchala čin, ktorý by inak bol trestným činom alebo osoby mladšej ako pätnásť rokov, ktorá spáchala trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201.

Piaty diel Výchovné opatrenia

§ 106

Druhy výchovných opatrení a ich ukladanie

(1) Pri podmieničnom upustení od potrestania alebo v prípravnom konaní môžu byť na dosiahnutie účelu zákona uložené mladistvému výchovné opatrenia.

(2) Výchovné opatrenia sú:

- a) výchovné povinnosti a obmedzenia,
- b) napomenutie s výstrahou.

(3) Výchovné opatrenia môže ukladať súd a v prípravnom konaní so súhlasom osoby, proti ktorej sa konanie vedie, aj prokurátor. Mladistvý môže kedykoľvek v priebehu trestného stíhania až do skončenia prípravného konania svoj súhlas odvolať písomným vyhlásením adresovaným prokurátorovi; výkon výchovného opatrenia sa tým končí.

(4) v prípade, ak sa preukáže, že úplné alebo včasné plnenie výchovného opatrenia je pre mladistvého nemožné alebo ho z iných vážnych dôvodov nemôže splniť alebo zavinene neplní, súd a v prípravnom konaní prokurátor uložené výchovné opatrenie zruší alebo zmení.

§ 107

Výchovné povinnosti a obmedzenia

(1) Súd a v prípravnom konaní prokurátor môže mladistvému uložiť výchovné povinnosti a obmedzenia, najmä aby

- a) sa podrobil probačnému dohľadu vykonávanému probačným a mediačným úradníkom,
- b) býval s rodičom alebo s iným dospelým, ktorý je zodpovedný za jeho výchovu,
- c) sa usiloval o vyrovnanie s poškodeným,
- d) nahradil podľa svojich síl škodu spôsobenú trestným činom alebo inak prispel k odstráneniu následku trestného činu,
- e) vykonal bezplatne vo voľnom čase spoločensky prospešnú činnosť,
- f) sa podrobil liečeniu škodlivej závislosti,
- g) sa podrobil vo svojom voľnom čase programu sociálneho výcviku, psychologickému poradenstvu, psychoterapeutickému, vzdelávaciemu, doškološovaciemu, rekvalifikačnému alebo inému vhodnému programu na rozvíjanie jeho sociálnych zručností a osobnosti mladistvého, ktorý nie je probačným programom.

(2) Vykonalie spoločensky prospešnej činnosti určitého druhu môže byť mladistvému uložené len tak, aby nenarušilo jeho prípravu na budúce povolanie, predovšetkým plnenie povinností súvisiacich so vzdelávacím programom školy, alebo výkon povolania alebo zamestnania, pričom môže ísť najviac o štyri hodiny denne, osemnásť hodín týždenne, celkovo šesťdesiat hodín.

§ 108

Napomenutie s výstrahou

Napomenutím s výstrahou súd a v prípravnom konaní prokurátor dôrazne vytkne mladistvému v prítomnosti jeho zákonného zástupcu protiprávnosť jeho činu a upozorní ho na sankcie, ktoré mu hrozia podľa tohto zákona, ak by v budúcnosti spáchal trestnú činnosť.

Šiesty diel Tresty

§ 109

Druhy trestov

Mladistvému môže súd uložiť len

- a) trest povinnej práce,
- b) peňažný trest,
- c) trest prepadnutia veci,
- d) trest zákazu činnosti,
- e) trest vyhostenia,
- f) trest odňatia slobody.

§ 110

Ukladanie trestu

(1) Pri výmere trestu prihliadne súd ako na poľahčujúcu okolnosť aj na to, ako mladistvý splnil uložené výchovné povinnosti a obmedzenia uvedené v § 107.

(2) Ak súd ukladá úhrnný trest alebo súhrnný trest páchatelovi, ktorý spáchal trestné činy jednak predtým, než prekročil osemnásť rok svojho veku, jednak po tom, čo tento rok dovŕšil, postupuje podľa § 41 a § 42, pričom sa hranice trestných sadzieb pri trestných činoch spáchaných predtým, než prekročil osemnásť rok, posudzujú podľa § 117.

§ 111 **Trest povinnej práce**

Pri uložení trestu povinnej práce nesmie horná hranica tohto trestu prevyšovať polovicu hornej hranice trestnej sadzby ustanovenej zákonom. Trest povinnej práce nesmie vzhľadom na svoju povahu alebo okolnosti, za ktorých sa vykonáva, ohrozovať zdravie, bezpečnosť alebo mravný vývoj mladistvých.

§ 112 **Trest zákazu činnosti**

Zákaz činnosti môže súd uložiť mladistvému len vtedy, ak to nie je na prekážku príprave na jeho povolanie, pričom horná hranica tohto trestu nesmie prekročiť päť rokov.

§ 113 **Trest vyhostenia**

Vyhostenie môže súd uložiť mladistvému iba za podmienok ustanovených týmto zákonom, a to vo výmere od jedného roka do piatich rokov. Prihliadne pritom aj na rodinné a osobné pomery mladistvého, majúce na zreteli, aby mladistvý týmto trestom nebol vydaný do nebezpečenstva spustnutia.

§ 114 **Peňažný trest**

(1) Peňažný trest vo výmere od 30 eur do 16 590 eur môže uložiť súd pri splnení podmienok ustanovených týmto zákonom, ak je mladistvý zárobkovo činný alebo jeho majetkové pomery uloženie tohto trestu umožňujú.

(2) Ak súd ukladá mladistvému peňažný trest, určí pre prípad, že by jeho výkon mohol byť v ustanovenej lehote úmyselne zmarený, náhradný trest odňatia slobody až na jeden rok. Náhradný trest odňatia slobody nesmie však ani spolu s uloženým trestom odňatia slobody presahovať hornú hranicu trestnej sadzby zníženej podľa § 117 ods. 1.

(3) Po právoplatnosti rozhodnutia, ktorým bol mladistvému uložený peňažný trest, môže súd rozhodnúť po vyjadrení mladistvého, že jeho zaplatenie alebo nevykonaný zvyšok sa nahradí tým, že mladistvý odsúdený vykoná všeobecne prospešnú činnosť v rámci probačného programu.

§ 115 **Podmienečný odklad výkonu peňažného trestu**

(1) Súd môže podmienečne odložiť výkon peňažného trestu, ak

- a) vzhľadom na osobu mladistvého, najmä s prihliadnutím na jeho doterajší život a prostredie, v ktorom žije a pracuje, a na okolnosti prípadu, má za to, že účel trestu sa dosiahne aj bez jeho výkonu, alebo
- b) prijme záruku za nápravu mladistvého a ak vzhľadom na výchovný vplyv toho, kto záruku ponúkol, má

za to, že účel trestu sa dosiahne aj bez jeho výkonu.

(2) Povolenie podmieneného odkladu peňažného trestu sa netýka výkonu ostatných trestov uložených popri peňažnom treste, ak súd nerozhodol inak.

§ 116 **Skúšobná doba**

(1) Pri podmienenom odložení výkonu peňažného trestu súd určí skúšobnú dobu až na tri roky. Zároveň môže mladistvému uložiť primerané obmedzenia a povinnosti uvedené v § 51 ods. 3 a 4, smerujúce k tomu, aby viedol riadny život; skúšobná doba začína plynúť dňom nasledujúcim po dni nadobudnutia právoplatnosti rozsudku.

(2) Doba, počas ktorej podmienne odsúdený viedol v skúšobnej dobe riadny život a vyhovel uloženým podmienkam, sa započítava do skúšobnej doby novo určenej pri podmienenom odsúdení pre ten istý skutok alebo do skúšobnej doby určenej pri uložení úhrnného trestu alebo súhrnného trestu.

(3) Na rozhodovanie o osvedčení v skúšobnej dobe sa použijú ustanovenia o podmienenom odsúdení.

§ 117 **Trest odňatia slobody**

(1) Trestné sadzby odňatia slobody ustanovené v tomto zákone sa u mladistvých znižujú na polovicu; horná hranica zníženej trestnej sadzby nesmie prevyšovať sedem rokov a dolná hranica zníženej trestnej sadzby dva roky.

(2) Nepodmienečný trest odňatia slobody môže súd mladistvému uložiť len za podmienky, že by vzhľadom na okolnosti prípadu, osobu mladistvého alebo vzhľadom na predtým uložené opatrenia uloženie iného trestu zjavne nevedlo k dosiahnutiu účelu trestu podľa tohto zákona.

(3) v prípade, ak mladistvý spáchal obzvlášť závažný zločin a miera závažnosti takého obzvlášť závažného zločinu pre spoločnosť je vzhľadom na zavrhnutiehodný spôsob vykonania činu alebo vzhľadom na zavrhnutiehodnú pohnútku alebo vzhľadom na ťažký a ťažko napravitelný následok mimoriadne vysoká, môže súd uložiť trest odňatia slobody nad sedem rokov až do pätnásť rokov, ak má za to, že trest uvedený v odseku 1 na dosiahnutie účelu nepostačuje.

(4) Trest odňatia slobody sa u osôb, ktoré neprekročili osemnásť rok svojho veku, vykonáva v ústavoch na výkon trestu pre mladistvých.

(5) Súd môže rozhodnúť, že v ústave na výkon trestu pre mladistvých sa vykoná trest aj u mladistvého, ktorý už prekročil osemnásť rok svojho veku; pritom prihliadne najmä na dĺžku trestu a na stupeň a povahu narušenia mladistvého.

§ 118 **Mimoriadne zníženie trestu odňatia slobody**

(1) Ak súd zistí splnenie podmienok § 39 ods. 1 alebo 2 na mimoriadne zníženie trestu odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby, nie je u mladistvého viazaný obmedzeniami podľa § 39 ods. 3.

(2) Ustanovenie odseku 1 sa nepoužije, ak ide o trestný čin, za ktorý je možné podľa tohto zákona uložiť trest odňatia slobody na doživotie.

§ 119 **Podmienený odklad výkonu trestu a podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom**

(1) Ak súd mladistvému výkon trestu odňatia slobody podmienične odloží na skúšobnú dobu alebo mu trest odňatia slobody podmienične odloží na skúšobnú dobu s probačným dohľadom, zároveň určí skúšobnú dobu na jeden rok až tri roky.

(2) Súd môže vzhľadom na okolnosti prípadu a osobu mladistvého ponechať podmieničný odklad výkonu trestu alebo podmieničný odklad výkonu trestu s probačným dohľadom v platnosti napriek tomu, že mladistvý dal príčinu na nariadenie výkonu trestu odňatia slobody, a

- a) určiť nad mladistvým probačný dohľad, ak už nebol uložený,
- b) primerane predĺžiť skúšobnú dobu, nie však viac ako o dva roky, pričom nesmie prekročiť hornú hranicu skúšobnej doby v trvaní piatich rokov, alebo
- c) uložiť ďalšie výchovné opatrenie uvedené v § 106 ods. 2, smerujúce k tomu, aby viedol riadny život.

§ 120

Premlčanie výkonu trestu

(1) Uložený trest nemožno vykonať po uplynutí premlčacej doby, ktorá je

- a) desať rokov, ak bol uložený trest odňatia slobody podľa § 117 ods. 3, alebo
- b) tri roky pri ostatných trestných činoch.

(2) Výkon trestu uloženého za trestné činy uvedené v dvanástej hlave osobitnej časti tohto zákona sa ani u mladistvého nepremlčuje okrem trestného činu podpory a propagácie skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421 a § 422, trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 a trestného činu podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424.

§ 121

Zahladenie odsúdenia

(1) Na mladistvého, ktorému bol uložený alebo rozhodnutím prezidenta Slovenskej republiky zmiernený alebo odpustený trest odňatia slobody v dĺžke neprevyšujúcej jeden rok, sa hľadí, ako keby nebol odsúdený, dňom výkonu tohto trestu alebo dňom, keď bolo právoplatne od takého trestu alebo jeho zvyšku upustené.

(2) o tom, či sa odsúdenie mladistvého na trest odňatia slobody, na ktoré sa nevzťahuje odsek 1, zahltaduje, rozhodne súd, prihliadajúc na správanie mladistvého vo výkone trestu odňatia slobody, po výkone tohto trestu. Ak bol trest podľa rozhodnutia prezidenta Slovenskej republiky zmiernený, súd takto postupuje po tom, keď bol mladistvý po výkone zmierneného trestu prepustený na slobodu.

(3) Ak súd vyslovil, že sa mladistvý podmienične odsúdený na trest odňatia slobody, podmienične odsúdený na trest odňatia slobody s probačným dohľadom alebo podmienične prepustený z výkonu trestu odňatia slobody osvedčil, hľadí sa na neho, akoby nebol odsúdený.

(4) Na mladistvého, ktorému bol uložený peňažný trest, sa hľadí, ako keby nebol odsúdený, len čo bol trest vykonaný alebo sa od výkonu trestu alebo jeho zvyšku právoplatne upustilo.

(5) Na mladistvého, ktorému bol uložený trest prepadnutia veci, sa hľadí, ako keby nebol odsúdený, len čo bol trest vykonaný.

(6) Na mladistvého, ktorému bol uložený trest povinnej práce alebo trest zákazu činnosti, sa hľadí, ako keby nebol odsúdený, len čo bol trest vykonaný alebo sa od jeho výkonu alebo od jeho zvyšku právoplatne upustilo.

(7) Na mladistvého, ktorému bol uložený trest vyhostenia, sa hľadí, ako keby nebol odsúdený, len čo uplynie doba, na ktorú bol uložený, ak trest riadne vykonal.